

Миколаївський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти

ОСВІТА МИКОЛАЇВЩИНИ

в умовах воєнного стану

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ

у 2026–2027 навчальному році

М. МИКОЛАЇВ

2026

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ОСВІТА МИКОЛАЇВЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу
у 2026–2027 навчальному році*

м. Миколаїв
2026

Загальна редакція:

О. Г. Захар, кандидат педагогічних наук, в. о. директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від
24 червня 2026 року № 5.

Автори та укладачі:

*Блага-Мініна Д. О., Богданова О. О., Вітковська О. Д., Дікарева С. С.,
Діордіца Д. П., Іртищева О. А., Клочкова А. В., Кузьмич В. М., Лебідь Г. С.,
Литвиненко О. М., Ліскович О. В., Маланчук О. В., Мироненко І. В., Пінюгіна К. О.,
Погорєлова Л. В., Пономаренко Г. В., Рибачук О. А., Рогожинська Е. К.,
Слюсар О. І., Смола О. М., Федосова А. О., Чернюк А. В.*

**Освіта Миколаївщини в умовах воєнного стану : методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу у 2026–2027 навчальному році / За заг.
ред. О. Г. Захар. – Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності
МОППО, 2026. – 144 с.**

© Центр редакційно-видавничої діяльності
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
2026

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації дошкільної освіти у 2026–2027 навчальному році «Забезпечення якості дошкільної освіти в умовах сучасних трансформацій».....	6
Інструктивно-методичні рекомендації для вчителів початкової школи «Вплив психологічної підтримки учнів на якість освіти у 2026–2027 навчальному році».....	13
Методичні орієнтири викладання української мови, української та зарубіжної літератур у 9 і 10–11 класах у контексті переходу до профільної школи.....	18
Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов (англійської та німецької) у 2026–2027 навчальному році.....	23
Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності між різними циклами базової середньої освіти в Новій українській школі та наявного навчального-методичного забезпечення викладання математики у 2026–2027 навчальному році.....	28
Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності між різними циклами базової середньої освіти в НУШ і використання навчально-методичного забезпечення під час викладання фізики та астрономії у 2026–2027 н. р.....	33
Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності між різними циклами базової середньої освіти в НУШ і використання навчально-методичного забезпечення під час викладання хімії у 2026–2027 н. р.....	41
Інтегровні курси природничої освітньої галузі. Оновлення змісту (5–6 класи). Завершення навчання на рівні базової середньої освіти, допрофільна підготовка (7–9 класи).....	48
Інструктивно-методичні рекомендації «Викладання біології у 9 класі як засіб формування готовності учнів до вибору профільного навчання».....	55
Інструктивно-методичні рекомендації «Організація освітнього процесу з географії в закладах загальної середньої освіти Миколаївської області у 2026–2027 навчальному році».....	63
Стратегічні орієнтири навчання інформатики у 2026–2027 навчальному році.....	72
Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання технологій у 2026–2027 навчальному році.....	81
Інструктивно-методичні рекомендації «STEM. Робототехніка».....	85

Методичне забезпечення й організація освітнього процесу з громадянської та історичної освітньої галузі у 2026–2027 навчальному році.....	89
Інструктивно-методичні рекомендації «Актуальні тенденції у викладанні предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» у контексті вимог НУШ.....	94
Інструктивно-методичні рекомендації «Соціальна і здоров'язберезувальна галузь НУШ: методичні акценти 2026–2027 навчального року».....	104
Інструктивно-методичні рекомендації для вчителів фізичної культури «Розвиток соціальної компетентності через командні ігри й рухові вправи (співпраця, лідерство, відповідальність) у контексті НУШ»	111
Концептуальні засади організації виховної діяльності у 2026–2027 навчальному році.....	118
Інструктивно-методичний лист «Інтелектуальні досягнення учнів Миколаївщини».....	128
Інструктивно-методичні рекомендації «Забезпечення наскрізного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти».....	132

2026–2027 навчальний рік ставить перед педагогічною спільнотою важливі виклики, пов'язані із забезпеченням безпеки та якості освітнього процесу. На тлі продовження реформи «Нова українська школа», відновлення освітнього простору регіону важливим завданням є готовність педагогів до адаптації освітнього процесу, подолання освітніх втрат, надання всебічної психоемоційної підтримки здобувачам освіти, розвитку наскрізних умінь, формування ключових компетентностей і цінностей здобувачів освіти, визначених державними освітніми стандартами.

Збірник інструктивно-методичних рекомендацій підготовлено науково-педагогічними й педагогічними працівниками Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з метою надання педагогічним працівникам практичної підтримки в організації освітнього процесу у 2026–2027 навчальному році. У матеріалах акцентовано увагу на актуальних нормативних орієнтирах, пріоритетних напрямках викладання навчальних предметів і курсів, особливостях реалізації змісту освіти, сучасних підходах до оцінювання навчальних результатів, використанні цифрових та інноваційних технологій, а також створенні умов для розвитку особистості учня і професійного зростання вчителя.

Сподіваємося, що запропоновані матеріали стануть надійним методичним орієнтиром для педагогів Миколаївщини під час планування та здійснення освітньої діяльності, допоможуть адаптувати сучасні освітні підходи до конкретних умов закладів освіти, сприятимуть пошуку ефективних педагогічних рішень.

Висловлюємо щиру вдячність педагогічному загалу Миколаївської області за невтомну працю, стійкість і відданість своїй справі. Переконані, що професійна компетентність, творча ініціатива, взаємопідтримка та готовність до постійного розвитку педагогічної спільноти є важливими передумовами якісної освіти й успішного майбутнього.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) у 2026–2027 навчальному році вимагає від керівників, вихователів-методистів та інших педагогів гнучкості, інноваційного мислення, готовності до забезпечення високої якості освіти в умовах безпекових і соціокультурних викликів, де ці рекомендації визначають стратегічні орієнтири для професійної діяльності педагогічних спільнот.

У контексті **ключових термінологічних та концептуальних акцентів** головним орієнтиром і базовим документом, що визначає вимоги до рівня розвиненості, вихованості, навченості дитини раннього й дошкільного віку, є чинний Базовий компонент дошкільної освіти (далі – БКДО). Наголошуємо на суворому дотриманні актуальної понятійної бази, згідно з якою в діловій документації, зокрема планах роботи, освітніх програмах, протоколах педагогічних рад, а також у практичній діяльності педагогів має використовуватися виключно поняття «**освітні напрями**» замість застарілого «освітні лінії». Водночас 2026–2027 навчальний рік має стати періодом інтенсивної теоретико-методичної підготовки професійних спільнот до впровадження **нового Державного стандарту дошкільної освіти (далі – ДСДО)** (наказ МОНУ від 26 листопада 2025 року № 1557), який офіційно вступає в дію з 01 вересня 2027 року, що означає для керівників ЗДО чітку орієнтацію на випереджальне навчання кадрів, глибокий аналіз філософії нового документа та проектування якісно оновленого освітнього середовища.

Матриця нормативно-правового супроводу та стратегічного планування

Нормативно-правове джерело	Швидкокод	Вектор практичного застосування та управлінських рішень у 2026–2027 н. р.
Закон України «Про освіту» (ст. 26 «Безпечне освітнє середовище»)		Забезпечення конституційних прав дитини на якісну та доступну дошкільну освіту в умовах трансформацій; реалізація академічної, організаційної, кадрової автономії ЗДО
Закон України «Про дошкільну освіту»		
Державний стандарт дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти) , затверджений наказом МОНУ від 12 січня 2021 року № 33 (чинна редакція)		Проектування та реалізація щоденного освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу; обов'язкове структурування освітнього простору та планування за чинними освітніми напрямими

Новий Державний стандарт дошкільної освіти (затверджений у 2025 р., чинний з 01 вересня 2027 року)		Організація системного вивчення нормативного змісту стандарту через інтерактивні форми методичної роботи (педагогічні консилиуми, семінари-практикуми, професійні студії); покрокова психолого-педагогічна та матеріально-технічна підготовки колективів до його якісного впровадження
Про внесення змін до Санітарного регламенту для дошкільних закладів освіти		Забезпечення безпечних і нешкідливих умов перебування вихованців, жорсткий контроль за організацією питного, рухового режимів та адаптованого раціонального харчування

Змістове наповнення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2026–2027 навчальному році проектується на перетині вимог чинного Базового компонента дошкільної освіти й концептуальних засад нового ДСДО. Наскрізним стратегічним завданням у контексті обох нормативних документів є цілісний розвиток особистості дитини та формування її ключових компетентностей через *інтеграцію різних видів діяльності*.

Уніфікація змісту освіти в обох стандартах ґрунтується на реалізації чітко визначених **освітніх напрямів**, що вимагає від педагогічних колективів суворого дотримання єдиної сучасної термінології та відмови від застарілих дефініцій. Проте кожен заклад дошкільної освіти в межах своєї академічної автономії має повне право на вільний вибір освітніх і парціальних програм, інноваційних технологій, які найкраще відповідають його освітній стратегії, потребам учасників освітнього процесу.

У реалізації цих освітніх напрямів особлива увага приділяється набуттю дитиною *соціально-громадянської (у БКДО), соціальної та громадянської (у ДСДО) компетентностей*, що забезпечується через наскрізний мовленнєвий і комунікативний розвиток у спеціально організованому соціокультурному середовищі. Педагогічні колективи мають орієнтуватися на створення стійкого, якісного україномовного простору, виховання культури спілкування, розвиток живої комунікації в повсякденному житті вихованців. Досягнення цієї мети актуалізується за допомогою широкого залучення потенціалу дитячої художньої літератури, театралізованої діяльності, а також занурення дошкільників у народні традиції, сучасний суспільний контекст, що дозволяє закласти першооснови національно-громадянської ідентичності, сформувати первинні уявлення про права, обов'язки, правила безпечної взаємодії в соціумі.

Рекомендуємо **корисні ресурси**, напрацьовані учасниками обласної творчої групи педагогів закладів дошкільної освіти Миколаївщини за інтегрованим курсом «Культура добросусідства»:

Рекомендовані джерела	Швидкокод
Мій світ людей : методично-дидактичний посібник до регіональної парціальної програми з міжкультурної і громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку «Український віночок. Миколаївщина»	

<u>У світі народної культури населення Миколаївщини : методично-дидактичний посібник до регіональної парціальної програми «Український віночок. Миколаївщина» з міжкультурної і громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку</u>	
<u>Люди та пам'ятки Миколаївщини : методично-дидактичний посібник до регіональної парціальної програми з міжкультурної і громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку «Український віночок. Миколаївщина»</u>	

Відповідно до завдань варіативної складової чинного стандарту та вимог щодо формування ціннісно-інтенційного ставлення до навколишнього світу в новому стандарті важливим вектором роботи залишається *економічне виховання і соціально-фінансова освіта* дітей раннього й дошкільного віку. Основним методичним орієнтиром є виховання у здобувачів освіти раціонального, свідомого, ощадливого ставлення до різноманітних ресурсів – від особистісних і матеріальних до екологічних. Організація освітнього процесу має спрямовуватися на інтегрований розвиток навичок орієнтації в соціумі, підприємливості, командної взаємодії, лідерського потенціалу, першооснов фінансової культури, що реалізується виключно через гнучке моделювання реальних життєвих ігрових ситуацій, близьких до безпосереднього досвіду дитини.

Сучасні інноваційні технології, освітні проекти варіативної складової виступають дієвими інструментами забезпечення *наступності між дошкільною і початковою ланками освіти*, що є фундаментальною вимогою обох стандартів. Упровадження інноваційних систем та методик у ЗДО доцільно здійснювати через застосування сучасних навчально-методичних комплексів, які стимулюють високий пізнавальний інтерес, підвищують мотивацію до навчання, оптимізують процеси мислення, розвивають логіко-математичні здібності, критичний аналіз, готуючи надійний базис для успішної адаптації дитини до умов Нової української школи.

Водночас, для виконання завдань з мовленнєвого розвитку, міжнародної інтеграції, вимог [Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» від 04 червня 2024 року № 3760-IX](#) (зі змінами) щодо забезпечення обов'язкового вивчення англійської мови в ЗДО модернізуються підходи до раннього навчання іноземних мов, що вимагає рішучого відходу від механічного репродукування та ізольованого зазубрювання лексики. Рекомендується орієнтувати педагогів на активне практичне застосування передових інтегрованих технологій, за яких іноземна (англійська) мова природно засвоюється під час продуктивних видів діяльності (малювання, ліплення, конструювання), фізичної активності, музично-ритмічних вправ, ігрової діяльності. Ефективність іншомовного розвитку дошкільників досягається завдяки широкому використанню методів гейміфікації, інтерактивних засобів навчання, сучасного методичного інструментарію, що самостійно обирається ЗДО та схвалений до використання в установленому законодавством порядку. З метою підтримки педагогічних працівників пропонуємо **додаткові ресурси**:

Рекомендовані джерела	Швидкокод
Мочикіна М. В., Головань Д. О. Англійська мова в дошкіллі : метод. порадник для вихователів. Київ : Лінгвіст, 2024. 32 с.	
Перші кроки дошкільнят в англійській : практичні вебіари для педагогів на ютуб-каналі / Міністерство освіти і науки України	
Ресурси для вихователів дитячих садків – 2. Mapping Online Resources to the Suggested Curriculum for Pre-school Education : навчальна платформа для вчителів англійської мови «Нова українська школа» (НУШ)	
Англійська змалечку: як педагоги готуються до нових підходів у дошкіллі : онлайн-платформа / Міністерство освіти і науки України	
Кулікова І. А., Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку : програма та метод. рекомендації. 3-тє вид., зі змін. та доповн. / за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2015	
Національна платформа для підготовки вчителів англійської мови	

Модернізація розвивального освітнього середовища сучасного ЗДО є базовою умовою успішної реалізації обох державних стандартів. Освітнє середовище має оперативно трансформуватися згідно з *безпековими, інклюзивними, технологічними* вимогами сьогодення.

Безпекові вимоги:

- *фізична безпека*: адаптація та зонування захисних споруд (укриттів) до вікових і психофізіологічних особливостей дітей дошкільного віку, розміщення в укриттях мобільних осередків для різних видів дитячої діяльності (ігрової, художньо-продуктивної, пізнавальної, театралізованої);

- *психологічна безпека*: створення психологічно комфортної атмосфери, організація осередку усамітнення та емоційного розвантаження в групах, системне використання

педагогами технологій ігрової підтримки, артпедагогіки й казкотворення для мінімізації тривожності вихованців.

Досвід роботи ЗДО м. Миколаєва	Швидкокод
<u>Осередок тиші «Мій затишок у групі» (Тетяна Івасюк, вихователь Миколаївського ЗДО (ясел-садка) № 17 комбінованого типу Миколаївської міської ради)</u>	
<u>Осередок «Книжковий будиночок – місце пізнання та розвитку» (Антоніна Подрушняк, вихователь Миколаївського ЗДО (ясел-садка) № 118 комбінованого типу Миколаївської міської ради)</u>	
<u>Осередок «З книгою дружити – тривогу можна пережити» (Олена Вербицька, вихователь Миколаївського ЗДО (ясел-садка) № 5 комбінованого типу Миколаївської міської ради)</u>	

Інклюзивний розвиток середовища: реалізація принципів універсального дизайну й розумного пристосування простору ЗДО; забезпечення безбар'єрного доступу до будівель і приміщень; створення ресурсних кімнат або адаптованих куточків для індивідуальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; сприяння гнучкості індивідуальних освітніх траєкторій у співпраці з фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів.

Рекомендовані джерела	Швидкокод
<u>Постанова КМУ від 26 серпня 2025 року № 1036 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти»</u>	
<u>Культура добросусідства без обмежень : методично-дидактичний посібник до регіональної парціальної програми «Український віночок. Миколаївщина» з міжкультурної і громадянської освіти дітей середнього та старшого дошкільного віку</u>	

Цифровізація методичної взаємодії: оновлення технологічного інструментарію управлінської і методичної діяльності закладу; використання хмарних технологій та інтерактивних платформ (віртуальних дошок, конструкторів візуального контенту) для координації роботи професійних спільнот, проведення гнучких онлайн-засідань педагогічних рад, створення цифрових портфоліо та впровадження мобільних форматів зворотного зв'язку з батьками.

Трансформація дошкільної освіти та плавний перехід до реалізації ДСДО зумовлюють зміну підходів до **розвитку професійних компетентностей педагога**, закладаючи в основу принципи безперервності, випереджального навчання, особистісної відповідальності за підвищення кваліфікації. У 2026–2027 навчальному році кожному потрібно самостійно проєктувати власну індивідуальну траєкторію професійного зростання через залучення до неформальної та інформальної освіти, рішуче впроваджувати практико-орієнтоване навчання. Освітням варто змістити фокус самоосвіти з репродуктивного засвоєння інформації на активну участь у новітніх формах професійної взаємодії, зокрема майстер-класах, воркшопах, тренінгах з моделювання та розбору реальних практичних кейсів, а також ініціювати прямий діалог з авторами сучасних освітніх технологій і науковцями через методичні мости, вебінари, інтерактивні онлайн-платформи.

Ключовими векторами самоосвітньої діяльності педагогів у цьому році є: глибоке самостійне вивчення філософії та структури оновленого ДСДО, формування власних навичок організації інтегрованого іншомовного розвитку дітей у повсякденній роботі, безперервне підвищення цифрової грамотності для створення якісного візуального й методичного контенту, а також обов'язкове засвоєння практичних інструментів надання першої психологічної допомоги й психосоціальної підтримки всім учасникам освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

У процесі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії рекомендуємо педагогічним працівникам ЗДО максимально використовувати потенціал цифрових ресурсів і професійних спільнот регіону. Для ефективного вибору напрямів підвищення кваліфікації та офіційної фіксації власних освітніх досягнень важливо здійснювати вчасне та усвідомлене планування навчання через [платформу реєстрації МОППО](#). Пропонуємо як настільну вебсторінку для щоденного пошуку нормативних документів, сертифікованих програм, порад, практичних розробок [методичний сайт «Дошкільна освіта Миколаївщини»](#), що постійно оновлюється та відображає ключові вектори трансформацій галузі. Окрім цього, невіддільною частиною інформальної освіти й неформального професійного зростання є активне залучення педагогів до живого фахового діалогу в [закритій спільноті педагогічних працівників ЗДО у фейсбукі «Дошколярики Миколаївщини»](#), де колеги мають змогу ділитися дієвими кейсами, отримувати миттєву методичну підтримку від авторів, однодумців, популяризувати досвід.

Рекомендовані ресурси	Швидкокод
Платформа реєстрації МОППО	

Методичний сайт «Дошкільна освіта Миколаївщини»	
Закрита спільнота педагогічних працівників ЗДО у фейсбуці «Дош-колярики Миколаївщини»	

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
«ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ
НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ»**

У 2026–2027 навчальному році освітній процес у початковій школі продовжує здійснюватися відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 (зі змінами, постановою КМУ від 24 липня 2019 року № 688). Робота вчителів 1–4 класів ґрунтується на концептуальних засадах реформи «Нова українська школа» (розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 988-р) та орієнтована на подолання викликів, пов'язаних із тривалим воєнним станом, інтеграцію психологічної підтримки учнів початкової школи задля підвищення якості освіти.

Емоційне благополуччя молодшого школяра – це фундамент для його когнітивного розвитку, адже успішне навчання можливе лише за умови психологічної безпеки.

Психологічна підтримка є частиною кожного уроку та щоденного спілкування вчителя з класом, а не лише обов'язком виключно психолога закладу освіти. Для здійснення психологічного супроводу й соціально-педагогічної роботи під час воєнних дій на вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» розміщено підбірку матеріалів (<http://surl.li/oezbbs>), а також методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм

дій» (лист МОНУ від 04 квітня 2022 року № 1/3872-22, <http://surl.li/oflekk>), де подано покрокові інструкції.

В умовах воєнного стану психологічний супровід і створення атмосфери безпеки – провідні чинники подолання освітніх втрат, успішної реалізації Державного стандарту початкової освіти. Пізнання світу й освітнього матеріалу молодшими школярами безпосередньо спирається на емоційну сферу. Позитивні враження формують довготривалі особистісні цінності, мотивацію до навчання. Організація навчання має базуватися на діагностичному підході: спочатку педагог оцінює емоційний стан, тривожність дітей, і лише потім коригує роботу з надолуження знань.

Ефективним засобом профілактики пригнічених станів у дітей є художньо-естетична та мистецька діяльність. Використання під час занять елементів арттерапії, малювання, ліплення, мінівистав допомагає учням безпечно виражати накопичені негативні емоції, розвиває внутрішню стійкість.

Учителю початкових класів важливо спостерігати за розвитком дитини (настроєм, мікрокліматом у колективі, мотивацією), що дозволить вчасно помітити психологічне виснаження, скоригувати навантаження та допомогти.

Основа успішного навчання дитини – психологічний комфорт. Взаємозв'язок між емоційним станом учня та результатами навчання проявляється через такі фактори:

- Подолання освітніх втрат. Сильний стрес руйнує здатність концентруватися. Тільки спокійна, передбачувана та доброзичлива атмосфера у класі знімає ці бар'єри. Коли дитина почувається в безпеці, вона повертає контроль над ситуацією і крок за кроком надолужує пропущене.

- Розвиток соціально-емоційних навичок. Інтеграція практик соціально-емоційного навчання (SEL) у структуру уроків допомагає дітям розуміти власні почуття та емоції інших. У спокійних умовах учні легше засвоюють правила життестійкості, навчаються працювати в групах і підтримувати одне одного.

• Зниження шкільної тривожності. Емоційний інтелект захищає психіку дитини від перевантажень. Коли вчитель відмовляється від надмірної критики й створює ситуації успіху, зникає страх зробити помилку. Це стимулює творче мислення та активність на уроці.

Для зручності наявні програми та методики доцільно розподілити за трьома рівнями впровадження.

Рівень I. Обов'язкові щоденні практики (найвищий пріоритет)

Це прості щоденні дії, що забезпечують базовий комфорт учня в закладі освіти:

- ранкові зустрічі (10–15 хвилин) – традиційний початок дня для створення позитивного настрою (наприклад, рольові ігри, вправи на взаємодію та обговорення правил безпеки тощо);
- куточок усамітнення / спокою – облаштоване місце в класі, де дитина може побути наодинці, заспокоїтися, відновити сили під час уроку чи перерви;
- вправи для самодопомоги – короткі дихальні техніки, вправи на заземлення, зняття м'язової напруги (приклади – на платформі ментального здоров'я [«Ти як?»](http://surl.li/ofleqx)) (<http://surl.li/ofleqx>)).

Рівень II. Програмно-методичне забезпечення (базові навчальні програми)

Програми та посібники для системного розвитку емоційних навичок, схвалені Міністерством освіти і науки України:

[Програма СЕЕН](#) (соціально-емоційне та етичне навчання) – інструмент для формування життєстійкості, навичок доброзичливого спілкування в кризових умовах (<http://surl.li/ofleqx>)

[Програма СЕН «Зерна»](#) – курс для розвитку соціально-емоційних навичок дитини та підтримки благополуччя (<http://surl.li/ofleqx>)

Посібник «Травмочутливість у школі» (авт. Світлана Ройз) – практичне керівництво для вчителів і батьків, створене за підтримки МОНУ (<http://surl.li/ofleqx>)

Рівень III. Допоміжні інтерактивні та цифрові технології (гейміфікація навчання)

Додаткові інструменти, що допомагають зробити уроки математики, читання менш стресовими:

Інтерактивна програма «КЕЧ» – готові гейміфіковані уроки з обов’язковими блоками для емоційного налаштування учнів та рефлексії

(для [других](#), [третіх](#), [четвертих](#) класів)

Застосунок [«Вивчаю – не чекаю»](#) – добірка навчальних відео, тренажерів, ігор з української мови й математики для 1–4 класів (<http://surl.li/oflekx>).

Проект представлено на платформі «Primary.org.ua», а завантажити додаток можна через [Google Play](#)

Практичні рекомендації щодо формування емоційного інтелекту – матеріали, що навчають дітей екологічно виражати почуття та без конфліктів працювати в команді (<http://surl.li/fmepg>)

Щоденники вражень – регулярна письмова чи малюнкова практика саморефлексії учнів

Особистісний розвиток дитини сьогодні залежить від її вміння спілкуватися, співпереживати, контролювати свої емоції та самостійно діяти в складних ситуаціях. Наскрізне формування цих навичок – ключове завдання як під час занять, так і в позаурочний час.

Роботу вчителя необхідно будувати на діагностичному підході. Навчальні методи, способи підтримки чи темп надолуження знань слід обирати лише після того, як педагог оцінить реальний емоційний стан учнів, їхню мотивацію та загальний клімат у класі.

Освітній простір допомагатиме дитині лише тоді, коли заклад освіти й родина стануть справжніми партнерами. Потрібно повністю змінити формат спілкування з батьками, зробити його відкритим і підтримувальним.

Для взаємодії з батьками та допомоги сім’ям у позаурочний час доцільно використовувати матеріали від Всеукраїнської програми ментального здоров’я «Ти як?», ЮНІСЕФ в Україні:

Порадник «Як підтримати дитину: скарбничка порад для батьків на навчальний рік», що містить практичні підказки, фрази підтримки та ідеї для збереження емоційного зв'язку з дитиною протягом дня (http://surl.li/oflekk)	
	Книга «Коли ти...» від пса Патрона – короткі історії про емоції з простими заспокоїливими вправами (http://surl.li/oflekk)
Порадник «Простір стійкості: створюємо місце для відпочинку та відновлення» – матеріали для організації куточків відпочинку вдома чи в класі, розроблені ГО «ЕдКемп Україна» за підтримки Volunteers for Ukraine	

Постійний психологічний супровід залишається обов'язковою умовою навчання. Головна мета вчителя – підтримувати у класі передбачувану атмосферу, в якій здобувачі освіти зможуть розслабитися та почуватися в безпеці.

У щоденну практику початкової школи варто включати «психологічні хвилинки», рухи, ігри для зниження стресу. Із цією метою рекомендується застосовувати такі ресурси:

Матеріали з психологічного розвантаження – рекомендації з додатка 2 до листа МОНУ від 19.08.2022 № 1/9530-22 (http://surl.li/oflekk)	
Курс «Школа стійкості» на платформі «EdEra» – практичні техніки саморегуляції для педагогів (http://surl.li/oflekk)	
Методичні матеріали «Плекати стійкість у закладах освіти» (http://surl.li/oflekk)	

Збірник [«Ти як? Абетка відновлення від А до Я»](http://surl.li/oflekx)
(<http://surl.li/oflekx>)

Зазначені матеріали також розміщено на сайті [«Початкова освіта Миколаївщини»](http://surl.li/oflekx) (<http://surl.li/oflekx>).

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУР У 9 І 10–11 КЛАСАХ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

2026–2027 навчальний рік є важливим етапом у реалізації реформи «Нова українська школа», оскільки поєднує завершення впровадження Державного стандарту базової середньої освіти та підготовку до запровадження профільної середньої освіти. Особливість цього періоду полягає в тому, що освітня спільнота одночасно закінчує цикл базової середньої освіти й розгортає фінальну фазу активної підготовки до масштабної реалізації трирічної профільної школи, що офіційно стартує з 2027–2028 навчального року. Відповідно до [наказу МОНУ від 26.05.2025 № 765](#) здійснюється підготовка до впровадження профільної середньої освіти академічного спрямування, зокрема щодо формування мережі академічних ліцеїв і забезпечення варіативності освітніх програм.

Водночас [наказ МОНУ від 08.06.2026 № 898](#) визначає організаційні засади функціонування профільної середньої освіти професійного спрямування, орієнтованої на поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки здобувачів освіти.

Для вчителів української мови, української та зарубіжної літератур зазначене вимагає чіткого розмежування тактичних завдань для випускних класів базової ланки, стратегічного переосмислення методичних підходів у старшій школі, де мовно-літературна галузь залишається фундаментом формування національної ідентичності, патріотизму, критичного мислення і комунікативної особистості.

Організація освітнього процесу в 9 класах

Реформа «Нова українська школа» у 2026–2027 навчальному році досягає свого фіналу на рівні базової ланки, де учні 9 класів першими завершують навчання за новими стандартами. З огляду на безпекову ситуацію та тривалий досвід дистанційного навчання головним пріоритетом у випускних класах стає виявлення і подолання наявних освітніх втрат. Роботу доцільно організовувати так, щоб вимушене ущільнення матеріалу не призводило до втрати цілісного розуміння основних мовних закономірностей та історико-літературних процесів.

Особливу увагу під час фіналізації навчання необхідно приділити системному повторенню вивченого матеріалу за весь цикл базової школи (5–9 класи). Календарно-тематичне планування у 9 класах здійснюється на основі обраних закладом освіти модельних навчальних програм, що дають словеснику право самостійно розподіляти кількість годин на вивчення окремих тем, розділів чи модулів у межах річного обсягу навчального навантаження, визначеного освітньою програмою закладу освіти, гнучко адаптувати зміст, поглиблювати складні теми, ущільнювати простіший матеріал і змінювати послідовність вивчення тем, якщо це не порушує логіки.

Підбиття підсумків і оцінювання у 9 класах має базуватися на критеріальному та груповому підходах відповідно до визначених Держстандартом груп результатів для мовно-літературної галузі: усна взаємодія, робота з текстом, письмова взаємодія, дослідження мовлення. Закладені критерії мають знайти відображення у структурі КТП через обов'язкове заповнення колонки «Очікувані результати навчання здобувачів освіти», де чітко фіксується, що учень чи учениця вміє і робить на кожному етапі. Важливим напрямом оновлення методики навчання у випускних класах є забезпечення якісної підготовки здобувачів освіти до державної підсумкової атестації на засадах компетентнісного під-

ходу. Це передбачає зміщення акцентів з накопичення та відтворення інформації на розвиток предметних і ключових компетентностей, що забезпечують здатність учнів ефективно використовувати мовні й літературні знання в різних контекстах навчальної та соціокультурної діяльності.

Важливе завданням учителя-словесника у 9 класі – забезпечення наступності між базовою і профільною середньою освітою. Освітній процес має бути спрямований на поступове формування в здобувачів освіти вмінь самостійно планувати навчальну діяльність, працювати з різними джерелами інформації, здійснювати пошук, добір, аналіз, критичне оцінювання відомостей, презентувати результати власної роботи в усній, письмовій і мультимедійній формах.

Під час вивчення мовно-літературних дисциплін потрібно посилювати міжпредметні зв'язки та практико-орієнтований характер навчання. Рекомендується залучати учнів до виконання інтегрованих завдань, що поєднують мовний, літературний, історичний, культурологічний та громадянський компоненти, сприяють формуванню цілісного бачення суспільних процесів і розвитку навичок комплексного аналізу інформації.

Завершення базової середньої освіти потребує особливої уваги до розвитку в учнів академічної доброчесності. Педагогам доцільно систематично розвивати навички коректного використання джерел інформації, цитування, покликання на використані матеріали, дотримання авторського права й відповідального ставлення до результатів власної інтелектуальної діяльності.

У процесі навчання української і зарубіжної літератур варто приділяти увагу узагальненню відомостей про літературні напрями, течії, жанри та художні засоби, розвитку цілісного уявлення про розвиток літературного процесу, взаємозв'язки української і зарубіжної літератур, а також ролі художнього слова у формуванні культурної пам'яті й національної ідентичності.

З огляду на необхідність подальшого освітнього вибору учнів доцільно створювати умови для організації їхньої пізнавальної самостійності, відповідальності за результати навчання та усвідомлення власних освітніх потреб. Цьому сприятиме використання елементів навчального проєктування, самооцінювання, взаємооцінювання і рефлексивних практик, що забезпечують поступовий перехід від педагогічного супроводу до більшої навчальної автономії здобувачів освіти.

Організація освітнього процесу в 10–11 класах. Підготовка до профільної школи

Паралельно з фіналізацією базової школи 2026–2027 навчальний рік є вирішальним для підготовки старшої ланки до переходу на трирічну профільну освіту. Головне методичне завдання учителя-словесника у 10–11 класах – забезпечення безперервності формування ключових компетентностей і наскрізних умінь. Під час планування роботи в поточних старших класах педагогам необхідно поступово впроваджувати принципи Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого [постановою КМУ від 25.07.2024 № 851](#).

Попри те, що старша школа у 2026–2027 навчальному році ще завершує навчання за чинними старими програмами рівня стандарту або профільного рівня, оцінювання, добір дидактичних матеріалів та організація уроків уже тепер мають базуватися на компетентнісному й діяльнісному підходах. Одним з пріоритетів навчання повинне стати розширення частки практико-орієнтованих видів діяльності учнів, спрямованих на розвиток

комунікативних умінь, критичного мислення і творчого самовираження, з відповідним скороченням часу на засвоєння теоретичних відомостей у готовому вигляді.

У цьому контексті огляд та вивчення [Типової освітньої програми для 10–12 класів](#), затвердженої наказом МОНУ від 26.05.2025 № 765, забезпечує системну підготовку педагогічного колективу до успішного впровадження реформи, глибоке розуміння трикластерної моделі навчання (мовно-літературний, соціально-гуманітарний, STEM). Це надає вчителям-словесникам чіткі орієнтири для завчасного проєктування індивідуальних освітніх траєкторій учнів і гнучкого моделювання процесу згідно з новими вимогами. З метою такої підготовки вчителям-філологам на засіданнях методичних об'єднань / кафедр рекомендується детально опрацювати цю модель для визначення змістового наповнення, специфіки викладання предметів, ознайомитися з варіативністю навчальних планів (зокрема з різницею між вивченням окремих предметів та інтегрованого курсу літератур), а також розпочати добір або розробку курсів вільного вибору, які ліцеї пропонуватимуть учням із 2027 року.

На особливу увагу заслуговує опрацювання модельних навчальних програм для 10–12 класів Нової української школи, зокрема з української мови (основний і поглиблений рівні), української літератури (поглиблений рівень), зарубіжної літератури (поглиблений рівень), інтегрованого курсу літератур (основний і поглиблений рівні), що визначатимуть зміст та специфіку навчання в профільній школі. Перелік актуальних модельних навчальних програм для 10–12 класів, рекомендованих для використання у профільній середній освіті з 2027 року, розміщено на офіційному сайті МОНУ: [Модельні навчальні програми для 10–12 класів НУШ. Профільна школа](#).

Надзвичайно важливий складник для старшокласників – підготовка до Національного мультипредметного тесту (НМТ). Ключовим завданням освітян є органічна інтеграція тестових технологій в освітній процес як природного елемента поточного формувального оцінювання, що вимагає відходу від тактики механічного «натаскування». Під час опрацювання тестів педагог повинен зміщувати акцент на аналіз дистракторів (неправильних варіантів відповідей), навчати логічно мислити й усвідомлювати причини помилок. Посилену увагу потрібно приділити розвитку навичок написання розгорнутих аргументованих висловлювань (есе, мотиваційних листів), що є критичним як для іспитів, так і майбутньої життєвої практики підлітка.

Загальні методичні рекомендації для мовно-літературної галузі

Сучасні безпекові умови та цифровізація суспільства актуалізують потребу в оновленні змісту й форм навчання в усіх класах без винятку, трансформуючи урок з пасивного вивчення правил у простір розвитку життєвих компетентностей і критичного мислення.

Міжпредметна інтеграція та компаративістика

Вивчення мов і літератур не може відбуватися ізольовано. Інтеграція курсів дозволяє подолати фрагментарність знань та сформувати в підлітків цілісну культурно-історичну картину світу. Учителям української і зарубіжної літератур необхідно узгодити хронологічні й тематичні лінії під час вивчення великих художніх епох:

- Бароко: європейське бароко (Дж. Донн, П. Кальдерон) – самобутнє українське бароко (І. Величковський, Г. Сковорода).

- Романтизм: феномен «байронічного героя» та лірика Г. Гейне – романтична поезія раннього Т. Шевченка й поетів «Руської трійці».
- Модернізм: світова проза (Ф. Кафка, А. Камю) – українська «нова хвиля» (М. Хвилювий, В. Підмогильний, Леся Українка).

Для інтегрованого курсу «Література (українська та зарубіжна)» КТП будується за блочно-тематичним або епохальним принципом на основі трьох орієнтирів: компаративний аналіз як основа уроку (дослідження трансформації вічних образів – Прометея, Гамлета, Дон Кіхота), уникнення дублювання матеріалу (теоретична база дається один раз на спільних зразках) і чіткий акцент на збереженні національної ідентичності українського письменства.

Медіаграмотність та інфогігієна

Розвиток медіаграмотності на уроках української мови, української і зарубіжної літератур має реалізуватися через практичний аналіз реальних живих текстів з повсякденного простору підлітків (дописи в Telegram, Instagram, TikTok, матеріали онлайн-ЗМІ, реклама). Важливого значення набуває розвиток медіаграмотності учнів через опанування методів аналізу новинних текстів, спрямованих на виявлення мовних маркерів маніпуляції, оцінних висловлень, фактів, суджень, засобів формування громадської думки. Важливим напрямом роботи є формування в учнів умінь критично аналізувати медіатексти, зокрема розпізнавати ознаки клікбейту через аналіз мовних засобів привернення уваги, виявляти прояви мови ворожнечі та прихованої пропаганди, оцінювати їхній вплив на сприйняття інформації. Така діяльність сприяє розвитку медіаграмотності, навичок інформаційної гігієни, критичного мислення і культури толерантної комунікації.

Текстоцентричний підхід і гейміфікація

Одним із пріоритетів навчання літератури є переорієнтація з репродуктивного відтворення змісту художніх творів на діяльність, що передбачає їхній аналіз, інтерпретацію, оцінювання і встановлення зв'язків із сучасними соціокультурними контекстами. Твір має стати платформою для дискусій через методiku проблемних запитань та перехресного аналізу мотивів героїв. Ефективний засіб розвитку критичного мислення і ціннісних орієнтирів учнів – використання дискусійних та кейс-методів (обговорення проблемних питань, ситуаційний аналіз, робота з морально-етичними кейсами, проектування можливих моделей поведінки), що передбачають аналіз моральних дилем літературних персонажів і їх інтерпретацію в контексті сучасних суспільних процесів.

Доцільно переорієнтовувати домашню та практичну роботу учнів на виконання творчих, дослідницьких і медіапроектів, які передбачають активне використання цифрових ресурсів та інструментів. Такий підхід забезпечує формування ключових компетентностей і створює умови для практичного застосування набутих знань, поступово замінює репродуктивні форми роботи.

Для реалізації зазначених завдань учителям рекомендовано використовувати сучасні цифрові платформи й сервіси:

- Miro та ментальні карти (MindMeister, Conceptboard): візуалізація складних систем персонажів, розплутування сюжетних ліній і побудови хронологічних ланцюжків епох.
- Kahoot! та Quizizz: переведення оцінювання теоретичних знань і біографій у площину динамічних гейміфікованих експрес-турнірів у режимі реального часу, що знімає психологічний стрес.

- Canva та відеоредактори: створення учнями якісних індивідуальних медіапродуктів: буктрейлери й відеопоезії (короткі анонси книг), критичні лонгріди (мультимедійні статті з інфографікою і цитатами) та літературні або мовні подкасти (інтерв'ю з «персонажами» чи аудіодискусії).

Таким чином, специфіка 2026–2027 навчального року як перехідного містка реформи орієнтує філологів на системні координовані дії та оновлення освітнього інструментарію.

Завершення базової освіти (9 клас НУШ) і синхронізація навчання в старшій школі з оновленим Державним стандартом профільної середньої освіти мають відбуватися на засадах наступності, компетентнісного та діяльнісного підходів. Модифікація календарно-тематичного планування, орієнтація на конкретні результати навчання підлітків, глибинна міжпредметна інтеграція літературних курсів і цифровізація завдань є базовими умовами для подолання наявних освітніх втрат, формування критичного мислення здобувачів освіти. Водночас розвиток медіаграмотності, інфогігієни й відмова від механічного «натаскування» під час підготовки до НМТ і ДПА дозволять змістити акцент на розвиток реальних життєвих компетентностей випускників, зокрема навичок створення розгорнутих аргументованих висловлювань.

Рекомендації для вчителів-філологів:

1. На засіданнях методичних об'єднань і кафедр детально опрацювати трикластерну модель профільної школи ([МОНУ від 26.05.2025 № 765](#)), розпочати вибір та розробку [курсів вільного вибору філологічного спрямування](#) на 2027 рік.
2. Структурувати КТП за групами результатів, додати й систематично заповнювати колонку «Очікувані результати навчання здобувачів освіти» як для базової (9 клас), так і старшої школи (10–11 класи).
3. Організувати покрокове повторення матеріалу за весь цикл базової школи (5–9 класи) з метою компенсації освітніх втрат зі здійсненням підсумкового оцінювання лише за чотирма визначеними Держстандартом групами результатів.
4. Узгодити й синхронізувати хронологічні лінії вивчення української та зарубіжної літератур за культурними епохами (Бароко, Романтизм, Модернізм), а в інтегрованих курсах уникати дублювання теоретичного матеріалу.
5. Замінити репродуктивні методи навчання дискусійними й кейс-методами, інтегрувати в уроки мови аналіз реальних медіатекстів (дописів із соцмереж, новин) для виявлення фейків, клікбейту та мови ворожнечі.
6. Розширити практику створення учнями цифрового контенту: буктрейлерів, мультимедійних лонгвідів, подкастів та інших цифрових продуктів, що сприяють розвитку читацької, комунікативної й інформаційно-цифрової компетентностей.
7. Інтегрувати тестові технології в уроки як інструмент діагностики з обов'язковим розбором дистракторів і логіки помилок, а також посилити роботу над культурою мовлення через регулярне написання есе та мотиваційних листів.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ (АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ) У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Методичні орієнтири викладання іноземних мов у контексті переходу до профільної школи

У 2026–2027 навчальному році заклади освіти наближаються до завершення важливого етапу реформи: учні 9-х класів закінчують базову середню освіту за стандартами Нової української школи. Водночас цей рік – перехідний місток перед запровадженням трирічної профільної старшої школи з 2027–2028 навчального року. Організаційні та часові межі вказаного періоду визначає постанова КМУ від 01 липня 2026 року № 847, що встановлює тривалість навчального року з 01 вересня 2026 року до 30 червня 2027 року. Орієнтиром для розбудови мережі академічних ліцеїв є наказ МОНУ від 26 травня 2025 року № 765, а професійного спрямування старшої школи – наказ МОНУ від 08 червня 2026 року № 898.

Цей перехідний етап вимагає переосмислення методичного арсеналу вчителів англійської та німецької мов. Пріоритетними стають неформальне вивчення лексико-граматичних тем, наскрізний розвиток ключових комунікативних умінь, спроможності вести конструктивний міжкультурний діалог, самостійно опрацьовувати автентичну інформацію.

Нормативно-правовий супровід іншомовної освіти у 2026–2027 н. р.

Для нормативного й організаційного забезпечення освітнього процесу вчителям іноземних мов та керівникам методичних об'єднань необхідно керуватися актуальною базою нормативно-правових актів:

№ з/п	Назва та короткий опис нормативно-правового акта (НПА)	QR-код
1.	Постанова КМУ від 01 липня 2026 року № 847 – визначає часові межі навчального року під час дії воєнного стану (з 01 вересня 2026 року до 30 червня 2027 року)	
2.	Постанова КМУ від 25 липня 2024 року № 851 – затверджує Державний стандарт профільної середньої освіти, що набирає чинності з 01 вересня 2027 року	
3.	Наказ МОНУ від 17 серпня 2026 року № 1430 – затверджує оновлену редакцію Типової освітньої програми для 5–9 класів, регламентує обсяг годин та інтеграцію білінгвального навчання	
4.	Наказ МОНУ від 04 травня 2026 року № 722 – регламентує нову систему та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти базової школи (zareestrovano v Ministerstvi yustitsii Ukraini 24 chervnya 2026 roku za № 922/46316)	

5.	Наказ МОНУ від 26 травня 2025 року № 765 – затверджує Типову освітню програму для 10–12 класів, визначає засади академічного профілювання та особливості формування профілів навчання	
6.	Закон України від 04 червня 2024 року № 3760-IX «Про застосування англійської мови в Україні» – визначає правові засади обов’язкового вивчення та розширення сфер використання англійської мови	
7.	Постанова КМУ від 23 червня 2025 року № 734 – затверджує спрощений Порядок визнання та перезарахування результатів навчання, здобутих учнями за кордоном	

Особливості організації освітнього процесу в базовій школі (5–9 класи)

У 2026–2027 навчальному році реформа базової середньої освіти НУШ переходить до завершального етапу в 9 класах. Нагальним завданням є подолання освітніх втрат і розривів у мовленнєвих навичках здобувачів освіти. Календарно-тематичне планування здійснюється відповідно до оновленої редакції Типової освітньої програми для 5–9 класів ([наказ МОНУ від 17 серпня 2026 року № 1430](#)), за якою навчальне навантаження на першу іноземну мову становить 3,5 години на тиждень для 5–7 класів та 3 години для 8–9 класів. Другу іноземну мову за рішенням закладу освіти може бути впроваджено як вибірковий компонент обсягом не менше 2 години на тиждень за рахунок варіативної частини.

Педагогам надано широку автономію в розподілі навчального часу. Дозволено самотійно визначати кількість годин на вивчення модулів, адаптувати зміст програм до реального рівня знань класу, ущільнювати простий матеріал, поглиблювати складні теми. Головне – забезпечити системне повторення та актуалізацію мовного матеріалу впродовж усього базового циклу навчання з 5 до 9 класу.

З метою підвищення ефективності мовної практики під час вивчення іноземних мов у 2026–2027 навчальному році застосовується новий регламент об’єднання учнів 5–11 класів у групи, затверджений [наказом МОНУ від 23 лютого 2026 року № 331](#).

Оцінювання та фіксація результатів базуються на компетентнісному підході (наказ МОНУ від 04 травня 2026 року № 722 (зі змінами), зареєстрований у Мін’юсті 24 червня 2026 року за № 922/46316). Оцінюванню підлягають чотири зазначені в державному стандарті групи результатів: сприймання усної та письмової інформації, взаємодія, продукування і медіація, що обов’язково відображаються в календарно-тематичних планах у графі «Очікувані результати навчання здобувачів освіти».

Замість механічного відтворення заздалегідь визначених мовних тем підготовка до іспитів та підсумкове оцінювання мають бути орієнтовані на функціональну мовленнєву грамотність. Також важливо розвивати пізнавальну самостійність випускників базової школи через проєктні й рефлексивні методики для свідомого вибору профілю в ліцеї.

Учителям 5–9 класів варто враховувати вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти, розвивати пізнавальну самостійність випускників базової школи через елементи проєктування, самооцінювання, взаємооцінювання, рефлексії. Такий підхід забезпечує поступовий перехід від педагогічного супроводу до більшої навчальної автономії здобувачів освіти.

Організація освітнього процесу в 10–11 класах та підготовка до профільної школи

Підготовка старшої школи до переходу на трирічну профільну освіту за Державним стандартом профільної середньої освіти, затвердженим постановою КМУ від 25 липня 2024 року № 851, вимагає впровадження діяльнісного та компетентнісного підходів, навіть за умов навчання за чинними програмами. Доцільними є практикоорієнтовані види діяльності учнів, спрямовані на розвиток комунікативних умінь, критичного мислення, творчого самовираження.

Опрацювання Типової освітньої програми для 10–12 класів, затвердженої наказом МОНУ від 26 травня 2025 року № 765, на засіданнях методичних комісій дозволяє заздалегідь спроектувати індивідуальні мовні траєкторії здобувачів освіти.

У межах мовно-літературного профілю іноземна мова вивчається поглиблено (не менше 4 годин на тиждень), а також впроваджується друга іноземна мова. У STEM та суспільно-гуманітарному профілях мова вивчається на базовому рівні (2–3 години), але з акцентом на професійну орієнтацію та інтеграцію змісту (CLIL). У ліцях – учасниках експерименту для вивчення профільних курсів можуть створюватися гнучкі міжкласні групи чисельністю від 8 учнів.

Підготовка до НМТ не повинна зводитися до механічного виконання тестових завдань. Тестові формати необхідно використовувати як один із засобів діагностики та формування оцінювання, поєднуючи їх із завданнями на усну й письмову комунікацію, медіацію, застосування мовних засобів у контексті.

З метою усунення подвійного навантаження на учнів, які перебувають за кордоном, визнання результатів навчання, здобутих за кордоном, здійснюється відповідно до спрощеного Порядку, затвердженого постановою КМУ від 23 червня 2025 року № 734. Для здобувачів освіти на тимчасово окупованих територіях навчання організовується за індивідуальними формами згідно з [наказом МОНУ від 23 лютого 2026 року № 338](#).

Ключові методичні виклики та актуальні проблеми в іншомовній освіті

Сучасна суспільна дискусія та аналіз результатів навчання випускників закладів освіти вказують на гостру потребу в трансформації методичних підходів. Педагогічна спільнота має розв'язати дві нагальні проблеми:

1. Подолання формалізму у вивченні мовного матеріалу та розвиток іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз результатів навчання свідчить про глибокий розрив між тривалим терміном вивчення мови в закладі освіти та низьким рівнем реального володіння нею випускниками. Одним з методичних викликів залишається надмірна орієнтація на формальне засвоєння мовних правил і виконання вправ поза комунікативним контекстом. Особливу увагу доцільно приділяти формуванню вмінь застосовувати мовні засоби в контексті та усвідомлено аналізувати мовний матеріал, а не лише відтворювати вивчені правила.

Для вирішення цієї проблеми необхідно:

- 1) упроваджувати комунікативно-діяльнісне навчання (Task-Based Learning), за якого граматичні явища вивчаються не як ізольовані правила, а функціональні інструменти спілкування;
- 2) забезпечувати гнучкість календарного планування та надавати перевагу завданням, що передбачають використання мовних засобів у реальних або наближених до реальних комунікативних ситуаціях;
- 3) розвивати вміння застосовувати іншомовні засоби в міжпредметному контексті (CLIL) і використовувати можливості міжпредметної інтеграції відповідно до освітньої програми закладу освіти;

- 4) удосконалювати культуру спілкування та мовні реєстри: у межах формування соціокультурної компетентності навчати підлітків уживати ввічливі іншомовні конструкції, уникати дискримінаційної лексики.

На уроках іноземної мови доцільно аналізувати автентичні матеріали з інформаційного середовища, з яким взаємодіють здобувачі освіти (дописи в соціальних мережах, новини, реклама), розвивати вміння виявляти ознаки маніпулятивного контенту, недостовірної інформації, сенсаційних заголовків, мови ворожнечі.

2. Моніторинг і подолання освітніх втрат, розривів у навичках говоріння та аудіювання.

Тривале використання дистанційних і змішаних форм навчання в умовах воєнного стану створює додаткові ризики для безперервності та якості мовленнєвої практики, зокрема розвитку усного мовлення, аудіювання.

Для вирішення цієї проблеми потрібно:

- 1) проводити на початку навчального року діагностичне оцінювання з метою виявлення прогалин та подальшого планування коригувального навчання;
- 2) розробити індивідуальні траєкторії подолання освітніх втрат і забезпечити безперервний моніторинг успішності здобувачів освіти на основі нової системи оцінювання згідно з наказом МОНУ від 04 травня 2026 року № 722 (зі змінами).

Цифрові інструменти

З метою подолання освітніх втрат і підвищення мотивації здобувачів освіти вчителям іноземних мов рекомендується використовувати сучасний спеціалізований інструментарій:

Напрямок	Доцільні цифрові інструменти	Методична мета	Приклад навчальної діяльності
Адаптація автентичних матеріалів	Diffit, Twee	диференціація навчальних матеріалів відповідно до рівня володіння мовою	адаптація статті або відео до рівня знань здобувачів освіти з подальшим виконанням завдань на розуміння та опрацювання лексики
Усна взаємодія	Mizou	моделювання комунікативних ситуацій та розвиток усного мовлення	рольова симуляція ситуацій: в аеропорту, готелі, на співбесіді з подальшим аналізом мовленнєвих помилок
Аудіювання	Edpuzzle	розвиток навичок сприймання усного мовлення і перевірка розуміння	перегляд автентичного відео з інтегрованими запитаннями на розуміння змісту, деталей, основної думки
Опрацювання та засвоєння лексики	Quizlet, Anki	систематизація та довготривале засвоєння лексики	створення тематичних наборів лексики та виконання завдань з інтервальним повторенням

Інтерактивні вправи	Wordwall, Kahoot!, Quizizz	формувальне оцінювання та закріплення мовного матеріалу в інтерактивній формі	короткі діагностичні завдання на вибір мовної форми з подальшим аналізом типових помилок
Візуалізація та структурування інформації	Miro, MindMeister	розвиток умінь систематизувати, класифікувати, установлювати зв'язки між поняттями	розроблення лексичних мереж, інтелект-карт, планів усних висловлювань або письмових робіт
Медіапроекти	Canva	розвиток письмового й усного продукування та цифрової компетентності	створення іншомовного відеоролика, подкасту, цифрового плаката або інформаційної кампанії

Використання інструментів штучного інтелекту має передбачати педагогічний контроль за змістом і якістю згенерованих матеріалів, дотримання вимог академічної доброчесності, захист персональних даних, формування у здобувачів освіти навичок критичного оцінювання результатів роботи ШІ.

Здобувачів освіти доцільно навчати критично оцінювати згенеровані штучним інтелектом тексти, переклади, пояснення та інші матеріали, перевіряти достовірність інформації, виявляти помилки й упередження, відповідально застосовувати ШІ для навчальних цілей.

Домашні та практичні завдання необхідно урізноманітнювати творчими індивідуальними й груповими завданнями, зокрема медіапроектами. Педагоги мають активно інтегрувати в освітній процес наявні інтерактивні електронні додатки до підручників, доступ до яких забезпечено зокрема через платформу «Всеукраїнська школа онлайн». Ці додатки містять тести, засоби самоперевірки, аудіо- та відеоматеріали, що допомагають здобувачам освіти працювати самостійно незалежно від формату навчання.

Рекомендації для вчителів іноземних мов (англійської та німецької):

1. На засіданнях професійних спільнот проаналізувати особливості викладання англійської та німецької мов у межах STEM, мовно-літературного й суспільно-гуманітарного спрямувань на виконання наказу МОНУ від 26 травня 2025 року № 765, розпочати розроблення курсів вільного вибору на 2027 рік.
2. Розподілити навчальні теми з іноземних мов у КТП за Державним стандартом базової середньої освіти, детально відображаючи конкретні мовленнєві дії учнів 5–9 та 10–11 класів у графі «Очікувані результати навчання здобувачів освіти».
3. Організувати на початку навчального року діагностичні зрізи знань для виявлення дефіцитів в аудіюванні, говорінні та забезпечити подальше коригувальне навчання, комплексне повторення матеріалу за попередні роки.
4. Відмовитися від граматико-перекладних вправ поза контекстом, натомість виявляти гнучкість у плануванні, використовувати технологію «Task-Based Learning», орієнтуючи вивчення лексики й граматики на вирішення реальних життєвих ситуацій.
5. Інтегрувати тестовий формат у поточний освітній процес як діагностичний інструмент формуального оцінювання, детально розбираючи помилкові варіанти, та посилити розвиток писемного продукування через регулярне виконання завдань на створення функціональних письмових висловлень різних типів.
6. Переорієнтувати роботу здобувачів освіти на підготовку індивідуального та групового цифрового контенту іноземною мовою із застосуванням ШІ-асистентів, гейміфікованих платформ, е-додатків до підручників.

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАСТУПНОСТІ МІЖ РІЗНИМИ ЦИКЛАМИ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ТА НАЯВНОГО НАВЧАЛЬНОГО-МЕТОДИЧ-
НОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ
У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Математична освіта залишається одним із ключових чинників формування інтелектуального потенціалу особистості та розвитку людського капіталу держави. В умовах цифрової трансформації суспільства, стрімкого розвитку технологій, штучного інтелекту, аналізу даних, STEM-освіти та пов'язаних з нею галузей зростає потреба у формуванні в здобувачів освіти математичної компетентності як складника успішної самореалізації, професійного становлення, активної громадянської активності. Вивчення математики сприяє розвитку логічного, критичного й алгоритмічного мислення, уміння аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення, застосовувати математичні моделі для розв'язування життєвих і професійних завдань. У контексті відновлення освітньої системи України особливого значення набуває забезпечення якісної математичної підготовки учнів та подолання освітніх утрат, спричинених тривалими кризовими явищами.

Організація освітнього процесу з математики у 2026–2027 навчальному році здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, модельних навчальних програм та інструктивно-методичних рекомендацій щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти за попередні роки Міністерства освіти і науки України. У центрі уваги – реалізація компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів, формувального оцінювання, педагогіки партнерства, створення безпечного освітнього середовища. Особливого значення набуває завершальний етап упровадження Державного стандарту базової середньої освіти, адже у 2026–2027 навчальному році реформа Нової української школи охоплює вже 9 клас, що потребує від педагогів цілісного бачення результатів навчання, забезпечення наступності між базовою і профільною середньою освітою.

Досвід упровадження реформи НУШ у базовій школі засвідчив наявність низки викликів, що набувають особливої актуальності у 9 класі: істотні відмінності в рівнях досягнення учнями результатів навчання, освітні втрати, зокрема прогалин у знаннях й уміннях, які виникли на попередніх етапах навчання, зниження навчальної мотивації окремих здобувачів освіти, математична тривожність, труднощі в застосуванні набутих знань і умінь у навчальних та життєвих ситуаціях.

Унаслідок безпекових викликів, періодичних переходів на дистанційне навчання та тривалих повітряних тривог учні розпочинають навчання у 9 класі з неоднаковим рівнем сформованості знань і вмінь. З огляду на логіку й наступність змісту математичної освіти недостатнє засвоєння окремих тем 7–8 класів може ускладнити опанування нового матеріалу, зокрема під час вивчення квадратичної функції, розв'язування трикутників, векторів на площині та інших тем.

У зв'язку із цим рекомендується почати навчальний рік з діагностувальної роботи щодо визначення рівня досягнення учнями результатів навчання у 7–8 класах. Доцільно використовувати готові діагностувальні матеріали з посібника «Наздоженемо: інструменти подолання освітніх втрат», Всеукраїнської школи онлайн, зокрема з алгебри для 9 класу.

За результатами діагностування педагогам варто передбачити в календарно-тематичному плануванні час для актуалізації опорних знань і коригування виявлених прогалин. Ефективною практикою є інтегрування повторення матеріалу 7–8 класів у процес

вивчення нових тем. Наприклад, актуалізувати знання про властивості лінійної функції перед опрацюванням квадратичної, повторити тотожні перетворення перед розв'язуванням раціональних рівнянь, систематизувати властивості многокутників перед вивченням початкових відомостей зі стереометрії.

Подолання освітніх втрат сприяють систематичне відстеження результатів навчання, визначення прогалин у засвоєнні ключових понять і формуванні відповідних умінь, своєчасне коригування освітнього процесу та індивідуалізація навчання. Необхідно використовувати короткі діагностувальні роботи, диференційовані завдання, цифрові інструменти з відстеження результатів навчання, підтримувати індивідуальні освітні траєкторії та застосовувати формувальне оцінювання для підтримки навчального поступу кожного учня.

Важливо, щоб повторення не здійснювалося ізольовано від нового навчального матеріалу, а органічно поєднувалося з його вивченням, забезпечуючи послідовний розвиток математичної компетентності та поступове подолання освітніх втрат.

Ефективним інструментом підтримки навчального поступу учнів є формувальне оцінювання. Його застосування сприяє розвитку відповідальності за результати власного навчання, формуванню навичок самооцінювання та рефлексії. Учні мають розуміти критерії оцінювання, визначати власні сильні сторони і труднощі, планувати подальші кроки для досягнення навчальних результатів. Формувальне оцінювання обґрунтовано поєднувати з регулярним наданням конструктивного зворотного зв'язку та створенням ситуацій успіху для кожного учня.

Одним з пріоритетів математичної освіти залишається реалізація діяльнісного підходу. Навчання математики потрібно спрямовувати не лише на засвоєння готових алгоритмів, а й на організацію активної пізнавальної діяльності учнів. Значну роль у цьому відіграють дослідницькі завдання, навчальні проєкти, математичне моделювання та міждисциплінарна інтеграція. Зокрема, набувають актуальності STEM-проєкти, що дозволяють поєднати математичні знання з природничими науками, технологіями, інженерними рішеннями. Перспективними напрямками можуть бути дослідження екологічних проблем громади засобами статистики, аналіз демографічних або економічних показників, вивчення математичних закономірностей у архітектурі й дизайні, створення моделей руху, енергоспоживання або фінансового планування.

Особливу увагу доцільно приділяти формуванню математичної компетентності. Сучасний випускник має володіти математичним апаратом і вміти застосовувати його для розв'язування реальних життєвих завдань, інтерпретувати дані, представлені в таблицях, діаграмах, графіках, оцінювати достовірність інформації, аргументовано обґрунтовувати власні висновки. Саме такі вміння є основою успішної участі особистості в суспільному житті й професійній діяльності.

Важливий напрям роботи вчителя – підвищення навчальної мотивації учнів. Із цією метою раціонально використовувати практико орієнтовані задачі, що демонструють зв'язок математики з реальним життям, сучасними професіями й актуальними суспільними викликами, та цифрові математичні середовища, інтерактивні ресурси, засоби візуалізації, елементи гейміфікації. Інструменти GeoGebra, Desmos тощо допомагають організовувати математичні дослідження, моделювати процеси, візуалізувати математичні об'єкти, забезпечувати індивідуалізацію навчання.

Окремої уваги потребує використання технологій штучного інтелекту в математичній освіті. Сучасні інструменти на основі штучного інтелекту відкривають нові можливості для персоналізації навчання, створення диференційованих завдань, візуалізації математичних понять, організації дослідницької діяльності та надання оперативного зворотного зв'язку. Водночас необхідно формувати в учнів навички критичного оцінювання отриманих результатів, перевірки достовірності інформації, усвідомлення обмежень і можливих помилок генеративних моделей. Тому завданнями вчителя математики є як

ознайомлення учнів з можливостями штучного інтелекту для розв'язування математичних задач, так і формування культури відповідального та академічно доброчесного використання цифрових інструментів, залучення до аналізу запропонованих штучним інтелектом розв'язань, пошуку й виправлення помилок, порівняння різних способів розв'язування задач, що сприятиме вдосконаленню критичного мислення, математичної аргументації, дослідницьких умінь. Застосування інструментів штучного інтелекту – це не заміна математичної діяльності учня, а засіб її підтримки й розширення для розвитку мислення, навичок аналізу, інтерпретації та обґрунтування математичних результатів.

Профільна школа

Особливої актуальності у 2026–2027 навчальному році набуває підготовка до впровадження профільної середньої освіти. Відповідно до Державного стандарту профільної середньої освіти профілізація покликана забезпечити умови для усвідомленого вибору учнями освітньої та професійної траєкторії. У зв'язку із цим зростає роль математики як інструмента подальшого академічного та професійного розвитку. Для учнів, які обрали математичний, природничий, технологічний профілі, стають пріоритетними математичне моделювання, статистика, теорія ймовірностей, аналіз даних, використання цифрових інструментів, інші профілі – розвиток математичної грамотності, необхідної для повсякденного життя і професійної діяльності.

У процесі організації навчання математики в профільній школі вчителям необхідно враховувати відмінності між основним та поглибленим рівнями вивчення математичної освітньої галузі, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти. Вимоги до результатів навчання на обох рівнях ґрунтуються на спільних чотирьох групах результатів: дослідження ситуацій і виокремленні проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів; моделюванні процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій; критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій; розвитку математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою.

Відмінність між рівнями полягає передусім не в кількості математичного матеріалу, а в складності діяльності, самостійності учня, характері проблемних ситуацій та глибині математичного міркування. На основному рівні учень має вміти працювати з комплексними проблемними ситуаціями: добирати необхідні дані, застосовувати математичні поняття і способи діяльності, будувати математичні моделі, обирати відповідний спосіб розв'язання та оцінювати отриманий результат.

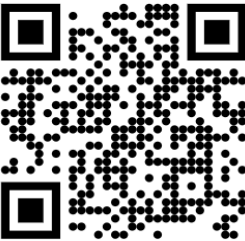
На поглибленому рівні ці вимоги розширюються за рахунок роботи зі специфічними проблемними ситуаціями, які потребують більшої самостійності, вибору та обґрунтування математичних засобів. Учень має не лише застосувати відомий спосіб, а й у відповідних ситуаціях запропонувати альтернативні стратегії, сформулювати припущення, оцінити можливі ризики, критично проаналізувати різні моделі та за потреби змінити модель або спосіб розв'язання.

Окрему увагу варто звернути на розвиток математичного мовлення. На основному рівні очікується правильне використання математичної термінології та символіки, структуроване й точне формулювання думок. Поглиблений рівень передбачає додатково аргументоване пояснення суті математичних понять, фактів і процедур, обґрунтування ходу міркувань та добір відповідних способів математичної комунікації.

Отже, під час планування навчання та оцінювання на поглибленому рівні необхідно поступово зміщувати акцент від виконання запропонованого способу дії до самостійного вибору, дослідження, обґрунтування та оцінювання математичних рішень. Це потребує систематичного використання відкритих, дослідницьких і проблемних завдань, у яких можливі різні стратегії розв'язання, а результат потребує інтерпретації та обґрунтування.

За таких умов одним із ключових завдань учителя математики є забезпечення наступності між базовою та профільною школою, формування в учнів здатності до самостійного навчання, розвитку дослідницьких умінь та відповідального ставлення до власного освітнього вибору. Саме від якості математичної підготовки значною мірою залежатиме готовність випускників до подальшого навчання, професійного самовизначення та успішної інтеграції в сучасне суспільство.

Тому особливу увагу вчителям математики доцільно звернути на такі документи:

Державний стандарт профільної середньої освіти (https://surl.li/ofetfi)		Модельні навчальні програми математичної освітньої галузі для профільної школи: основний і профільний рівні (https://surl.li/kviysm)
	Типова освітня програма для профільної середньої освіти (https://surl.li/cvfrpv)	
Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо організації освітнього процесу		

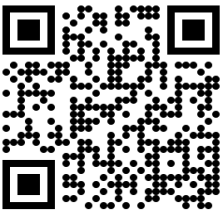
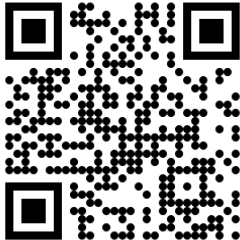
Підготовка до НМТ

Підготовка учнів до ЗНО з математики – один з ключових напрямів діяльності вчителя, оскільки результати зовнішнього незалежного оцінювання безпосередньо впливають на освітні траєкторії випускників та є індикатором якості математичної освіти. В умовах постійних змін у структурі, форматі тестових завдань ЗНО, зростання ролі компетентнісного підходу, необхідності роботи з різнорівневими групами здобувачів освіти актуалізується потреба в системному оновленні методичних підходів до викладання шкільного курсу математики.

Особливої уваги потребує не лише повторення змісту програмних тем ЗНО, а й опрацювання ефективних методик удосконалення ключових компетентностей, наскрізних умінь, вибір оптимальних алгоритмів розв’язування задач та уникнення типових помилок. Актуальність подолання освітніх втрат диктує необхідність розроблення ефективних способів повторення матеріалу, зокрема в умовах дистанційного або змішаного навчання. Важлива психологічна готовність учнів до іспитів, що формується через інтегрування в методику навчання стратегій тестування (тайм-менеджмент, метод виключення тощо).

З метою якісної підготовки учнів до національного мультипредметного тесту працівниками кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та ІТ МОШПО розроблено відкритий онлайн-курс «Експрес-математика для випускників»: <https://surl.li/lkflms> (2022 р.).

Матеріали містять: відео занять, довідкові відомості теоретичного й практичного змісту, тести та чек-лист для самоконтролю за темами. Сформовано великий банк вправ:

Експрес-математика для випускників – 2022 (https://surl.li/odzrdp)		Експрес-математика для випускників – 2024 (https://surli.cc/zlmzfz)
	Експрес-математика для випускників – 2023 (https://surl.li/yvyxao)	

У 2026 році проведено пролонгований сертифікований захід «Підготовка вчителів до ЗНО з математики», у межах якого:

- проаналізовано структуру, зміст, типологію завдань ЗНО з математики;
- опрацьовано методичні підходи до викладання ключових тем програми ЗНО з урахуванням типових труднощів і помилок учнів;
- розглянуто ефективні форми та методи повторення матеріалу на різних етапах підготовки до ЗНО;
- удосконалено навички добору та конструювання завдань ЗНО-формату для уроків і позаурочної роботи;
- актуалізовано використання сучасних освітніх технологій і цифрових інструментів у підготовці до ЗНО з математики.

Для якісної підготовки до НМТ радимо такі довідники, тести, збірники завдань:

- Капеняк І., Гринчишин Я., Мартинюк О. Математика. ЗНО / НМТ – 2025 (комплексне видання);
- Гальперіна А. Математика. ЗНО / НМТ – 2025 (комплексне видання);
- Істер О. Математика. Довідник + тести. Повний курс. ЗНО / НМТ – 2025;
- Мартинюк О. Математика. Тестові завдання у форматі ЗНО / НМТ – 2025;
- Капіносів А. Математика. Комплексне видання + розв'язки ЗНО / НМТ – 2025.

Водночас ефективна підготовка до НМТ не повинна зводитися лише до багаторазового виконання тестових завдань. Важливо формувати в учнів глибоке розуміння математичних понять, вміння аналізувати умову задачі, обирати раціональні способи її розв'язання, аргументувати власні міркування та перевіряти правильність отриманого результату. Доцільно систематично використовувати на уроках і в позаурочній діяльності завдання у форматі НМТ, проводити тематичні й комплексні тренувальні тестування, аналізувати типові помилки, організовувати індивідуальну та диференційовану роботу з учнями відповідно до рівня їхньої підготовки.

Плануючи підготовку до НМТ, учителю варто поєднувати системне повторення навчального матеріалу із сучасними цифровими інструментами, інтерактивними формами навчання, формувальним оцінюванням. Це сприятиме не лише успішному складанню тестування, а й розвитку математичної компетентності, логічного мислення, вміння застосовувати математичні знання в різних життєвих ситуаціях. Комплексний підхід, що поєднує якісне викладання, методичну підтримку, сучасні освітні ресурси та психологічну готовність учнів, є важливою умовою досягнення високих результатів у НМТ, забезпечення наступності математичної освіти.

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ РІЗНИМИ ЦИКЛАМИ
БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НУШ І ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО-
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ
ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ У 2026–2027 Н. Р.**

У 2026–2025 навчальному році викладання фізики здійснюватиметься відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 30.08.2022 № 972 (7–9 класи)), та Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 23.11.2011 № 1392 (10–11 класи).

Пілотні заклади освіти розпочнуть упровадження Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 25.07.2024 № 851.

Таким чином у цьому навчальному році необхідно виконати три пріоритетні завдання:

- завершити вивчення фізики на базовому рівні;
- здійснити супровід учнів щодо вибору індивідуальної освітньої траєкторії при переході на наступний рівень навчання;
- підготуватися до реалізації змісту природничої освітньої галузі в старшій профільній школі.

Викладання фізики у 9 класі здійснюється за модельними програмами, розробленими на основі Державного стандарту базової середньої освіти. Усі три модельні програми забезпечують досягнення визначених результатів навчання, однак зміст пропонованого навчального матеріалу дещо відрізняється (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст модельних програм із фізики для 9 класу

Назва програми	Розділи програми та перелік лабораторних робіт
«Фізика. 7–9 класи» (авт.: Максимович З. Ю. та ін.)	Розділ I. Електромагнітні явища. Розділ II. Механічні коливання. Розділ III. Механічні й електромагнітні хвилі. Розділ IV. Геометрична оптика та елементи хвильової оптики. Розділ V. Оптичні прилади. Розділ VI. Атомна й ядерна фізика. Розділ VII. Фізика та астрономія в житті людини. Лабораторні роботи: 1. Складання електромагніту та випробовування його дії. 2. Дослідження коливань нитяного маятника. 3. Визначення висоти Сонця за допомогою гномона. 4. Дослідження відбивання світла за допомогою плоского дзеркала. 5. Дослідження заломлення світла. 6. Визначення фокусної відстані та оптичної сили тонкої лінзи
«Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Кремінський Б. Г. та ін.)	Тема 1. Електричний струм у різних середовищах. Тема 2. Магнітні й електромагнітні явища. Тема 3. Механічні та електромагнітні хвилі. Тема 4. Світлові явища. Тема 5. Будова атома й атомного ядра.

	Лабораторні роботи: 1. Дослідження залежності електричного опору провідника від температури. 2. Дослідження електричного опору кола з напівпровідниковим діодом (дослідження «чорної скриньки»). 3. Визначення електрохімічного еквівалента речовини. 4. Виготовлення електромагніту та вивчення його магнітного поля. 5. Дослідження явища електромагнітної індукції. 6. Дослідження явища відбивання світла від плоского дзеркала. 7. Дослідження явища заломлення світла. 8. Визначення фокусної відстані та оптичної сили збиральної лінзи. 9. Визначення фокусної відстані та оптичної сили розсіювальної лінзи. 10. Виготовлення моделі оптичного пристрою (перископа, калейдоскопа, мікроскопа тощо)
«Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Головка М. В. та ін.)	Тема 1. Рух тіла зі змінною швидкістю. Механічні коливання і хвилі. Тема 2. Електромагнітні явища. Електромагнітні коливання і хвилі. Тема 3. Світлові явища. Тема 4. Атомні і ядерні явища. Тема 5. Фізика й астрономія в житті людини. Лабораторні роботи: Перелік досліджень, які можуть виконати учні, надано у видах навчальної діяльності. Учителю обирає формат їх реалізації (спостереження, моделювання, проектування, конструювання, розв’язування задач, виконання дослідів, експериментів, лабораторних і практичних робіт, STEM-проектів) з урахуванням тематики й матеріально-технічного забезпечення

Як видно з таблиці 1, у всіх програмах 9 класу передбачено вивчення питань, що є традиційними для шкільного курсу фізики: електромагнітні явища, механічні коливання та хвилі, електромагнітні хвилі, світлові явища, будова атома й атомного ядра.

Певним чином відрізняється від усіх модельна програма авторського колективу під керівництвом М. В. Головка, що містить тему «Рух тіла зі змінною швидкістю», у межах якої учні вивчають питання: «Рівнозмінний прямолінійний рух. Прискорення», «Сили в механіці», «Вільне падіння. Прискорення вільного падіння», «Закони Ньютона», «Імпульс», «Кінетична і потенціальна енергія. Закони збереження в механіці». Деякі з цих тем частково вивчалися у 7 класі, що потрібно врахувати під час планування навчальних занять.

Звертаємо увагу, що під час розроблення навчальної програми вчитель може доповнити зміст обраної модельної навчальної програм, розширити, поглибити чи ущільнити зміст окремих елементів, вилучити окремі питання з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу, змінити послідовність вивчення тем, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання, доповнити тематику практичних і творчих робіт.

Авторські колективи розробляють навчально-методичні матеріали для підтримки педагогів, тому до початку навчального року вони будуть розміщені на електронних ресурсах.

«Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Кременський Б. Г. та ін.) Освітня платформа Izzi: https://ua.izzi.digital/#/	
	«Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Головка М. В. та ін.) Український проєкт «Якість освіти»: https://www.yakistosviti.com.ua/bazova-serednia-osvita/fizyka

Під час підготовки навчальних занять рекомендуємо скористатися матеріалами методичних посібників, розроблених членами обласних творчих груп учителів-природників:

Компетентнісно-діяльнісний підхід до конструювання змісту навчальних занять із предметів природничого циклу в НУШ. 7 клас. Упоряд.: О. В. Ліскович, Д. О. Блага-Мініна, І. В. Мироненко. Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2024. 208 с.	 Режим доступу: https://repository.moippo.mk.ua/upload/28-10-24_692141.pdf
 Режим доступу: https://repository.moippo.mk.ua/upload/13-02-26_9796490.pdf	Формування в учнів навичок роботи з інформацією природничо-наукового змісту в предметному циклі навчання. О. В. Ліскович, Д. О. Блага-Мініна, І. В. Мироненко. Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2025. 168 с.

Матеріали, що представлено в посібнику, доцільно використати в ході розроблення завдань для формувального й підсумкового оцінювання. Аналіз завдань для проведення оцінювання, які пропонуються на різноманітних ресурсах, свідчить, що вони не повною мірою відповідають заявленим групам результатів. Особливо дискусійними є питання щодо перевірки результатів навчання ПРО1 «Пізнання світу природи засобами

наукового дослідження» і ПРО 2 «Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту».

Освіта для життя

Для уникнення такої невідповідності вчитель має вільно орієнтуватися в нормативних документах, що регулюють зміст шкільної освіти, тому рекомендуємо послуговуватися ресурсами цифрової платформи «Освіта для життя», де зібрано всі основні документи (<https://educationforlife.mon.gov.ua>).

«Освіта для життя» – це комплексна програма для підсилення реформи НУШ, основою якої є концепції 9 освітніх галузей, що доповнюють і пояснюють державні стандарти загальної середньої освіти.

Корисними для педагогів будуть матеріали, розміщені на платформі:

- нормативні документи (стандарти, типові освітні програми, перелік ключових компетентностей і наскрізних умінь, концепції освітніх галузей);
- інтерактивний держстандарт (інтерактивний поступ), який демонструє освітній прогрес учня з 1 до 12 класу;
- таблиці, що демонструють реалізацію ключових компетентностей і наскрізних умінь через обов'язкові результати навчання;
- путівники з оцінювання з критеріями для кожного циклу та прикладами підсумкових робіт, які можна адаптувати під потреби учнів.

Освіта для життя ПРО

Усі зазначені матеріали для природничої освітньої галузі розміщені за покликанням: <https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/pryrodnycha/>

Для цілісної реалізації змісту природничої освітньої галузі на рівні базової освіти рекомендуємо звернути увагу на *вивчення питань астрономічного змісту*. У Державному стандарті базової середньої освіти (ДСБО) астрономічний компонент входить до природничої освітньої галузі та має бути реалізований через обов'язкові результати навчання. У додатку 9 ДСБО визначено базові знання, що реалізують астрономічний складник природничої освітньої галузі:

- астрономія як наука;
- будова і розвиток Всесвіту, галактики, зорі;
- Сонячна система;
- Земля і Місяць;
- рух небесних тіл;
- значення астрономії в житті людини.

У базовій школі в контексті астрономічної освіти в учнів необхідно сформувати:

- основи знань і вмінь, достатні для правильного розуміння процесів та явищ, які відбуваються у Всесвіті, поняття про Всесвіт;
- уміння застосовувати отримані знання для пояснення астрономічних явищ, розуміння їх взаємозв'язку в просторі й часі;
- уміння виконувати найпростіші астрономічні спостереження, розв'язувати задачі астрономічного змісту.

На адаптаційному циклі навчання астрономічний складник реалізується в змісті інтегрованих курсів природничого спрямування, а на предметному – у змісті інших природничих предметів, зокрема фізики.

Проаналізуємо наявність питань астрономічного змісту в модельних програмах із фізики (табл.: 2, 3, 4).

Таблиця 2

Модельна навчальна програма «Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО
(авт.: Кремінський Б. Г. та ін.)

Тема	Пропоновані теми астрономічного змісту
7 клас	
Методи пізнання природи. Фізика як природнича наука	Будова і розвиток Всесвіту. Поняття про різні види матерії
Механічний рух	Рух Землі і Місяця
Взаємодія тіл. Сили в природі	-
8 клас	
Механічна робота та енергія	-
Внутрішня енергія. Теплові явища	-
Електричні явища. Електричний струм	-
9 клас	
Електричний струм у різних середовищах	-
Магнітні та електромагнітні явища	Магнітне поле Землі.
Механічні та електромагнітні хвилі	Електромагнітні хвилі як джерело знань про Всесвіт
Світлові явища	Випромінювання світла. Поширення світла в однорідному середовищі, швидкість світла. Відбивання та заломлення світла
Будова атома та атомного ядра	Термоядерні реакції. Зорі як природні термо-ядерні реактори

Таблиця 3

Модельна навчальна програма «Фізика. 7–9 класи» для ЗЗСО
(авт.: Головка М. В. та ін.)

Тема	Пропоновані теми астрономічного змісту
7 клас	
Механічний рух	-
Взаємодія тіл. Сила	Гравітація. Сила тяжіння Землі. Вага тіла. Невагомість. Зв'язок сили тяжіння і маси. Рухи небесних тіл та ШСЗ. Припливи і відпливи
Тиск твердих тіл, рідин і газів.	-
Механічна робота, потужність, енергія	-
8 клас	
Теплові явища	-
Електричні явища	-
9 клас	
Рух тіла зі змінною швидкістю. Механічні коливання і хвилі	
Електромагнітні явища. Електромагнітні коливання і хвилі	Магнітне поле Землі та Сонця
Світлові явища	Сонячні та місячні затемнення. Фази Місяця
Атомні і ядерні явища	Енергія Сонця і зір. Випромінювання космічних об'єктів. Методи його реєстрації та дослідження

**Модельна навчальна програма «Фізика.7–9 класи»
(авт.: Максимович З. Ю. та ін).**

Тема	Пропоновані теми астрономічного змісту
7 клас	
Фізика й астрономія – науки про природу	Фізика та астрономія як природничі науки
Механічний рух та його характеристики	
Сили в природі	Всесвітнє тяжіння. Сила тяжіння. Взаємодія тіл Сонячної системи. Галактики. Метагалактика
Тиск твердих тіл, рідин і газів	
Механічна робота і потужність. Енергія	
8 клас	
Кількість теплоти	
Зміна агрегатних станів речовини	
Електричне поле. Електричний струм	
З'єднання провідників. Робота і потужність. Закон Джоуля-Ленца	
9 клас	
Електромагнітні явища	Магнітне поле Землі. Сонячна активність та її вплив на магнітне поле планети Земля. Магнітні явища в атмосфері Землі та космічному просторі
Механічні коливання	
Механічні та електромагнітні хвилі	
Геометрична оптика та елементи хвильової оптики	Зорі – потужні природні джерела світла. Сонячні та місячні затемнення. Фази Місяця
Оптичні прилади	Історія винаходу телескопів. Принцип дії і будова телескопів. Сучасні наземні й космічні телескопи. Перші астрономічні обсерваторії. Астрономічні обсерваторії України
Атомна й ядерна фізика	Термоядерні реакції. Енергія Сонця й зір. Будова і розвиток Всесвіту

Аналіз змісту таблиць дає підстави для висновку, що питання астрономічного змісту більшою мірою включені до програм 7 і 9 класів, у 8 – відсутні. З огляду на це, у ході підготовки до уроку вчитель може самостійно підібрати додатковий початковий матеріал астрономічного змісту.

Під час вивчення теплових явищ доцільно використати інформацію про передачу енергії в космічному просторі, теплоізоляційні матеріали орбітальних телескопів, тепловий баланс планет і космічних апаратів, причини значних перепадів температури на Місяці, вплив атмосфери на температуру планети, парниковий ефект, плавлення та випаровування льоду на кометах тощо.

Зміст навчальних занять із теми «Електричні явища» доречно доповнити інформацією про сонячні панелі, акумулятори, паливні елементи космічних апаратів тощо.

Для пошуку інформації астрономічного змісту радимо скористатися такими ресурсами:

«Український астрономічний портал» – надійне джерело достовірних науково-популярних матеріалів: http://www.astrosvit.in.ua	
	Сайт «Астроосвіта» – висвітлення питань астрономічної освіти та популяризації астрономічних знань: https://astroosvita.kiev.ua/
Науково-популярний астрономічний інтернет-журнал «Наше небо» – наукові статті, огляди астрономічних явищ: http://www.nashenebo.in.ua/osvita	

Інтеграція питань астрономічного змісту в освітній процес із фізики сприятиме активізації пізнавальної діяльності учнів, їх зацікавленню природничими науками, що позитивно вплине на вибір профілю навчання та майбутньої професії.

З огляду на те, що наступний навчальний рік є вирішальним у підготовці до **впровадження НУШ у старшій профільній школі**, необхідно:

- детально ознайомитися з Державним стандартом профільної середньої освіти (ДСПСО), особливостями реалізації змісту природничої освітньої галузі;
- проаналізувати структуру та зміст модельних навчальних програм для старшої профільної школи.

Відповідно до ДСПСО профільна середня освіта складається з профільно-адаптаційного (10-й рік навчання) та профільного (11–12 роки навчання) циклів навчання і передбачає два спрямування:

- академічне: профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного державним стандартом, і поглибленого вивчення окремих навчальних предметів;
- професійне: профільне навчання, орієнтоване на ринок праці, на основі поєднання змісту освіти, визначеного державним стандартом, та професійно орієнтованого підходу до навчання.

Вимоги до обов’язкових результатів навчання здобувачів освіти, як і в стандарті базової середньої освіти, об’єднані в чотири групи результатів, що є наскрізними. Загальні результати навчання – єдині для всіх рівнів загальної середньої освіти, а конкретні визначають підсумок навчального поступу.

Орієнтири для оцінювання містять дві складові: основні й поглиблені. Основні реалізуються в змісті предметів і курсів обов’язкового освітнього компонента, а поглиблені – через профільні предмети.

Відповідно до Типової освітньої програми для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (наказ МОНУ від

19.12.2025 № 1674), академічні ліцеї формують профілі навчання в межах таких трьох кластерів, як:

- мовно-літературний;
- соціально-гуманітарний;
- STEM-кластер.

У межах усіх профілів мовно-літературного та соціально-гуманітарного кластерів зміст природничої освіти реалізується через вивчення обов'язкового інтегрованого курсу.

Як окремий предмет фізика викладається лише в профілях STEM-кластера з поглибленим вивченням фізики. При цьому паралельно передбачено вивчення інтегрованого курсу природничої освітньої галузі (10–11 класи), який має охоплювати змістові модулі або теми біології, географії і хімії. Стосовно астрономічного складника природничої освітньої галузі, який визначено в додатку 9 ДСПСО, у нормативних документах нічого не зазначено, тому під час вибору модельних програм радимо звернути увагу на його реалізацію, оскільки астрономія є фундаментом наукового світогляду, що формує цілісне уявлення про Всесвіт, його масштаби, еволюцію та місце людини в ньому.

МНП. 10-12 НУШ

Ознайомитися з модельними програмами для старшої профільної школи можна на сайті МОНУ, де розміщено програми інтегрованих курсів природничої освітньої галузі, поглибленого вивчення фізики, варіативних предметів і курсів природничої галузі, міжгалузевих курсів (<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-prohramy-dlia-10-12-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoly-profilna-shkola-z-2027-roku>).

З метою підготовки вчителів академічних ліцеїв до реалізації змісту природничої освітньої галузі в старшій профільній школі у жовтні – грудні 2026 року проходитиме сертифікований захід «Сучасні підходи до викладання інтегрованих курсів природничої освітньої галузі в профільній школі». Запрошуємо до співпраці!

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ РІЗНИМИ
ЦИКЛАМИ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НУШ І ВИКОРИСТАННЯ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ХІМІЇ У 2026–2027 Н. Р.**

Хімічна освіта в ЗЗСО – важлива складова природничої освітньої галузі, що сприяє формуванню в учнів наукового світогляду, компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологій, дослідницьких умінь та здатності застосовувати здобуті знання для пояснення явищ навколишнього світу, розв’язання практичних життєвих завдань. У межах поетапного впровадження Державного стандарту базової середньої освіти (ДСБО) здобувачі освіти 9 класів переходять на нову модель навчання.

Викладання хімії у 2026–2027 н. р. здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 30.09.2020 № 898.

На виконання наказу МОНУ від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти» кількість годин на тиждень з розрахунку мінімального навчального навантаження для здобувачів освіти 7 класу становить 1 год, для 8 класу – 2 год, для 9 класу – 2 год.

Навчальні предмети природничої освітньої галузі у 7–9 класах можуть бути доповнені інтегрованим курсом «Природничі науки»* (кількість навчальних годин на тиждень з розрахунку мінімального навчального навантаження для 7, 8 та 9 класів становить 2 години, за рахунок годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами).

Звертаємо увагу, у 2026 році наказом МОНУ надано гриф модельній навчальній програмі «Хімія. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт. Папіш Н. П.).

Модельна навчальна програма
«Хімія. 7–9 класи» для ЗЗСО
(авт. Папіш Н. П.).
Режим доступу: <https://surl.lt/wqwdpu>

Таким чином, для викладання хімії у 7–9 класах учитель може обрати одну з трьох модельних навчальних програм, на основі якої розробляє навчальну програму предмета, з можливістю внесення змін обсягом не більше ніж 20 %, та календарно-тематичне планування.

Викладання хімії зорієнтоване на реалізацію компетентнісного, діяльнісного й дослідницького підходів. Важливим є створення умов для активної пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхніх дослідницьких умінь, критичного мислення, здатності застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Під час добору навчальних завдань з хімії необхідно враховувати їх відповідність групам результатів, визначеним ДСБО. Завдання першої групи результатів «Пізнання світу природи засобами наукового дослідження» мають бути спрямовані на розвиток і перевірку дослідницьких умінь учнів: визначати проблему, формулювати мету й завдання дослідження, висувати гіпотезу, планувати та проводити дослід, аналізувати й

інтерпретувати його результати, робити висновки та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (рисунок 1).

Орієнтири для оцінювання	Завдання
Для одержання водню та подальшого дослідження його властивостей, зокрема визначення розчинності у воді, доведення, що цей газ легший за повітря, у шкільній лабораторії учні використали цинк та хлоридну кислоту.	
визначає мету і завдання відповідно до сформульованої проблеми дослідження самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-1]	Оберіть варіант, який найточніше відповідає меті та завданням дослідження: а. Дослідити залежність швидкості реакції (за інтенсивністю виділення водню) від концентрації кислоти; б. Дослідити взаємодію різних металів із кислотами; в. Дослідити лабораторний спосіб одержання водню, хімічні властивості водню та способи його збирання; г. Дослідити лабораторний спосіб одержання водню, фізичні властивості водню та способи його збирання.
формулює гіпотезу дослідження самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-2]	Серед запропонованих гіпотез оберіть ту, що відповідає меті дослідження: а. Масова частка гідроген пероксид у розчині впливає на швидкість реакції розкладу; б. Додавання каталізатора та нагрівання пришвидшить хімічну реакцію; в. Під час взаємодії будь-якого металу з кислотою завжди утворюється газ - водень; г. Водень легкий та малорозчинний у воді газ, тому для його збирання можна використати метод витіснення повітрям.
вибирає самостійно необхідний для виконання дослідження інструментарій [9 ПРО 1.4.2-1]	Оберіть лабораторне обладнання та хімічний посуд для проведення цього експерименту. а. штатив з пробірками; б. апарат Кіппа; в. спиртівка; г. дистилятор; д. кристалізатор; е. газовідвідна трубка; є. фільтрувальний папір; ж. колба Бунзена. Оберіть схематичні зображення, що відповідають способам збирання водню. а б в г д

Рис. 1. Фрагмент завдання для оцінювання результатів першої групи.

Джерело: авторський варіант, зображення: Хімія: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти. О. В. Григорович, О. Ю. Недоруб. Х.: вид-во «Ранок», 2025. 320 с.: іл.

Для оцінювання результатів другої групи «Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту» доцільно використовувати завдання, що передбачають роботу учнів з інформацією, поданою в різних формах: текстах, таблицях, діаграмах, графіках, моделях, схемах, зображеннях, інфографіці тощо. Такі завдання мають бути спрямовані на формування та перевірку вмінь аналізувати, інтерпретувати, порівнювати, узагальнювати, перетворювати й використовувати інформацію для розв'язання навчальних і практико-орієнтованих ситуацій. Приклади завдань, що можуть бути використані для формування або визначення рівня досягнення результатів цієї групи, подано в методичному посібнику «Формування в учнів навичок роботи з інформацією природничого змісту на предметному циклі навчання НУШ».

Формування в учнів навичок роботи з інформацією природничо-наукового змісту в предметному циклі навчання. О. В. Ліскович, Д. О. Блага-Мініна, І. В. Мироненко. Миколаїв: центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО, 2025. 168 с. Режим доступу: https://surl.li/faflln	
---	--

Для оцінювання результатів третьої групи «Усвідомлення закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини: відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства» рекомендуємо використовувати завдання, побудовані на основі навчальних і життєвих ситуацій природничого змісту. Вони мають спонукати здобувачів освіти аналізувати властивості речовин, об'єктів і явищ, пояснювати процеси з

використанням наукової термінології, класифікувати, порівнювати й систематизувати об'єкти природи за істотними ознаками. Важливо, щоб такі завдання були пов'язані з практичним застосуванням природничих знань, зокрема з оцінюванням безпечності використання речовин у повсякденному житті, їхнього впливу на людину та довкілля (рис. 2). Приклади навчальних ситуацій природничого змісту подано у виданні «Компетентнісно-діяльнісний підхід до конструювання змісту навчальних занять із предметів природничого циклу в Новій українській школі. 7 клас».

Компетентнісно-діяльнісний підхід до конструювання змісту навчальних занять із предметів природничого циклу в Новій українській школі. 7 клас. Упоряд.: О. В. Ліскович, Д. О. Блага-Мініна, І. В. Мироненко. Миколаїв: центр редакційно-видавничої діяльності МОППО, 2024. 208 с.

Режим доступу: <https://surl.lt/rperfs>

Звертаємо увагу, що відповідно до листа МОНУ від 14.03.2025 № 14895-25 «Про окремі питання оцінювання результатів навчання» рекомендовано здійснювати оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з предметів природничої освітньої галузі за трьома групами результатів. Четверта група результатів реалізується наскрізно в процесі навчання та оцінюється в межах трьох груп результатів згідно з галузевими критеріями.

Імбирні пряники

Медово-імбирні пряники мають давню історію, що сягає Стародавнього Єгипту, але сучасні фігурні форми та традиція прикрашати їх пов'язані з Середньовіччям, коли купці почали завозити прянощі з Близького Сходу, а брати Грімм популяризували їх у казках, особливо "Гензель і Гретель". Ці пряники спочатку продавали в аптеках через лікувальні властивості імбиру, а потім вони стали символом свят, особливо Різдва.

- Під час випікання пряників тісто піднімається завдяки термічному розкладу харчової соди (натрій гідрогенкарбонату). Запишіть рівняння розкладу натрій гідрогенкарбонату (NaHCO_3) при нагріванні, якщо відомо, що утворюються натрій карбонат (Na_2CO_3), вуглекислий газ та вода.
- За рецептом для виготовлення порції тіста необхідно використати 8,4 г соди. Обчисліть кількість речовини (моль) харчової соди та об'єм вуглекислого газу (н.у.), який виділиться під час її повного розкладу.

Головний компонент імбиру, що дає йому гостроту – гінгерол ($\text{C}_{17}\text{H}_{26}\text{O}_4$), а аромат зоводики зумовлений евгенолом ($\text{C}_{10}\text{H}_{12}\text{O}_2$).

- Порівняйте кількісний склад молекул гінгеролу й евгенолу. В якій із цих сполук масова частка Карбону більша? Підтвердьте відповідь розрахунками.
- Яку інформацію про склад речовини можна отримати з її хімічної формули? Обчисліть кількість речовини атомів Гідрогену, що міститься в 0,5 моль евгенолу?

Рис. 2. Приклад навчальної ситуації для формування / оцінювання результатів третьої групи.

Джерело: авторський варіант

Окремої уваги потребує питання наступності між завершенням навчання хімії в базовій середній школі та подальшим вивченням предметів природничої освітньої галузі в старшій профільній школі. Під час планування освітнього процесу в 7–9 класах важливо враховувати не лише досягнення очікуваних результатів навчання, а й поступову підготовку учнів до навчання на рівні профільної середньої освіти.

У контексті переходу до профільного навчання варто зважати на те, що профільна середня освіта складається з двох циклів: профільно-адаптаційного, що охоплює 10-й рік навчання, та профільного, що охоплює 11–12-й роки навчання. Така структура створює умови для врахування освітніх потреб, інтересів і можливостей здобувачів освіти, а також формування їхньої індивідуальної освітньої траєкторії.

Відповідно до Типової освітньої програми для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням, профілі навчання формуються в межах трьох кластерів: мовно-літературного, соціально-гуманітарного та STEM. Академічний ліцей у своїй освітній програмі визначає спосіб реалізації природничої освітньої галузі залежно від профілю або профілів навчання: через інтегрований курс природничої освітньої галузі або його поєднання з окремими навчальними предметами. Варіанти реалізації природничої освітньої галузі відповідно до профілів навчання подано в таблиці 1.

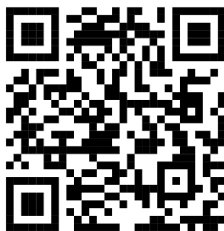
Таблиця 1

**Варіанти реалізації природничої освітньої галузі
у профільній середній освіті**

Освітні компоненти природничої галузі	Профілі навчання
Інтегрований курс природничої освітньої галузі	Для всіх профілів мовно-літературного кластера; профілів з поглибленим вивченням математики, інформатики та технологій у межах STEM-кластера; профілів з поглибленим вивченням історії та громадянської освіти в межах соціально-гуманітарного кластера
Інтегрований курс природничої освітньої галузі + географія	Для профілів з поглибленим вивченням географії та іноземної мови в межах соціально-гуманітарного кластера
Інтегрований курс природничої освітньої галузі + біологія + хімія	Для профілів з поглибленим вивченням біології та хімії в межах STEM-кластера
Інтегрований курс природничої освітньої галузі + фізика	Для профілів з поглибленим вивченням фізики в межах STEM-кластера

У додатку 10 до Державного стандарту профільної середньої освіти для природничої освітньої галузі визначено основні та поглиблені орієнтири для оцінювання: основні орієнтири охоплюють обов'язкові результати навчання, а поглиблені – застосовуються для освітніх компонентів, що вивчаються на рівні профілю.

Реалізація змісту профільної середньої освіти з природничої освітньої галузі здійснюється відповідно до модельних навчальних програм.

Інтегрований курс природничої освітньої галузі	
Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Головка М. В., Задорожний К. М., Засєкіна Т. М., Лашевська Г. А., Науменко С. О.). Режим доступу: https://surl.li/bhwfkm	

	Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки. Минуле, сучасне та можливе майбутнє людства і біосфери. 10–11 класи. Основний рівень для закладів загальної середньої освіти» (авт.: Шабанов Д. А., Козленко О. Г., Кравченко М. О., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.). Режим доступу: https://surl.li/mbnqcn
Модельна навчальна програма «Інтегрований курс природничої освітньої галузі. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Романишин Л. М., Осипчук Н. О., Мандренко Ю. І, Омелянчук Ю. О., Блинчук Л. М., Федько Я. Ю.). Режим доступу: https://surl.li/flutnn	
	Модельна навчальна програма «Інтегрований курс природничої освітньої галузі. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Зінкевич М. В., Мідак Л. Я., Горобець Л. В., Кравець І. В., Войтків Г. В., Мердх І. І., Кузишин О. В., Мозіль О. В., Лойош Г. П., Кравець В. І.) Режим доступу: https://surl.li/ojsfcr
Проект модельної навчальної програми «Інтегрований курс природничої освітньої галузі. Природничі науки 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт. Бабій С. В.). Режим доступу: https://surl.li/wffisz	
Хімія. Поглиблений рівень	
Модельна навчальна програма навчального предмета «Хімія. 10–12 класи. Поглиблений рівень» для ЗЗСО (авт.: Дмитрів Г. С., Зелінська О. Я., Олексин Л. Т., Павлюк О. В., Тупичак М. А., Янкавець О. О.). Режим доступу: https://surl.li/cfwpqk	

З огляду на поетапний перехід від базової до профільної середньої освіти важливо забезпечити наступність у формуванні й оцінюванні результатів навчання здобувачів

освіти. Особливої уваги потребує узгодження вимог до навчальних результатів, що завершує базовий предметний цикл, із вимогами профільної середньої освіти. Продемонструємо наступність у визначенні орієнтирів для оцінювання, зазначених у державних стандартах базової та профільної середньої освіти, на етапах базового предметного (7–9 класи) циклу навчання і профільної середньої освіти (10–12 класи) (таблиця 2).

Таблиця 2

Наступність у визначенні орієнтирів для оцінювання			
Загальний результат	Орієнтири для оцінювання		
	7–9 класи	10–12 класи (основний рівень)	10–12 класи (поглиблений рівень)
ГР 1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження			
Виявляє і формулює проблему дослідження [ПРО 1.1]	Виявляє самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб протиріччя в інформації щодо ознак, будови і властивостей об'єктів природи, умов виникнення та перебігу природних явищ [9 ПРО 1.1.1-1]; формулює самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб проблему, доступну для дослідження, пояснює свій вибір [9 ПРО 1.1.1-2]	Формулює за допомогою вчителя чи інших осіб проблему дослідження [12 ПРО 1.1.1-1]	Виявляє самостійно або у співпраці з іншими невизначеність / протиріччя в інформації щодо ознак / будови / властивостей об'єктів природи, умов виникнення, прояву та перебігу природних явищ [12 ПРО 1.1.1-1 П]; формулює самостійно або у співпраці з іншими дослідницьку проблему, аргументує вибір проблеми дослідження [12 ПРО 1.1.1-2 П]
ГР 2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту			
Представляє інформацію в різних формах [ПРО 2.2] / подає інформацію в різних формах та інтерпретує її [ПРО 2.2]	Описує самостійно явища і процеси з використанням наукової термінології [9 ПРО 2.2.1-1]; відбирає та інтегрує самостійно / за допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту, представлену в	Описує самостійно явища та процеси з використанням наукової термінології [9 ПРО 2.2.1-1]; відбирає та інтегрує самостійно / за допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту, представлену в різних	Пояснює самостійно або у співпраці з іншими явища і процеси з використанням наукової термінології, урахує під час планування структури повідомлення / доповіді потреби і запити аудиторії [12 ПРО 2.2.1-1 П];

	різних формах, зокрема в символній, пов'язує її з реальними об'єктами й явищами [9 ПРО 2.2.1-2]	формах, зокрема в символній, пов'язує її з реальними об'єктами й явищами [9 ПРО 2.2.1-2]	добирає та інтегрує самотійно або у співпраці з іншими інформацію природничого змісту, представлену в різних формах [12 ПРО 2.2.1-2 П]
ГР 3. Усвідомлення розмаїття та закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства			
Виявляє взаємозв'язки об'єктів і явищ природи [ПРО 3.3] / виявляє взаємозв'язки об'єктів і явищ природи, техніки і технологій [ПРО 3.3]	Установлює самотійно причинно-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [9 ПРО 3.3.1-1]; використовує дослідницькі навички і базові знання про взаємозв'язки у природі для прогнозування змін природних об'єктів, явищ і процесів [9 ПРО 3.3.1-2]	Установлює причинно-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [12 ПРО 3.3.1-1]; обґрунтовує вплив діяльності людини / власної діяльності на збереження / порушення взаємозв'язків у природі [12 ПРО 3.3.1-2]	Установлює самотійно або у співпраці з іншими причинно-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [12 ПРО 3.3.1-1 П]; виявляє взаємозв'язки в природі, необхідні для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [12 ПРО 3.3.1-2 П]

Порівняння орієнтирів для оцінювання засвідчує загальну логіку наступності між базовим предметним циклом і профільною середньою освітою. У 7–9 класах акцент робиться на формуванні основних дослідницьких умінь, здатності працювати з інформацією природничого змісту й установлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами. У профільній середній школі ці вміння поглиблюються через самотійне застосування здобутих знань, обґрунтування висновків, інтегрування інформації з різних джерел та розв'язання навчальних і життєвих проблем природничого змісту.

ІНТЕГРОВНІ КУРСИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ. ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ (5–6 КЛАСИ). ЗАВЕРШЕННЯ НАВЧАННЯ НА РІВНІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ, ДОПРОФІЛЬНА ПІДГОТОВКА (7–9 КЛАСИ)

Викладання інтегрованого курсу природничої освітньої галузі у 2026–2027 навчальному році здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 30.09.2020 № 898.

Згідно з наказом МОНУ від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти» кількість годин на тиждень з розрахунку мінімального навчального навантаження для здобувачів освіти 5 кл. становить 1,5 години, для 6 кл. – година.

Концептуальні засади освітніх галузей, затверджені наказом МОНУ від 20.08.2025 № 1163, визначають основні напрями оновлення змісту освіти на 2025–2030 роки. Наприклад, у природничій освітній галузі передбачено оновлення модельних навчальних програм, забезпечення їх узгодженості, посилення зв'язку з математичною освітньою галуззю, реалізацію STEM-підходу та раннє кар'єрне орієнтування учнівства. Особливого значення набуває організація навчання на засадах компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого й особистісно орієнтованого підходів, зокрема через дослідницьке, проблемно орієнтоване, проєктне навчання, застосування цифрових інструментів і створення умов для поступового розвитку допитливості, спостережливості, умінь ставити запитання, експериментувати, аналізувати інформацію, формулювати висновки та презентувати результати власної діяльності. Такий підхід сприяє навчальному поступу учнів і учениць, що передбачає послідовне здобуття знань, набуття вмінь і навичок, формування цінностей та ставлень, необхідних для цілісного розуміння природних явищ, застосування природничих знань у практичних ситуаціях (рисунк 1).

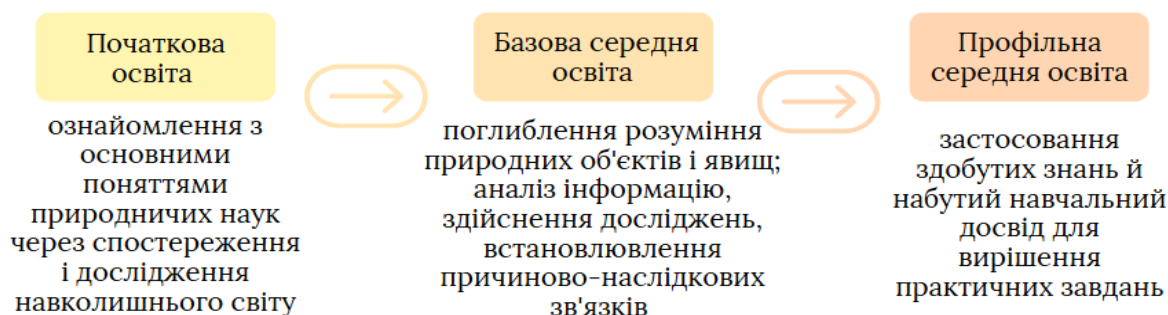

Рис.1. Навчальний поступ здобувачів освіти в природничій освітній галузі.

Джерело: авторський варіант

Звертаємо увагу на оновлення модельної навчальної програми (наказ МОНУ від 28.08.2025 № 1192) «Інтегрований курс «Пізнаємо природу». 5–6 класи» для ЗЗСО (автори: Шаламов Р., Каліберда М., Григорович О., Фіцайло С.). Для забезпечення реалізації оновленого змісту в 5 класах створено навчально-методичні ресурси: конспекти та презентації до уроку, робочі аркуші для учнів, розробки навчальних досліджень, що розміщені на сайті «Освіта для життя».

Режим доступу: https://surl.li/ffdsxx	
--	--

Інтегрований курс природничої освітньої галузі у 5–6 класах забезпечує формування базових природничих понять, способів пізнавальної та дослідницької діяльності, досягнення обов'язкових результатів навчання, що є підґрунтям для подальшого вивчення окремих предметів цієї галузі.

У 7–9 класах природнича освітня галузь може реалізовуватися через окремі навчальні предмети – біологію, географію, фізику, хімію, які можуть бути доповнені інтегрованим курсом «Природничі науки». Кількість навчальних годин на тиждень з розрахунку мінімального навчального навантаження для 7, 8 та 9 класів становить 2 години (за рахунок годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами).

Модельна навчальна програма «Природничі науки. 7–9 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (авт.: Мандренко Ю. І., Довгань Г. Д., Сардига М. В., Омелянчук Ю. О., Боднар О. В., Ментух С. І.).

Режим доступу: <https://surl.li/vswegx>

Інтегрований курс «Природничі науки» спрямований на інтеграцію змісту біологічного, географічного, фізичного, хімічного й астрономічного складників, поглиблення міжпредметних зв'язків і формування в учнів цілісного уявлення про закономірності природи (таблиця 1).

Таблиця 1

Орієнтований перелік тем інтегрованого курсу за роками навчання

7 клас	8 клас	9 клас
<i>Біологічний складник</i>		
1.Особливості організації живого 2.Мікроорганізми 3.Класифікація живих організмів	1.Кров, дихання та рух 2.Живлення 3.Видільна система	1.Фотосинтез і ріст рослин 2.Спадковість і розмноження 3.Популяції та зникнення видів 4.Екосистеми
<i>Хімічний складник</i>		
4.Будова та властивості речовини 5.Хімічні реакції	4.Будова та властивості речовини 5.Розчини і розчинність 6.Хімічні реакції	5.Періодична система хімічних елементів 6.Хімічний зв'язок і будова речовини 7. Хімічні реакції
<i>Фізичний складник</i>		
6.Енергія 7.Сили 8.Звук 9.Електричний струм	7.Рух 8.Сили і тиск 9.Світло 10.Магнітне поле	8.Енергія 9.Сили 10.Електричний струм 11.Звук

<i>Географічний складник</i>		
10.Оболонки Землі	11.Дослідження кліматичних змін 12.Баланс природно-ресурсного потенціалу планети	12.Глибинна будова Землі 13.Біогеохімічний цикл Карбону 14.Вплив антропосфери на глобальні зміни клімату
<i>Астрономічний складник</i>		
11.Земля у космосі	13.Земля у космосі	15.Астрономія

Джерело: Модельна навчальна програма «Природничі науки. 7–9 класи (інтегрований курс)»

Такий підхід сприяє розвитку системного мислення, уміння аналізувати природні явища, комплексно застосовувати знання, навички з різних природничих дисциплін для розв’язання навчальних ситуацій і практичних завдань.

Освітній процес у 7–9 класах доцільно організовувати з урахуванням перспективи подальшого навчання учнів у старшій профільній школі із забезпеченням не лише досягнення обов’язкових результатів навчання, а й розвитку інтересу до природничих наук, дослідницьких умінь, готовності до усвідомленого вибору профілю навчання.

У контексті переходу до профільного навчання варто зважати на те, що профільна середня освіта складається з двох циклів: профільно-адаптаційного, що охоплює 10-й рік навчання, і профільного – 11–12-й роки навчання. Така структура створює умови для врахування освітніх потреб, інтересів і можливостей здобувачів освіти, формування їхньої індивідуальної освітньої траєкторії.

Відповідно до Типової освітньої програми для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням, профілі навчання формуються в межах трьох кластерів: мовно-літературного, соціально-гуманітарного та STEM. Академічний ліцей у своїй освітній програмі визначає спосіб реалізації природничої освітньої галузі залежно від профілю або профілів навчання: через інтегрований курс природничої освітньої галузі або його поєднання з окремими навчальними предметами. Варіанти реалізації природничої освітньої галузі відповідно до профілів навчання подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Варіанти реалізації природничої освітньої галузі в профільній середній освіті

Освітні компоненти природничої галузі	Профілі навчання
Інтегрований курс природничої освітньої галузі	Для всіх профілів мовно-літературного кластера; профілів з поглибленим вивченням математики, інформатики та технологій у межах STEM-кластера; профілів з поглибленим вивченням історії та громадянської освіти в межах соціально-гуманітарного кластера
Інтегрований курс природничої освітньої галузі + географія	Для профілів з поглибленим вивченням географії та іноземної мови в межах соціально-гуманітарного кластера

Інтегрований курс природничої освітньої галузі + біологія + хімія	Для профілів з поглибленим вивченням біології та хімії в межах STEM-кластера
Інтегрований курс природничої освітньої галузі + фізика	Для профілів з поглибленим вивченням фізики в межах STEM-кластера

Таким чином інтегрований курс природничої освітньої галузі в профільній середній освіті забезпечує цілісне опанування природничого змісту здобувачами освіти незалежно від обраного профілю навчання.

Одним із ключових чинників реалізації цих завдань є обґрунтований вибір моделі навчальної програми, оскільки саме вона визначає змістові лінії, очікувані результати навчання, види навчальної діяльності та особливості організації освітнього процесу.

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Головка М. В., Задорожний К. М., Засєкіна Т. М., Лашевська Г. А., Науменко С. О.). Режим доступу: https://surl.li/bhwfkm	
	Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки. Минуле, сучасне та можливе майбутнє людства і біосфери. 10–11 класи». Основний рівень для ЗЗСО. (авт.: Шабанов Д. А., Козленко О. Г., Кравченко М. О., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.). Режим доступу: https://surl.li/mbnqcn
Модельна навчальна програма «Інтегрований курс природничої освітньої галузі. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Романишин Л. М., Осипчук Н. О., Мандренко Ю. І, Омелянчук Ю. О., Блинчук Л. М., Федько Я. Ю.). Режим доступу: https://surl.li/flutnn	
	Модельна навчальна програма «Інтегрований курс природничої освітньої галузі. 10–11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт.: Зінкевич М. В., Мідак Л. Я., Горобець Л. В., Кравець І. В., Войтків Г. В., Мердх І. І., Кузишин О. В., Мозіль О. В., Лойш Г. П., Кравець В. І.). Режим доступу: https://surl.li/ojs CFR

Проєкт модельної навчальної програми «Інтегрований курс природничої освіт- ньої галузі. Природничі науки. 10– 11 класи. Основний рівень» для ЗЗСО (авт. Бабій С. В.). Режим доступу: https://surl.li/wffisz	
---	--

З урахуванням того, що у 7–9 класах природнича освітня галузь може реалізовуватися через окремі навчальні предмети, а також доповнюватися інтегрованим курсом природничої освітньої галузі, важливо забезпечити наступність між базовим предметним циклом і профільною середньою освітою. Завдання інтегрованого курсу природничої освітньої галузі основного рівня профільної школи полягає в поглибленні та систематизації набутих знань, розвитку ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених Державним стандартом профільної середньої освіти, розвитку наукового світогляду, усвідомлення фундаментальних закономірностей природи, принципів їх дії для розуміння природних явищ і процесів у сучасному світі. Важливі завдання курсу – формування екологічної свідомості, розуміння взаємозв'язків між природою, людиною і суспільством, формування навичок застосовувати знання з природничих наук для розв'язання реальних проблем, пов'язаних з довкіллям, здоров'ям людини та технологічним розвитком.

Одним із ключових принципів реалізації як ДСБО, так і Державного стандарту профільної середньої освіти, є забезпечення наступності між різними циклами навчання. Наступність полягає в реалізації логічного й поступового переходу від адаптаційного до базового предметного циклу та від базового до профільного навчання через узгодження обов'язкових результатів навчання, визначених держстандартами, послідовне формування компетентностей та ускладнення змісту освіти, навчальних ситуацій і видів діяльності відповідно до вікових особливостей здобувачів освіти.

Продемонструємо наступність у визначенні орієнтирів для оцінювання, зазначених у державних стандартах базової та профільної середньої освіти, на етапах адаптаційного (5–6 класи), базового предметного (7–9 класи) циклів навчання і профільної середньої освіти (10–12 класи, основний рівень) (таблиця 3).

Таблиця 3

Наступність у визначенні орієнтирів для оцінювання

Загальний результат	Орієнтири для оцінювання		
	5–6 класи	7–9 класи	10–12 класи (основний рівень)
ГР 1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження			
Визначає мету й завдання дослідження, формулює гіпотезу [ПРО 1.2]	визначає з допомогою вчителя чи інших осіб мету і завдання дослідження відповідно до сформульованої проблеми [6 ПРО 1.2.1-1]; формулює з допомогою вчителя чи інших	визначає мету й завдання відповідно до сформульованої проблеми дослідження <i>самостійно</i> / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-1];	визначає з допомогою вчителя чи інших осіб мету й завдання відповідно до сформульованої проблеми дослідження [12 ПРО 1.2.1-1]

	осіб очікувані результати дослідження [6 ПРО 1.2.1-2]	формулює гіпотезу дослідження самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-2]	
ГР 2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту			
Представляє інформацію в різних формах [ПРО 2.2] / Подає інформацію в різних формах та інтерпретує її [ПРО 2.2]	описує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб явища і процеси, використовує відповідну наукову термінологію [6 ПРО 2.2.1-1]; формулює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб словесні описи об'єктів, явищ і процесів на основі нетекстової інформації [6 ПРО 2.2.1-2]	описує самостійно явища і процеси, використовує наукову термінологію [9 ПРО 2.2.1-1]; відбирає й інтегрує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту, представлену в різних формах, зокрема в символній, пов'язує її з реальними об'єктами та явищами [9 ПРО 2.2.1-2]	описує самостійно явища та процеси, використовує наукову термінологію [12 ПРО 2.2.1-1]; перетворює інформацію з однієї форми представлення (текстової, відео, аудіо, графічної, табличної) в іншу [12 ПРО 2.2.1-2]
ГР 3. Усвідомлення розмаїття та закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства			
Виявляє взаємозв'язки об'єктів і явищ природи [ПРО 3.3] / Виявляє взаємозв'язки об'єктів і явищ природи, техніки і технологій [ПРО 3.3]	пояснює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб можливі зміни природних об'єктів і явищ залежно від певних умов; відповідального / безвідповідального використання здобутків науки і техніки [6 ПРО 3.3.1-1]	установлює самостійно причинно-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [9 ПРО 3.3.1-1]; використовує дослідницькі навички і базові знання про взаємозв'язки в природі для прогнозування змін природних об'єктів, явищ і процесів [9 ПРО 3.3.1-2]	установлює причинно-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [12 ПРО 3.3.1-1]; обґрунтовує вплив діяльності людини / власної діяльності на збереження / порушення взаємозв'язків у природі [12 ПРО 3.3.1-2]

4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально й у співпраці)			
Працює в групі для розв'язання проблеми [ПРО 4.4]	<i>складає з допомогою вчителя чи інших осіб план власної діяльності для розв'язання навчальної / життєвої проблеми відповідно до своєї ролі в групі [6 ПРО 4.4.1-1]</i>	<i>складає самостійно та за потреби корегує план власної діяльності для розв'язання проблеми відповідно до своєї ролі в групі [9 ПРО 4.4.1-1]</i>	<i>бере участь у розробленні та коригуванні (за потреби) плану діяльності групи для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [12 ПРО 4.4.1-1]</i>

Аналіз орієнтирів для оцінювання засвідчує поступове ускладнення вимог до результатів навчання здобувачів освіти: від виконання навчальних дій за підтримки вчителя у 5–6 класах до більш самостійного застосування знань, умінь і навичок у 7–9 класах. У профільній школі (основний рівень) акцент зміщується на усвідомлене застосування природничих знань і наукових відкриттів, аргументацію власних висновків, розв'язання навчальних і життєвих проблем, участь у груповій діяльності. Отже, організація навчання в інтегрованих курсах природничої освітньої галузі має забезпечувати не лише засвоєння предметного змісту, а й послідовний розвиток та формування компетентностей і наскрізних умінь.

Для забезпечення наступності рекомендуємо:

- планувати освітній процес на основі аналізу сформованості обов'язкових результатів навчання учнів за попередній цикл, вимог ДСБО та модельної навчальної програми (за потреби коригувати календарно-тематичне планування);
- використовувати єдині підходи до організації дослідницької діяльності, розвитку критичного мислення і STEM-орієнтованого навчання;
- забезпечувати поступове ускладнення навчальних завдань відповідно до рівнів пізнавальної діяльності;
- застосовувати формувальне оцінювання як інструмент відстеження індивідуального поступу учнів і планування подальшого навчання.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
«ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ У 9 КЛАСІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ УЧНІВ ДО ВИБОРУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ»

Викладання біології в закладах загальної середньої освіти
у 2026–2027 навчальному році

В умовах модернізації української освіти та реалізації положень Нової української школи особливої актуальності набуває проблема підготовки здобувачів освіти до усвідомленого вибору освітньої траєкторії і майбутньої професійної діяльності. Завершення базової середньої освіти є важливим етапом особистісного становлення учнів, коли формується готовність до вибору профілю навчання в старшій школі.

Біологія є важливою складовою природничої освіти, оскільки сприяє формуванню наукового світогляду учнів, розвитку їхніх пізнавальних інтересів, дослідницьких умінь, вихованню екологічної свідомості та підтримує процес професійного самовизначення.

У 2026–2027 н. р. викладання біології в закладах загальної середньої освіти здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова КМУ від 30.09.2020 № 898), Типової освітньої програми для 5–9 класів ЗЗСО (наказ МОНУ від 19.02.2021 № 235).

У закладах загальної середньої освіти продовжується впровадження концептуальних засад реформи «Нова українська школа». З урахуванням поетапного запровадження Державного стандарту базової середньої освіти, що розпочалося з 01 вересня 2022 року, навчання учнів 9 класів здійснюватиметься згідно з вимогами цього Стандарту та чинними модельними навчальними програмами НУШ.

Курс біології у 9 класі спрямований на узагальнення, систематизацію та поглиблення знань, сформованих у попередніх класах, формування цілісного наукового уявлення про живу природу. Зміст навчального предмета охоплює фундаментальні питання молекулярної біології, цитології, генетики, еволюційного вчення, екології і біорізноманіття. Вивчення цих тем створює умови для усвідомлення учнями закономірностей організації та функціонування живих систем, розуміння практичного значення біологічної науки, ознайомлення із сучасними напрямками її розвитку і професіями, пов'язаними з біологічними знаннями.

Організація освітнього процесу з біології у 9 класі має забезпечувати реалізацію компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів. Важливим є не лише засвоєння учнями системи біологічних знань, а й формування вмінь застосовувати їх у практичних ситуаціях, проводити дослідження, аналізувати інформацію, робити висновки, аргументовано висловлювати власну думку та здійснювати свідомий вибір подальшого освітнього маршруту.

У 2025–2026 н. р. в деяких закладах загальної середньої освіти області відбувалося пілотне впровадження модельних навчальних програм з біології для 9 класу. У реалізації пілотного проєкту взяли участь: Гура Ліна Миколаївна, учитель біології Вознесенського ліцею № 8 Вознесенської міської ради; Ольшицька Юлія Михайлівна, учитель біології Миколаївського ліцею № 22 Миколаївської міської ради; Кравченко Олена Вікторівна, учитель біології Новобузької гімназії № 1 Новобузької міської ради; Александрова Юлія Миколаївна, учитель біології Первомайського ліцею «Лідер» Первомайської міської ради.

Досвід педагогів-пілотників засвідчив, що успішна реалізація модельних навчальних програм потребує переосмислення підходів до планування та організації освітнього процесу. Під час підготовки календарно-тематичного планування рекомендується

орієнтуватися на очікувані результати навчання, визначені модельною програмою, забезпечувати взаємозв'язок між засвоєнням теоретичних знань і формуванням предметних та ключових компетентностей учнів.

Особливу увагу доцільно приділяти використанню діяльнісних методів навчання: дослідницьких і практико-орієнтованих завдань, проблемного навчання, моделювання біологічних процесів, навчальних проєктів, аналізу реальних життєвих ситуацій. Такі підходи сприяють розвитку критичного мислення, дослідницьких умінь, природничо-накової компетентності учнів.

Важлива складова освітнього процесу – систематичне використання інструментів формувального оцінювання, яке передбачає визначення індивідуального поступу учнів, надання своєчасного зворотного зв'язку, залучення до самооцінювання і взаємооцінювання, застосування зрозумілих критеріїв оцінювання навчальних досягнень.

Подальшому ефективному впровадженню модельних навчальних програм сприятиме поширення досвіду педагогів-пілотників, систематичний обмін професійними напрацюваннями, участь учителів у роботі професійних спільнот, методичних заходах, вебінарах і програмах підвищення кваліфікації. Це забезпечить методичну підтримку педагогів та якісну реалізацію завдань Нової української школи.

Біологія як складова допрофільної підготовки учнів

Допрофільна підготовка є системою педагогічних заходів, спрямованих на допомогу учням у професійному самовизначенні й виборі подальшої освітньої траєкторії.

Готовність до профільного навчання передбачає:

- наявність стійких пізнавальних інтересів;
- сформованість навчальної мотивації;
- здатність до самопізнання та самооцінювання;
- усвідомлення власних здібностей і нахилів;
- прийняття відповідальних освітніх рішень.

Навчання біології має створювати умови для розвитку зазначених якостей через активне залучення учнів до пізнавальної, дослідницької, проєктної та практичної діяльності.

Викладання біології у 9 класі розглядається як важливий засіб професійної орієнтації і формування готовності учнів до свідомого вибору профільного навчання. У процесі навчання здобувачі освіти ознайомлюються з основними сферами застосування біологічних знань, зокрема медициною, біотехнологіями, екологією, сільським господарством, фармацевтичною та науково-дослідною діяльністю. Це сприяє усвідомленню взаємозв'язку між змістом шкільного предмета та реальними професійними напрямками, а також можливостями подальшої освітньої траєкторії.

Організація освітнього процесу передбачає активну участь учнів у різних видах навчальної діяльності: виконанні лабораторних і практичних робіт, дослідницьких завдань, навчальних проєктів, моделюванні біологічних процесів, розв'язуванні компетентісно орієнтованих завдань. Така діяльність розвиватиме дослідницькі вміння, критичне мислення, навички аналізу інформації та формуватиме стійкий інтерес до природничих наук.

Важливим компонентом є впровадження сучасних освітніх технологій, зокрема цифрових ресурсів, інтерактивних моделей, віртуальних лабораторій та елементів змішаного навчання.

Реалізація міжпредметних зв'язків з хімією, фізикою, географією, математикою та інформатикою забезпечує формування цілісної наукової картини світу та сприяє усвідомленню учнями можливостей подальшого навчання у класах природничого профілю.

Діяльність учителя біології у 9 класі у 2026–2027 н. р. спрямована на створення умов, за яких учні:

- засвоюють систематизовані знання про закономірності організації, функціонування і розвиток живих систем на різних рівнях їхньої організації;
- розуміють взаємозв'язки між організмами та навколишнім середовищем, усвідомлюють єдність живої природи;
- оволодівають базовими методами наукового пізнання живої природи (спостереження, опис, експеримент, моделювання, аналіз результатів досліджень);
- формують цілісну наукову картину світу на основі біологічних знань;
- усвідомлюють цінність природи й необхідність її збереження як унікальної основи життя на Землі;
- застосовують набуті біологічні знання для пояснення явищ повсякденного життя, збереження здоров'я і формування екологічно відповідальної поведінки;
- оцінюють значення біологічних знань для розвитку науки, технологій, сталого розвитку суспільства та усвідомленого вибору майбутньої освітньої траєкторії і професійної діяльності.
- пізнають світ природи засобами наукового дослідження;
- опрацьовують, систематизують та представляють інформацію природничого змісту;
- усвідомлюють закономірності природи, роль природничих наук і техніки в житті людини;
- розвивають власне наукове мислення, набувають досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально й у співпраці з іншими).

Вивчення біології у 9 класі здійснюватиметься за модельними навчальними програмами, розміщеними на офіційному вебсайті МОНУ: <https://surl.li/mtblxi> (таблиця 1).

Таблиця 1

Модельні навчальні програми з біології «Біологія. 7–9 класи» для ЗЗСО	Покликання на тексти програм, QR-коди
Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт. Соболь В. І.)	http://surl.li/tdygpk
Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Балан П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.)	http://surl.li/kuksik
Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Самойлов А. М., Тагліна О. В., Утєвська О. М.)	http://surl.li/ztydyt

Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи»
для ЗЗСО (авт.: Рудич М. В., Задорожний К. М., Ко-
сик В. М., Трускавецька І. Я., Додь В. В.)

<https://h1.nu/1xNAo>

Модельні навчальні програми з біології включають такі інновації:

- STEM-освіта: інтеграція біології з іншими науками, технологіями, інженерією і математикою.
- Електронні навчальні ресурси: використання цифрових платформ, інтерактивних підручників та навчальних програм.
- Проектно-орієнтоване навчання: фокус на виконанні учнями комплексних проєктів і досліджень.
- Міжпредметні зв'язки: залучення знань з інших дисциплін для більш глибокого розуміння біологічних процесів.

Модельні навчальні програми з біології забезпечують системний підхід до вивчення біології, сприяють розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок і екологічної свідомості учнів.

Модельна навчальна програма, яку обирає вчитель на рівні закладу освіти, має бути конкретизована в навчальну програму. Під час її складання педагогіки можуть вносити зміни в запропонований модельною програмою зміст, зокрема:

- доповнювати зміст програми, включати в неї регіональний компонент;
- розширювати або ущільнювати зміст окремих елементів (розділів);
- доповнювати тематику практичних, дослідницьких і проєктних робіт;
- змінювати послідовність вивчення тем;
- вилучати окремі питання задля уникнення надмірної деталізації змісту.

Відповідно до інструктивно-методичних рекомендацій МОНУ загальний обсяг змін може становити не більше 20 % (лист МОНУ від 12.09.2023 № 1/1/13749-23 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у ЗЗСО у 2023–2024 н. р.»).

Навчальна програма затверджується рішенням педагогічної ради.

На основі навчальної програми, обраного підручника педагог складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів, вибудовує послідовність формування очікуваних результатів навчання.

Біологія як складова допрофільної підготовки учнів

Допрофільна підготовка є системою педагогічних заходів, спрямованих на допомогу учням у професійному самовизначенні та виборі подальшої освітньої траєкторії.

Готовність до профільного навчання передбачає:

- наявність стійких пізнавальних інтересів;
- сформованість навчальної мотивації;
- здатність до самопізнання та самооцінювання;
- усвідомлення власних здібностей і нахилів;
- готовність до прийняття відповідальних освітніх рішень.

Навчання біології має створювати умови для розвитку зазначених якостей через активне залучення учнів до пізнавальної, дослідницької, проєктної та практичної діяльності.

Допрофільна підготовка є системою педагогічних заходів, спрямованих на допомогу учням у професійному самовизначенні й виборі подальшої освітньої траєкторії.

Сучасна біологічна освіта має забезпечувати інтеграцію знань з різних галузей науки, сприяти формуванню в учнів цілісного наукового світогляду. Реалізації цього завдання сприяє використання міжпредметних зв'язків:

- з хімією – під час вивчення біохімічних процесів;
- з фізикою – у ході розгляду біофізичних явищ;
- з географією – у процесі вивчення екосистем та біосфери;
- з інформатикою – під час аналізу біологічних даних і створення цифрових моделей.

Ефективний інструмент інтеграції знань – *STEM-підхід*, що передбачає виконання практико-орієнтованих дослідницьких і проєктних завдань.

Прикладами таких проєктів можуть бути:

- дослідження якості питної води;
- створення цифрової карти біорізноманіття місцевості;
- моніторинг екологічного стану території;
- вивчення впливу антропогенних факторів на довкілля.

Важливим засобом формування готовності учнів до профільного навчання є залучення їх до дослідницької діяльності. Виконання навчальних досліджень і проєктів сприяє розвитку навичок спостереження, аналізу, планування експерименту, обробки результатів, представлення власних висновків.

Орієнтовна тематика навчальних досліджень:

- Вплив екологічних факторів на ріст рослин.
- Вивчення спадкових ознак людини.
- Аналіз харчових звичок підлітків.
- Моніторинг стану довкілля громади.
- Біорізноманіття пришкольної території.

Орієнтовна тематика навчальних проєктів:

- Генетика та сучасна медицина.
- Біотехнології в житті людини.
- Професії майбутнього у сфері біології.
- Здоровий спосіб життя.
- Екологічні проблеми рідного краю.

Зміст навчального матеріалу та дослідницька діяльність створюють сприятливі умови для професійної орієнтації учнів, ознайомлення їх із сучасними напрямками розвитку біології і широким спектром професій у галузях медицини, екології, біотехнологій, фармації, сільського господарства й наукових досліджень.

Важливим компонентом сучасного освітнього процесу є також використання технологій штучного інтелекту. У навчанні біології їх доцільно застосовувати для пошуку та систематизації інформації, аналізу й візуалізації даних, створення схем, таблиць і навчальних матеріалів, моделювання біологічних процесів і явищ. Водночас використання штучного інтелекту має поєднуватися з формуванням в учнів навичок критичного оцінювання інформації, перевірки достовірності джерел, дотримання принципів академічної доброчесності. Такий підхід є важливою умовою для свідомого використання цифрових технологій у навчанні та професійному самовизначенні.

Зміст навчального матеріалу з біології дозволяє ознайомити здобувачів освіти з широким спектром сучасних професій, що безпосередньо пов'язані з різними галузями науки (таблиця 2).

Тема	Професії
Молекулярна біологія	молекулярний біолог, біохімік, біотехнолог
Генетика	генетик, лікар-генетик, селекціонер
Еволюція	антрополог, палеонтолог, науковий співробітник
Екологія	еколог, природоохоронець, експерт з моніторингу довкілля
Біорізноманіття	ботанік, зоолог, лісівник

Ефективність професійного самовизначення учнів значною мірою залежить від взаємодії закладу освіти та родини. Саме тому пропонуємо проводити консультації для батьків, ознайомлювати їх з можливостями профільного навчання, залучати до профорієнтаційних заходів, інформувати про перспективи професій біологічного спрямування.

Перехід учителів біології до викладання предмета за модельними навчальними програмами НУШ передбачає активне використання сучасних електронних інструментів, які сприяють реалізації компетентнісного й діяльнісного підходів до навчання. Найперед доцільно використовувати платформи для організації освітнього процесу (Google Classroom, Microsoft Teams або Moodle), що дають змогу розміщувати навчальні матеріали, організовувати виконання завдань, забезпечувати зворотний зв'язок, здійснювати формувальне оцінювання.

Для створення сучасних візуальних навчальних матеріалів ефективними є Canva, Google Slides та PowerPoint, що допомагають розробляти презентації, інфографіку, схеми й дидактичні матеріали. Закріпленню знань і підвищенню мотивації учнів сприяють інтерактивні сервіси [LearningApps](#) і [Wordwall](#), за допомогою яких можна створювати вправи на класифікацію, встановлення відповідностей, роботу з біологічною термінологією та перевірку засвоєння навчального матеріалу.

Для формувального оцінювання, швидкого отримання результатів і самооцінювання доцільно застосовувати Google Forms, Kahoot! або Classtime. Ці інструменти дозволяють оперативно визначати рівень сформованості знань і коригувати освітній процес відповідно до потреб учнів.

Під час організації групової роботи, проєктної діяльності й обговорення результатів досліджень доцільно використовувати [Padlet](#). Цей сервіс забезпечує спільну роботу учнів, розвиток навичок комунікації, співпраці та критичного мислення.

Важливим інструментом сучасного вчителя стають сервіси штучного інтелекту – ChatGPT, Microsoft Copilot і Gemini, що допомагають швидко створювати конспекти уроків, компетентнісні та дослідницькі завдання, тестові матеріали, диференційовані вправи, рубрики оцінювання, навчальні кейси, а також адаптувати навчальний матеріал відповідно до рівня підготовки учнів.

Комплексне використання зазначених електронних інструментів сприяє реалізації основних принципів Нової української школи, забезпечує розвиток предметної, дослідницької та цифрової компетентностей учнів, підвищує мотивацію до навчання та створює умови для організації сучасного, інтерактивного й особистісно орієнтованого освітнього процесу.

Найбільші освітні втрати учнів з біології та екології стосуються практичної складової навчальних програм, яка реалізується через виконання лабораторних і практичних робіт, лабораторних досліджень, дослідницького практикуму, навчальних проєктів і де-

монстрацій. В умовах сьогодення повноцінне виконання значної частини таких видів діяльності є ускладненим або неможливим, тому для компенсації освітніх втрат доцільно використовувати сучасні цифрові освітні ресурси.

Для відпрацювання практичної складової програм рекомендуємо застосовувати відеоматеріали та 3D-сцени застосунку [Mozaik Education](https://mozaik.education/) (цифрова освіта), які дають змогу візуалізувати біологічні об'єкти, процеси та явища. Особливого значення набувають також віртуальні лабораторії й інтерактивні моделі, зокрема [PhET Interactive Simulations](https://phet.colorado.edu/), [LabXchange](https://labxchange.org/) та [NHMI BioInteractive](https://nhmi.org/biointeractive/), які дозволяють проводити віртуальні дослідження, моделювати біологічні процеси та формувати дослідницькі вміння навіть за відсутності необхідного лабораторного обладнання. Для вивчення анатомії та фізіології людини ефективними є тривимірні моделі [BioDigital Human](https://biodigitalhuman.org/) і [Visible Body](https://visiblebody.com/) для наочного вивчення будови органів і систем організму.

Для цікавої подачі інформації пропонуємо вмикати на уроках навчальні відео, які можна знайти на платформі ВШО, каналі EdEra. Для підготовки до НМТ можна переглянути відео на каналі iLearn. Корисні інтернет-ресурси – у таблиці 3.

Таблиця 3

Всеукраїнська школа онлайн	https://lms.e-school.net.ua/
Електронні версії підручників з предметів «Біологія» та «Біологія і екологія»	https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/
Підтримка освітнього процесу та створення освітніх матеріалів	https://urok.osvita.ua/page/2/
Розробки та матеріали до уроків біології; інтегровані уроки; майстер-класи на сайті «На урок»	https://naurok.com.ua/biblioteka/biologiya

Інтерактивні навчальні симуляції для природничих наук PhET	https://phet.colorado.edu/uk/
Мозаїк едюкейшн	https://edpro.ua/mozaik
Kahoot (для створення тестів, вікторин і дидактичних ігор)	https://support.kahoot.com/hc/de/articles/11064559523731-Kahoot-Anmeldung
Біостудент	https://biostud.netlify.app/

Таким чином, викладання біології у 9 класі у 2026–2027 н. р. є не лише засобом формування предметних знань і компетентностей, а й важливим інструментом підготовки учнів до усвідомленого вибору профільного навчання та подальшої освітньої траєкторії.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ГЕОГРАФІЇ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ»

Сучасний етап розвитку вітчизняної системи освіти знаменує перехід до фінальної та найвідповідальнішої фази реформи «Нова українська школа» – запровадження трирічної профільної середньої освіти (10–12 класи). Ця трансформація закріплена законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державним стандартом профільної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 року № 851, новою Типовою освітньою програмою (ТОП), затвердженою Міністерством освіти і науки України від 26 травня 2025 року № 765 (зі змінами).

Сучасна географічна освіта в умовах трансформації українського суспільства, глобальних геополітичних змін і викликів війни набуває особливого значення як ефективний інструмент формування світогляду молодого покоління, удосконалення критичного мислення, просторового бачення світу, усвідомлення глобальних процесів розвитку суспільства. У процесі реформування системи освіти й упровадження Концепції «Нова українська школа» важливим є оновлення змісту географічної освіти, її орієнтація на компетентнісний, аналітичний та практико-орієнтовані підходи.

Доцільний крок у цьому напрямі – створення Модельної навчальної програми навчального предмета «Географія, 10–12 класи. Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти, що отримала гриф Міністерства освіти і науки України та впроваджуватиметься у старшій профільній школі вже з наступного навчального року. Нова модельна програма орієнтована не лише на формування базових знань про природу, населення, господарство світу, а й на розвиток у здобувачів освіти навичок аналізу сучасних суспільно-географічних процесів, глобальних викликів, міжнародної взаємодії, геополітичних трансформацій, моделей розвитку держав світу.

Головна філософія змін полягає у відмові від застарілої моделі «навчання всього потроху» на користь індивідуальної освітньої траєкторії учня, яка враховує його нахили, здібності, професійні наміри.

У такому контексті суттєвим стає формування гнучких міжгалузевих профілів у межах визначених кластерів. Одним з найперспективніших і затребуваних викликами сучасності є профіль з поглибленим вивченням географії та англійської мови, що функціонує в межах соціально-гуманітарного кластера. Глобалізація, геополітичні зрушення, кліматичні виклики та інтеграція України до європейського простору вимагають фахівців, які не просто володіють фактологічними знаннями, а здатні аналізувати просторові процеси, вільно комунікувати на міжнародному рівні.

Нова Типова освітня програма докорінно змінює логіку формування навчального плану закладу освіти. Замість фіксованих профільних класів старого зразка ліцеї оперують поняттями освітніх кластерів (мовно-літературний, соціально-гуманітарний, STEM) та міжкластерної взаємодії.

Профіль «Географія та англійська мова» є інтегральним за своєю суттю, оскільки поєднує:

- **соціальну і природничу освітні галузі** (через географію як фундаментальну дисципліну, що стоїть на стику природничих і суспільних наук);
- **мовно-літературну освітню галузь** (через іноземну мову як інструмент міжнародної комунікації).

У структурі ТОП такий профіль реалізується через розподіл навчального часу. Години інваріантної (базової) складової, що виділяються на загальноосвітні предмети (математика, історія України тощо), оптимізуються до нормативного мінімуму, затвердженого Державним стандартом профільної освіти. Натомість вивільнений ресурс годин спрямовано на поглиблене вивчення обраних дисциплін. Важливо підкреслити, що нова

ТОП дає ліцею безпрецедентну академічну автономію: *заклад самостійно конструює навчальний план, комбінуючи базові курси, профільні предмети та курси за вибором.*

Одним з ключових нововведень програми є чіткий поділ старшої школи на два функціональні цикли: профільно-адаптаційний (10 клас) і профільний (11–12 класи). Цей підхід упереджує психологічне та академічне перевантаження учнів.

[Модельна навчальна програма навчального предмета «Географія. 10–12 класи. Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма курсу «Туристична географія. Профільна середня освіта. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма курсу «Географія ресурсів. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма курсу «Географія небезпек. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма курсу «Географія релігій. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма «Інтегрований курс: Географія та суспільство. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Природничі науки. 10–11 класи. Основний рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[Модельна навчальна програма «Штучний інтелект і суспільство. 10–12 класи. Профільна середня освіта. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти](#)

[ПОКЛИКАННЯ ТА QR-КОДИ НА ЦИФРОВІ РЕСУРСИ З ГЕОГРАФІЇ \(10–12 класи НУШ\)](#)

10 клас (профільно-адаптаційний цикл) – відбувається плавний перехід учнів з базової школи (9 клас) до умов ліцею, діагностика та надолуження можливих освітніх утрат. Протягом першого семестру навчання має збалансований характер з *поступовим* поглибленням знань. Здобувачі освіти ознайомлюються з першими вибірковими модулями, пробують свої сили в дослідницькій діяльності, реалізації проєктів, вивченні англомовних джерел, командній роботі. *Це період, коли учень ще може скоригувати свій вибір, якщо усвідомить, що соціогуманітарний напрям не відповідає його очікуванням.*

11–12 класи (профільний цикл) – забезпечується максимальна концентрація на предметах профілю. Кількість годин на тиждень для вивчення географії та англійської мови досягає свого піку. Загальноосвітній блок максимально інтегрується (наприклад, замість трьох окремих природничих предметів може викладатися інтегрований курс «Природничі науки» з метою звільнення годин для профілю). Навчання набуває ознак доуніверситетської підготовки.

Реалізація профілю за новою ТОП вимагає якісного переосмислення внутрішнього змісту предметів. Мова йде не про збільшення кількості параграфів для зазубрювання, а про зміну дидактичних підходів.

Поглиблене вивчення географії у 10–12 класах за новою програмою зміщує акценти з класичного фізико-географічного опису номенклатури на **суспільну (соціально-економічну) географію, геополітику та геоekonomіку**. Зміст навчання охоплює такі глобальні вектори:

- **Геополітичний аналіз:** вивчення політичної карти світу, центрів сили, причин та наслідків регіональних і глобальних конфліктів, ролі міжнародних організацій (ООН, НАТО, ЄС).

- **Світова економіка та геоekonomіка:** дослідження моделей розвитку країни, діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК), глобальних ланцюгів доданої вартості, трансформації ринків праці й ресурсів.

- **Сталий розвиток та екологічний менеджмент:** аналіз глобальних змін клімату, демографічних криз, урбанізаційних процесів і стратегій виживання людства.

Практична складова базується на роботі з геоінформаційними системами (ГІС-технології), цифровими картами, статистичними базами даних Світового банку та Євростату.

Англійська мова на профільному рівні перестає бути просто шкільним предметом і набуває статусу **мови навчання та академічного спілкування (ESP – English for Specific Purposes)**.

Мета профілю – забезпечити досягнення випускником рівня володіння мовою **B2+/C1** за шкалою CEFR.

- **Академічне письмо:** учні навчаються складати тези, есе, реферати та проєктні заявки англійською мовою.

- **Дискусійний клуб:** розвиток навичок дебатів, публічних виступів, презентацій і ведення перемовин.

- **Робота з першоджерелами:** аналіз англомовних аналітичних статей, звітів міжнародних інституцій, новини медіа (BBC, CNN, The Economist).

Найвища точка ефективності цього профілю – крос-функціональна інтеграція. Назва ТОП стимулює впровадження **елементів білінгвального навчання (CLIL – Content and Language Integrated Learning)**. Це означає, що окремі теми, розділи або практичні роботи з географії викладаються англійською мовою. Наприклад, вивчаючи тему «Глобалізація» або «Країни Північної Америки», учні опрацьовують термінологічний апарат, пишуть есе, захищають проєкти виключно англійською. Зазначене повністю корелює з державною політикою євроінтеграції та розширення сфери використання англійської мови в Україні.

Нова Типова освітня програма передбачає потужний блок вибірково-компонентної складової. Заклад освіти, спираючись на кадрові можливості та запити учнів, розробляє і пропонує спецкурси за вибором, що поглиблюють профіль. Для соціально-гуманітарного профілю «Географія та англійська мова» найбільш доцільним є впровадження таких спецкурсів:

1. **«Міжнародні відносини та дипломатія» (англійською мовою):** ознайомлення з основами дипломатичного етикету, історією міжнародних відносин, діяльністю дипломатичних місій.

[SPECIAL COURSE PROGRAMME “INTERNATIONAL RELATIONS AND DIPLOMACY”](#)

2. **«Країнознавство» (англійською мовою):** ґрунтовне дослідження культури, економіки, політичного устрою та суспільного життя англосовних країн (Великобританія, США, Канада, Австралія тощо).

[SPECIAL COURSE PROGRAMME “COUNTRY STUDIES”](#)

3. **«Глобальна логістика та міжнародний туризм»:** вивчення географії світових транспортних потоків, менеджменту туризму, створення туристичних маршрутів та особливостей роботи міжнародних туроператорів.

[ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «ГЛОБАЛЬНА ЛОГІСТИКА ТА МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ»](#)

4. **«Основи геополітики»:** опрацювання закономірностей взаємодії держав у просторі, геополітичних доктрин і місця України в сучасній архітектурі безпеки.

[ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ»](#)

5. **«Кліматичні зміни та адаптація»:** ознайомлення із сучасними кліматичними процесами, причинами глобального потепління, наслідками зміни клімату та шляхами адаптації і пом'якшення їх впливу.

[ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ТА АДАПТАЦІЯ»](#)

Усі ці курси мають прикладний характер: учні створюють власні бізнес-плани туристичних агенцій, моделюють засідання Генасамблеї ООН, захищають інвестиційні проекти розвитку територій. Навчання за новою програмою надає випускникові ліцею унікальний набір навичок, що робить його висококонкурентним на ринку праці.

Свідома профорієнтація. Учень чітко розуміє вектор свого подальшого розвитку. Профіль є ідеальним фундаментом для здобуття вищої освіти за спеціальностями: «Міжнародні відносини», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне право», «Туризм і рекреація», «Екологічний менеджмент», «Журналістика», «Логістика» тощо.

Готовність до глобального ринку. Володіння глибокими аналітичними навичками в поєднанні з англійською мовою академічного рівня відкриває двері для навчання за програмами подвійних дипломів, стажування в міжнародних фондах, подальшої роботи в транснаціональних компаніях чи дипломатичних структурах.

Ефективна реалізація нової ТОП потребує від адміністрації ліцею та педагогічного колективу системної перебудови роботи. На цьому шляху постають серйозні виклики:

1. Кадровий дефіцит та підвищення кваліфікації. Білінгвальне навчання вимагає від учителя географії знання мови на рівні не нижче B2, а від учителя англійської мови – розуміння специфічної географічної та економічної термінології. *Шлях подолання:* створення інтегрованих творчих груп учителів, взаємовідвідування уроків, участь у міжнародних програмах підвищення кваліфікації, курсах підвищення кваліфікації.

2. Оновлення матеріально-технічної бази. Поглиблена географія неможлива без сучасних технологій. *Шлях подолання:* забезпечення ліцеєм доступу до комп'ютерних класів, швидкісного інтернету, сучасних інтерактивних карт, лінгафонного обладнання.

3. Методичне забезпечення. Бракує підручників, в яких матеріал з географії інтегрований з англійською мовою. *Шлях подолання:* розроблення вчителями авторських навчальних програм спецкурсів, створення робочих зошитів і кейс-методів, що затверджуються педагогічною радою ліцею.

4. Нові підходи до оцінювання. Перехід на 12-річну та нову ТОП потребує впровадження **критеріального та формувального оцінювання**. Запровадження критеріального оцінювання сприяє підвищенню навчальної мотивації, розвитку відповідальності за власні результати навчання, формуванню навичок самоаналізу й саморозвитку, а також забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу відповідно до принципів Нової української школи. Важливо оцінювати не обсяг відтвореної інформації, а здатність учня застосувати знання для вирішення конкретної проблеми (наприклад, оцінювання якості проведеного SWOT-аналізу регіону чи презентації проєкту англійською мовою).

Упровадження нової Типової освітньої програми для 10–12 класів – це не просто формальна зміна навчальних планів, а фундаментальний крок до створення європейського ліцею академічного спрямування. Соціально-гуманітарний кластер, зокрема профіль з поглибленим вивченням географії та англійської мови, демонструє високу відповідність викликам XXI століття, що дозволяє поєднати класичну фундаментальну освіту з практичними інструментами глобальної комунікації. Успіх реалізації цього профілю безпосередньо залежить від готовності закладу освіти до гнучкості, творчої співпраці вчителів-предметників, ефективного застосування інноваційних технологій (ГІС, CLIL) та максимальної орієнтації на інтереси дитини. За умови системного підходу ліцей отримує можливість виховувати національну еліту – мислячих, мобільних, патріотичних, інтегрованих у світовий контекст громадян.

У 2026–2027 навчальному році викладання географії у 9 класі здійснюватиметься відповідно до вимог державних стандартів загальної середньої освіти, концептуальних

засад Нової української школи, чинних модельних і навчальних програм, а також актуальних нормативних документів Міністерства освіти і науки України щодо організації освітнього процесу.

Вивченням географії у 9 класі завершується географічна освіта учнів у базовій середній школі. Цей курс допомагає учневі усвідомити себе громадянином України, сформувати предметну компетентність у темах щодо населення України і світу, тенденцій розвитку національного та світового господарства, визначення місця України й інших країн у сучасному світі.

Основним пріоритетом залишається створення безпечного, психологічно комфортного та інклюзивного освітнього середовища, що забезпечує рівний доступ учнів до якісної географічної освіти незалежно від форми навчання (очної, дистанційної або змішаної).

Географія, зокрема суспільна географія – непроста дисципліна. В уяві багатьох вона є довідковим предметом, у межах якого учнів змушують запам'ятовувати карту, інформацію про гори, рівнини, столиці, статистику населення і валового продукту, торговельну спеціалізацію країни – знання, без яких цілком можна обійтися, а за потреби знайти їх у мережі «Інтернет». *Але насправді географія – це значно більше:* уявлення учнів про світ, про те, який вигляд має і як влаштовано природу, життя людей поблизу і десь далеко. Географічні знання дають нам змогу зрозуміти, хто ми є, де ми живемо, завдяки чому існуємо та що відбувається навколо нас, роблять життя осмисленим, а нашу діяльність більш зваженою.

Для вивчення географії у 9 класі у 2026–2027 навчальному році Міністерство освіти і науки України рекомендує дві модельні навчальні програми.

Курс економічної та соціальної географії України й країн світу традиційно належить до найбільш цікавих у шкільній географії. Вивчаючи країни та регіони, ми пізнаємо шляхи розвитку народів, історії їх успіхів і невдач, робимо висновки, переймаємо досвід.

У модельній навчальній програмі з географії для 9 класу за Концепцією «Нова українська школа» (Запотоцький С. П., Карпюк Г. І.) блок «Країни і регіони», що раніше викладався як самостійний у 10 класі впродовж усього навчального року, скорочений лише до розділу. Відповідно в підручниках обсяг опису окремих країн суттєво зменшився. В умовах стисненого курсу автори змушені йти на численні компроміси, ущільнюючи матеріал для висвітлення у шкільній програмі з географії, та активізувати увагу за кожної згадки країни: як у навчальних ситуаціях, так і за межами класної кімнати (у новинах, літературі, кінематографії, спілкуванні).

Викладання географії у 9 класі за модельною навчальною програмою в Новій українській школі (Кобернік С. Г. та Коваленко Р. Р.) спрямовано на формування в учнів цілісного уявлення про економіку України, її місце у світовому господарстві, сучасні тенденції розвитку галузей економіки та регіональні особливості соціально-економічного розвитку держави.

У 2026–2027 навчальному році рекомендується зосередити увагу на таких методичних аспектах:

- **Актуалізація навчального змісту.** Під час підготовки до уроків учителю доцільно використовувати сучасні статистичні матеріали, тематичні карти, офіційні інформаційні ресурси та актуальні приклади з економічного розвитку України і світу. Це допомагає учням зрозуміти практичну значущість географічних знань, сформувати навички аналізу інформації та критичного мислення.

Особливої уваги потребує використання даних, що регулярно оновлюються (*демографічні показники, структура економіки, зовнішня торгівля, транспортні потоки, розвиток окремих галузей господарства*). Робота з такими матеріалами формує інформаційну грамотність і вміння працювати з відкритими даними.

- **Компетентнісне спрямування навчання.** Кожен урок має містити практичну складову, що передбачає застосування знань у нових ситуаціях. Доцільно пропонувати учням завдання, які вимагають аналізу, порівняння, узагальнення, прогнозування та аргументації власної позиції.

Ефективними є компетентнісно орієнтовані запитання, кейси, проблемні ситуації, навчальні дослідження, аналіз статистичних матеріалів і тематичних карт.

- **Робота з картографічними матеріалами.** Формування картографічної компетентності є одним із пріоритетних завдань курсу. Учні мають навчитися аналізувати тематичні карти, визначати закономірності розміщення природних ресурсів, населення та виробництва, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між природними умовами й господарською діяльністю.

Доцільно використовувати як друковані атласи, так і сучасні цифрові картографічні сервіси, що дають змогу працювати з інтерактивними картами та супутниковими зображеннями.

- **Організація дослідницької діяльності.** Важливий напрям роботи – організація навчальних досліджень і проєктної діяльності. Учні можуть досліджувати особливості розвитку своєї громади, області або регіону, аналізувати статистичні матеріали, будувати діаграми, створювати картосхеми, готувати презентації, представляти результати власних досліджень. Такі види діяльності розвивають самостійність, відповідальність, уміння працювати з інформацією та презентувати результати.

Учням доцільно запропонувати такі дослідницькі роботи:

- «Економічний потенціал моєї громади»;
- «Чинники розміщення підприємств у моєму регіоні»;
- «Логістичні зміни в Україні в умовах війни»;
- «Зелена енергетика: перспективи розвитку»;
- «Українські товари на світових ринках»;
- «Туристичний потенціал області».

- **Використання цифрових технологій.** Сучасний урок географії необхідно організовувати з широким використанням цифрових освітніх ресурсів. Інтерактивні карти, геоінформаційні сервіси, онлайн-платформи для тестування, віртуальні дошки та сервіси зі створення презентацій роблять навчання більш наочним, інтерактивним, мотивувальним.

Водночас цифрові інструменти – це засіб досягнення освітніх результатів, а не самоціль.

Доцільно застосовувати такі ресурси: Google Earth, Google Maps, ArcGIS Online, LearningApps, Wordwall, Canva, Google Classroom, Padlet.

- **Формування критичного мислення.** Під час вивчення економічної географії важливо навчити учнів працювати з різними джерелами інформації, аналізувати достовірність статистичних даних, порівнювати різні точки зору, оцінювати переваги й ризики економічних процесів та робити аргументовані висновки. Особливо актуальним є формування навичок медіаграмотності та інформаційної безпеки.

- **Міжпредметна інтеграція.** Обґрунтовано реалізовувати міжпредметні зв'язки з історією України, громадянською освітою, економікою, математикою, інформатикою, біологією та екологією. Указаний підхід сприяє формуванню цілісного бачення сучасних процесів і демонструє практичне значення географії.

- **Формувальне оцінювання.** Оцінювання має бути спрямоване не лише на перевірку знань, а й на підтримку навчального поступу кожного учня. Варто застосовувати самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання навчальних досліджень, проєктної діяльності, практичних робіт і презентацій. Учителю потрібно регулярно надавати учням

конструктивний зворотний зв'язок, що допомагає визначити сильні сторони та напрями подальшого розвитку.

- **Освіта в умовах воєнного стану.** Під час організації навчання важливо враховувати сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом. Доцільно використовувати приклади, що ілюструють зміни у структурі економіки, логістичних системах, енергетичній безпеці, розвитку територіальних громад і процесах відновлення України. Водночас навчання має здійснюватися з дотриманням принципів безпеки, академічної доброчесності, психологічної підтримки учнів та створення безпечного освітнього середовища.

- **Професійна діяльність учителя.** Учителю географії необхідно систематично вдосконалювати професійну компетентність, опановувати сучасні цифрові технології, методики дистанційного та змішаного навчання, обмінюватися педагогічним досвідом у професійних спільнотах, брати участь у семінарах, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації.

- **Застосування картографічних сервісів.** **Картографічні сервіси** – це сучасні цифрові інформаційні системи, які забезпечують створення, зберігання, перегляд, аналіз та поширення картографічної інформації. Вони дають змогу користувачам працювати з електронними картами, супутниковими знімками, просторовими даними, прокладати маршрути, виконувати вимірювання відстаней і площ, здійснювати географічний аналіз та укладати власні тематичні карти.

У сучасній освіті картографічні сервіси є важливим інструментом формування картографічної, геоінформаційної, цифрової компетентностей учнів, розвитку просторового мислення, навичок аналізу географічної інформації, дослідницької діяльності та роботи з великими масивами геоданих. До найбільш поширених картографічних сервісів належать:

Seterra	Географічна номенклатура
National Geographic Education	Освітні матеріали з географії
Gapminder	Візуалізація статистичних даних світу
Our World in Data	Глобальна статистика та аналітика
Earth.nullschool	Інтерактивна модель атмосфери й океанів

Висновок

Ефективне викладання географії передбачає поєднання сучасних педагогічних технологій, практико-орієнтованого навчання, дослідницької діяльності, цифрових ресурсів та актуального географічного змісту. Саме такий підхід забезпечує формування в учнів предметної географічної компетентності, розвиток критичного мислення, просторового бачення та готовності використовувати географічні знання в повсякденному житті й майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гладковський Р. В. Реалізація змісту профільної середньої освіти за новою Типовою освітньою програмою : організація навчання в соціально-гуманітарному кластері (профіль з поглибленим вивченням географії та англійської мови) : збірник матеріалів. Дев'ятий круглий стіл з українсько-корейської співпраці у сфері видання підручників. 2026. С. 4–6.
2. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова КМУ від 23.11.2011 № 1392. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої

- освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
4. Запотоцький С. П. та ін. Модельна навчальна програма «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL : <https://drive.google.com/file/d/1Aca6arjzRzhJXq3Sqr7DV770Yl8xnJ0l/view>
 5. С. Г. Кобернік та ін. Модельна навчальна програма «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL : <https://drive.google.com/file/d/1Dj7Vmf6OyZrICo7Ts8RqBA8qe9LEMX6n/view>
 6. Запотоцький С. П. та ін. Модельні навчальні програми для 10–12 класів Нової української школи. Профільна школа (з 2027 року) «Географія. 10–12 класи. Поглиблений рівень». МОНУ. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2026/mnp/05/20/1-modelna-programa-geografiia-10-12-klas-grif.pdf>
 7. Поручинська І. В., Поручинський В. І., Слащук І. В. Використання методу проєктів на уроках географії. Вісник науки та освіти. Серії : «Філологія», «Культура і мистецтво», «Педагогіка, історія та археологія, соціологія». 2024. № 3 (21). С. 878–887. <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5b8615a6-d18b-43e0-8b18-99b7083e7a4a/content>
 8. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОНУ 09.08.2024 № 1120. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1120729-24#Text>.

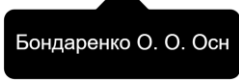
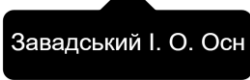
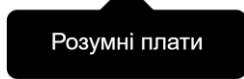
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Організація освітнього процесу з інформатики у 2026–2027 навчальному році базується на принципах наступності, системності, адаптивності. Цифрова трансформація суспільства вимагає від сучасної школи не просто ознайомлення учнів з технологіями, а формування стійкої цифрової компетентності. У цьому контексті викладання предмета продовжує визначений у попередні роки вектор розвитку, перетворюючи теоретичні знання на практичні життєві навички.

У 2026–2027 навчальному році викладання інформатики в 2–11 класах здійснюється відповідно до державних стандартів, затверджених модельних і навчальних програм:

2–4 класи	Типова освітня програма. 1–2 класи (Савченко О. Я.). Типова освітня програма. 1–2 класи (Шиян Р. Б.). Типова освітня програма. 3–4 класи (Савченко О. Я.). Типова освітня програма. 3–4 класи (Шиян Р. Б.).	 2-4 класи
5–6 класи	Інформатика. 5–6 класи (Завадський І. О., Коршунова О. В., Лапінський В. В.). Інформатика. 5–6 класи (Морзе Н. В., Барна О. В.). Інформатика. 5–6 класи (Пасічник О. В., Чернікова Л. А.). Інформатика. 5–6 класи (Радченко С. С., Боровцова Є. В.). Інформатика. 5–6 класи (Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотко В. В.). Інформатика. 5–6 класи (Козак Л. З., Ворожбит А. В.). Інформатика для 5–6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями зору (незрячих дітей) (Гребенюк Т., Шевченко Я.)	 5-6 класи

7–9 класи	Інформатика. 7–9 класи (Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.). Інформатика. 7–9 класи (Завадський І. О., Коршунова О. В., Твердохліб І. А.). Інформатика. 7–9 класи (Морзе Н. В., Барна О. В.). Інформатика. 7–9 класи (Бондаренко О. О., Ластовецький В. В., Пилипчук О. П., Шестопапов Є. А.). Інформатика. 7–9 класи (Пасічник О. В., Козак Л. З., Ворожбит А. В.). Інформатика. 7–9 класи (Громко Г. Ю., Шевчук П. Г., Ковбаса В. М.)	 7-9 класи
10–11 класи	Інформатика (профільний рівень). Інформатика (рівень стандарту)	 10-11 класи
10–12 класи НУШ. Профільна школа (для пілотних закладів)	Інформатика. 10–12 класи. Поглиблений рівень (Арзубов М. О., Забазнова А. О.)	 Арзубов М.О. Погл.
	Інформатика. 10 клас. Основний рівень (Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.)	 Ривкінд Й. Я. Осн.

	Інформатика. 10 клас. Основний рівень (Бондаренко О. О., Ластовецький В. В., Пилипчук О. П., Шестопапов Є. А.)	
	Інформатика. 10 клас. Основний рівень (Завадський І. О., Твердохліб І. А.)	
Курси з інформаційних технологій. 10–12 класи НУШ. Профільна школа (для пілотних закладів)	Штучний інтелект і суспільство. Основний / поглиблений рівень (Бородатюк А., Саута С.)	
	Розумні плати: крок у світ електроніки та програмування. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень (Шемшур В. М.)	

Якісна реалізація компетентнісного підходу в межах цих програм вимагає від учителя постійного оновлення дидактичних матеріалів, пошуку актуальних навчальних кейсів. Тож стане в нагоді низка корисних онлайн-майданчиків:

1. **Національна платформа «[Освіта для життя](#)»** є надійним верифікованим джерелом для сучасного педагога, головна цінність якого – орієнтація на прикладні навички. На платформі доступні:

- **практичні кейси та сценарії**, що демонструють зв'язок теорії з реальним життям (наприклад, застосування електронних таблиць для розрахунку сімейного бюджету або базові правила кібербезпеки в повсякденному цифровому просторі);
- **методичні рекомендації** щодо інтеграції наскрізних змістових ліній (фінансова грамотність, екологічна безпека, підприємливість) через інструменти ІКТ;
- **готові до використання інтерактивні модулі** для урізноманітнення форматів роботи на уроці й упровадження змішаного навчання.

2. **Всеукраїнська професійна спільнота у фейсбуці «[Шкільна інформатика від А до Я](#)»** – масштабний майданчик для горизонтальної комунікації та взаємодопомоги, який об'єднує понад 29 000 учасників з усієї України. Ресурс функціонує як жива методична екосистема, де педагоги обмінюються авторськими дидактичними матеріалами, обговорюють складні питання викладання інформатики та адміністрування кабінету, знаходять колегіальну підтримку під час упровадження освітніх реформ.

3. **Telegram-спільнота «[Скарбничка інформатика](#)»** – зручний інструмент швидкого обміну досвідом. Завдяки мобільності месенджера платформа дозволяє вчителям у режимі реального часу ділитися практичним навчальним контентом: вправами, корисними покликаннями, новими онлайн-інструментами, креативними ідеями для проведення уроків.

На сучасному етапі розвитку цифрового суспільства штучний інтелект (ШІ) став одним з найбільш уживаних і впливових інструментів в освіті. Генеративні нейромережі, великі мовні моделі, інтелектуальні системи автоматизації активно інтегруються в освітній процес у форматі «24/7». Цей інструментарій став невіддільною частиною діяльності обох суб'єктів освітнього процесу:

- **для вчителя** – асистент у розробленні дидактичних матеріалів, генерації ідей для компетентнісних завдань, автоматизації рутинної перевірки або персоналізації навчальних треків;
- **для учня** – цілодобовий репетитор, джерело швидких відповідей, інструмент для автоматичного написання програмного коду, створення есе чи графічного дизайну.

Проте стрімка та масова «ШІ-трансформація» актуалізує критичну потребу у зміщенні методичних акцентів під час вивчення інформатики. Оскільки ШІ здатний за лічені секунди генерувати готові реферати, розв'язки задач чи робочий код для програм, традиційні методи контролю втрачають свою ефективність. У зв'язку із цим у 2026–2027 навчальному році вчителям інформатики необхідно системно й регулярно звертатися до теми академічної доброчесності.

Головне завдання педагога – не заборонити використання ШІ (що технічно неможливо та нераціонально), а навчити учнів культури відповідального, прозорого та критичного партнерства з технологіями.

Учні мають чітко засвоїти правила:

1. Генерація тексту чи коду штучним інтелектом і видача його за власну працю – прояв академічного плагіату.

2. ШІ є інструментом для натхнення, структурування або пошуку помилок, але фінальний продукт, його захист та розуміння логіки роботи завжди залишаються за людиною.

Найкращий спосіб виховати академічну доброчесність та медіаграмотність – пропонувати учням спеціальні компетентнісні завдання, які на практиці розкривають як колосальний потенціал ІІІ, так і приховані загрози. У навчальні модулі з інформатики (від кібербезпеки до програмування) варто впроваджувати практичні кейси, що демонструють такі ризики:

- **феномен «галюцинацій» ІІІ та дезінформація:** завдання на критичний аналіз відповідей нейромереж;
- **упередженість алгоритмів і етичні аспекти:** аналіз того, як ІІІ приймає рішення на основі даних, що можуть містити стереотипи, та обговорення меж застосування штучного розуму;
- **проблема авторського права й інтелектуальної власності:** дослідження правових аспектів контенту, створеного генеративними моделями, правил правильного цитування ІІІ-асистентів у власних роботах;
- **кіберзагрози та цифрова безпека:** компетентнісні вправи з розпізнавання дипфейків, ІІІ-фішингу, розуміння того, як зловмисники можуть використовувати штучний інтелект для кібератак.

Регулярне обговорення зазначеного дозволить сформувати в учнів здоровий скептицизм та усвідомлення: ІІІ – це потужний інструмент, який вимагає постійного інтелектуального контролю з боку людини (додаток).

Сьогодні уроки інформатики мають відійти від репродуктивного засвоєння інструкцій («натисни сюди, щоб отримати це»). Головний акцент зміщується на компетентісно-орієнтоване навчання, що реалізується через:

- **практико-орієнтовані завдання:** навчальні кейси мають моделювати реальні життєві чи професійні ситуації. Учням необхідно розуміти, як саме цифрові інструменти допомагають вирішувати повсякденні завдання, оптимізувати роботу, аналізувати дані та критично оцінювати інформацію;
- **нову роль програмування та алгоритмізації:** вивчення програмування розглядається не як підготовка вузькопрофільних фахівців-кодерів, а потужний засіб розвитку алгоритмічного, логічного, критичного мислення. Розв’язання алгоритмічних задач навчає учнів декомпозиції проблем, пошуку закономірностей, побудови ефективних стратегій, що є базовими навичками для будь-якої сфери діяльності у ХХІ столітті.

Стратегічна мета у 2026–2027 навчальному році – не просто навчити дитину програмувати чи проєктувати інтерфейси, а сформувати гнучку, медіаграмотну, технологічно стійку особистість, здатну швидко адаптуватися до змін цифрового світу та ефективно використовувати інновації для власного й суспільного розвитку.

Упровадження компетентісно-орієнтованих завдань в освітній процес з інформатики є потужним каталізатором для виявлення та підтримки обдарованої молоді. Традиційні репродуктивні вправи часто обмежують творчий потенціал здібних учнів стандартними алгоритмами. Натомість компетентісний підхід пропонує завдання відкритого типу, які не мають одного правильного шляху розв’язання. Це спонукає до глибокого аналізу, нестандартного мислення, інтеграції знань з інших предметів, пошуку унікальних цифрових рішень.

Ефективність такої методики щороку підтверджується високими результатами здобувачів освіти в конкурсах і змаганнях. Яскравим свідченням дієвості компетентісного навчання у 2025–2026 навчальному році став заочний обласний конкурс з інфомедійної творчості [«Пролісок»](#), в якому вкотре активну участь узяли учні 2–11 класів закладів загальної середньої освіти, вихованці закладів професійної освіти.

Конкурс став унікальним майданчиком, де обдарована молодь змогла продемонструвати високий рівень володіння складними цифровими інструментами, трансформувати власні ідеї в реальні медіапродукти. Напрями робіт учасників охоплювали широкий

спектр сучасних технологій: комп'ютерна анімація та відеоролики, 2D- і 3D-малюнки, вебдизайн, соціальний відеоролик.

Успіх учнів на конкурсі «Пролісок» – безпосередній результат систематичного застосування компетентнісних завдань на уроках. Коли дитина не просто вивчає інтерфейс програми, а реалізує за його допомогою цілісний проєкт (від ідеї та сценарію до готового медіапродукту), вона переходить на вищий рівень цифрової зрілості.

Саме тому в новому навчальному році вчителям інформатики рекомендується активно використовувати матеріали конкурсних робіт як зразки для мотивації учнів, а також розширювати практику проєктної діяльності. Це дозволить залучити ще більше талановитої молоді до інноваційної творчості та забезпечить їм надійний старт у майбутній професії.

Поряд із творчими конкурсами, стратегічним напрямом роботи з обдарованою молоддю є їхня участь у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з інформатики (програмування) та інформаційних технологій (ІТ). Олімпіадні завдання сьогодні також мають виражений компетентнісний характер: вони вимагають від учасників не просто механічного знання синтаксису мов програмування чи інтерфейсу програм, а вміння аналізувати складні прикладні проблеми, будувати математичні моделі, знаходити оптимізовані рішення в умовах обмежених ресурсів.

Поточного навчального року інтелектуальні змагання вищого рівня також проведено в дистанційному форматі. Детальний аналіз їхніх результатів дозволяє окреслити коло системних проблем та визначити завдання для підвищення якості підготовки учнів у 2026–2027 навчальному році.

В олімпіаді з інформатики взяли участь 37 учнів 7–11 класів, з яких 18 вибороли призові місця. Інтелектуальне змагання складалося з 5 комплексних завдань з максимальним сумарним результатом у 500 балів.

Аналіз підсумкових балів показує значний розрив у рівні підготовки та наявності технічних навичок серед різних вікових категорій: 3 учасники (учні 10 та 11 класів) продемонстрували відмінні результати, набравши понад 400 балів, 6 (учні 7–9 класів) – у підсумку отримали 0 балів.

Перехід на нову платформу на базі Google Colab був дестабілізуючим чинником змагань. Через технічні й організаційні складнощі, спричинені невідповідністю сервісу специфіці олімпіади, результати регіону на III етапі Всеукраїнської олімпіади з інформатики виявилися низькими: з 6 учасників призове місце здобув лише 1.

У II турі олімпіади з інформаційних технологій взяли участь 32 учні 8–11 класів, серед яких 16 стали переможцями. Комплексне завдання складалося з 4 компетентнісних задач, що передбачали поглиблене використання прикладного офісного софту: Excel, PowerPoint та Access. Максимальна оцінка за роботу – 100 балів.

Результати змагань виявили серйозні прогалини у практичній підготовці: лише 2 учасники (10 та 11 класи) змогли перетнути поріг у 50 балів, 3 учасники (два учні 9 класу та один 10 класу) завершили змагання з результатом у 0 балів, що свідчить про повну неготовність до розв'язування задач підвищеної складності. Найбільше труднощів і технічних помилок зафіксовано під час роботи з табличним процесором (Excel), системами керування базами даних (Access).

Водночас вищий рівень мотивації та цілеспрямована діяльність на попередніх етапах дали позитивний результат на рівні республіки: у III етапі олімпіади з ІТ узяли участь 3 учні, 2 з яких посіли призові місця.

З метою подолання виявлених дефіцитів та покращення результатів у новому навчальному році вчителям інформатики рекомендується:

1. **Посилити прикладну складову в Excel та Access:** з 8 класу змістити акцент від вивчення інтерфейсу до розв'язання наскрізних розрахункових та аналітичних задач, використання складних вкладених функцій, інструментів прогнозування і реляційного зв'язування даних.

2. **Формувати технічну гнучкість:** під час навчання програмування практикувати роботу в різних середовищах виконання, привчати учнів до жорсткого самостійного тестування коду на екстремальних наборах даних.
3. **Застосовувати верифіковані ресурси:** для якісної теоретичної та практичної підготовки до змагань слід активно використовувати матеріали, архівні завдання, розбори олімпіадних кейсів, методичні рекомендації, що акумульовані на офіційному сайті спільноти вчителів інформатики м. Миколаєва [«ІТ-МОППО»](#).

Додаток

Практичні кейси компетентнісних завдань

1. Феномен «галюцинацій» ШІ та дезінформація.

Завдання на критичний аналіз відповідей нейромереж

- **Кейс «Примарна біографія».** Запитайте у ШІ розлогу біографію відомого місцевого діяча (або вашого вчителя, за його згоди). Знайдіть у тексті 3–5 фактів, які ШІ вигдав («сгалюцинував»): неіснуючі нагороди, вигдані дати чи місця роботи. Складіть порівняльну таблицю: «Що видав ШІ?» проти «Як є насправді?» (з покликаннями на офіційні джерела).
- **Експеримент «Фактчекінг вигаданих джерел».** Попросіть ШІ написати коротке есе на наукову тему (наприклад, «Вплив мікропластику на екосистему Чорного моря») і обов'язково додати список використаної літератури з лінками. Перевірте кожне покликання та назву статті. Опишіть, скільки джерел виявилися реальними, а скільки – вигадкою алгоритму.
- **Вправа «Математичний або історичний блискавичний аудит».** Запропонуйте ШІ розв'язати складну задачу з логічною пасткою або запитайте про маловідому історичну подію. Знайдіть помилку в логічному ланцюжку міркувань ШІ, що він маскує дуже впевненим і переконливим тоном.
- **Проект «Промпт-детектор галюцинацій».** Експериментальним шляхом визначте, які саме питання (промпти) найчастіше змушують ШІ «брехати» (наприклад, запити про події поточного місяця, специфічні цитати з книг тощо). Створіть пам'ятку для однокласників: «Обережно, пастка! Коли не можна сліпо вірити нейромережі?».
- **Аналіз «Ілюзія експертності».** У тексті, згенерованому ШІ на медичну або юридичну тематику, запропонуйте учням підкреслити маркерами різного кольору: а) загальні фрази («водянистий текст»); б) реальні загальновідомі факти; в) твердження, що вимагають обов'язкової верифікації профільним експертом.

2. Упередженість алгоритмів та етичні аспекти.

Аналіз рішень ШІ на основі стереотипних даних та обговорення меж технологій

- **Дослідження «Гендерні та професійні стереотипи ШІ».** Задайте генератору зображень промпти: «успішний директор компанії», «медсестра / медбрат», «програміст», «людина, яка прибирає вулиці». Проаналізуйте перші 10 результатів за гендером, віком та расою. Опишіть, які соціальні стереотипи законсервовані в базі даних цього ШІ.

- **Дискусійний кейс «Шофер чи алгоритм?».** Розберіть класичну етичну дилему безпілотного автомобіля. Нехай авто керується ШІ: у критичній ситуації (відмовили гальма) система має вибір – збити пішохода-порушника чи повернути у стіну, ризикуючи життям пасажирів? Хто має нести відповідальність за алгоритм вибору: програміст, власник авто чи сам ШІ?
- **Вправа «ШІ-менеджер з персоналу».** Учням надається історія про реальний кейс (наприклад, як ШІ компанії «Amazon» відсіював резюме жінок, бо навчався на даних за минулі 10 років, де наймали переважно чоловіків). Завдання: запропонувати алгоритм, як «перенавчити» або скоригувати ШІ, щоб уникнути такої дискримінації.
- **Дебати «Межі застосування штучного розуму».** Об'єднайте клас у дві групи. Перша група має доводити, що ШІ можна повністю довірити винесення судових вироків або виставлення семестрових оцінок (бо він об'єктивний та не має емоцій), друга – аргументувати, чому емпатія, контекст, людський фактор у цих сферах є незамінними.
- **Вправа «Аналіз тональності».** Запропонуйте ШІ оцінити емоційне забарвлення та токсичність декількох різних постів із соцмереж. Обговоріть, чому ШІ часто не розуміє сарказму, іронії, культурного контексту або специфічного українського гумору, і як це може призвести до несправедливого блокування користувачів алгоритмами.

3. Проблема авторського права та інтелектуальної власності.

Дослідження правових аспектів контенту та правила цитування ШІ

- **Вправа «Правильне цитування ШІ-асистента».** Напишіть реферат, де 30 % тексту або ідей згенеровано ШІ. Оформіть цей реферат за правилами академічної доброчесності. Використовуйте сучасні стандарти (наприклад, APA або MLA стиль для цитування AI). Укажіть назву моделі (наприклад, ChatGPT-4o), дату запиту, текст вашого промпту та отриману відповідь у додатках.
- **Детективне розслідування «Чий стиль?».** Згенеруйте зображення у стилі відомого сучасного живого художника чи ілюстратора. Дослідіть правовий аспект: чи має право художник вимагати компенсацію від компанії-розробника ШІ за те, що його роботи без дозволу використали для навчання нейромережі? Підготуйте коротку промову від імені адвоката художника або юриста ШІ-компанії.
- **Кейс «Комерційний ризик».** Уявіть, що ви відкриваєте кав'ярню і ШІ згенерував для вас унікальний (на перший погляд) логотип та назву. Проведіть зворотний пошук у зображеннях, базах торгових марок. Обговоріть, що буде, якщо ШІ видав вам елементи чужого захищеного бренду, і хто платитиме штраф?
- **Аналіз «Угода з користувачем».** Прочитайте розділ про інтелектуальну власність у правилах використання популярного ШІ (наприклад, OpenAI або Copilot). Дайте відповіді на питання:
 - Кому належать права на згенерований вами контент за цим документом?
 - Чи має право компанія використовувати ваші особисті промпти для навчання наступних версій ШІ?
- **Маніфест «Я – автор!».** Створіть спільний колаж або цифровий продукт, де частина елементів створена власноруч (код, графіка, текст), а частина – за допомогою ШІ. Складіть декларацію про співавторство, чітко розмежувавши межі людської творчості та технічної допомоги алгоритму.

4. Кіберзагрози та цифрова безпека.

Розпізнавання дипфрейків, ШІ-фішингу та протидія кібератакам

- **Аналітичний практикум «Анатомія дипфрейку».** Запропонуйте учням дослідити декілька відомих відео або фото, створених за допомогою ШІ (вигадані затримання політиків, неіснуючі катастрофи). Складіть чек-лист візуальних маркерів дипфейку: неприродне миготіння очей, розмитість мочок вух, дивні тіні, розсинхронізація губ і звуку.
- **Гра «ШІ-фішинг».** Напишіть (або попросіть ШІ згенерувати як приклад) два листи від імені банку чи класного керівника: справжній та фішинговий (створений ШІ з використанням методів соціальної інженерії, персоналізований, без граматичних помилок, замаскований під ваш стиль спілкування). Учні мають знайти приховані ознаки загрози й маніпуляції.
- **Аналіз кейсу «Голосовий клон».** Обговоріть реальний сценарій шахрайства, коли зловмисники копіюють голос родича за допомогою короткого аудіо з TikTok чи Instagram і телефонують з проханням терміново переказати гроші. Розробіть сімейний алгоритм безпеки: придумайте кодове слово-пароль, що знатимуть лише члени родини для верифікації особи під час підозрілих дзвінків.
- **Дослідження «ШІ на службі в хакерів».** Проаналізуйте інформацію про те, як ШІ допомагає зловмисникам автоматично шукати вразливості в коді вебсайтів або створювати віруси, які постійно змінюють свій код (поліморфне шкідливе ПЗ). Як кіберзахисники можуть використовувати ШІ для дзеркальної відсічі таким атакам? Запропонуйте заходи протидії.
- **Вправа «Аудит цифрового сліду».** Оцініть, скільки вашої особистої інформації (аудіо, фото, тексти повідомлень) є у відкритому доступі. Чи достатньо цих даних зловмисникам, щоб натренувати персоналізовану ШІ-модель проти вас чи ваших близьких? Напишіть план дій щодо мінімізації свого цифрового сліду в мережі.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Мета технологічної освітньої галузі – реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості й інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Зазначене забезпечується насамперед шляхом формування в учнів ключових компетентностей і наскрізних умінь. Технологічна освітня галузь має важливі завдання та особливості реалізації її змісту, унікальні можливості для інтеграції знань з різних наук, демонстрації їх цінності й застосування на практиці. Вивчення технології, що є прикладною наукою, тісно пов'язане із вивченням біології, фізики, хімії, математики, інформатики та низки інших наук.

Розвиток ключових компетентностей здійснюється через компетентнісний потенціал освітньої галузі засобом проєктної технології, що дозволяє вчителю моделювати різноманітні навчальні ситуації, створювати освітнє середовище для здобувачів освіти, у якому формуватимуться всі наскрізні вміння, притаманні ключовим компетентностям.

Предмет «Технології» викладатиметься відповідно до нової редакції Типової освітньої програми для 5–9 класів, затвердженої наказом МОНУ від 19.02.2021 № 235 (у редакції наказу МОНУ від 09.08.2024 № 1120). На основі Державного стандарту й Типової освітньої програми розроблено модельні навчальні програми для базового навчального предмета «Технології. 5–6 класи» та «Технології. 7–9 класи», які мають гриф і розміщені на офіційному сайті МОНУ: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>.

Звертаємо увагу, що конкретизація змісту навчання здійснюється відповідно до навчальної програми, розробленої закладом освіти на основі обраної модельної програми та затвердженої рішенням педагогічної ради.

У 2026–2027 н. р. пріоритетом технологічної галузі у 9 класі НУШ є розвиток компетентностей, творчого потенціалу, критичного й інженерного мислення учнів. Навчальне проєктування здійснюється на основі вже здобутих у попередніх класах знань та опанованих технологій. Діяльність педагога спрямована на формування наскрізних умінь: повного циклу проєктної діяльності (від ідеї до готового виробу), інтегрування STEM-підходу, виховання екологічної культури, підприємливості, побутової самозарядності та свідомого споживання.

Практичне втілення цих завдань забезпечує варіативна модульна система (робототехніка, дизайн, біоніка, кулінарія, етностиль тощо), що надає учням можливість самостійно обирати освітню траєкторію, яка сприятиме розкриттю їхнього потенціалу, забезпечить дієву допрофільну підготовку для свідомого вибору напрямку навчання в старшій школі.

Особливого значення така допрофільна підготовка набуває в контексті запуску трирічної профільної освіти, пілотування якої розпочинається у 2026 році з подальшим упровадженням у 2027 році. Свідомий вибір варіативних модулів у 9 класі стане надійним підґрунтям для успішного переходу випускників до навчання в ліцях за обраним профілем. Це забезпечить тісну наступність між базовою і профільною ланками НУШ, дозволить здобувачам освіти плавно й адаптовано увійти в нове освітнє середовище.

Відповідно до Типової освітньої програми для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують отримання профільної середньої освіти за академічним спрямуванням» (наказ МОНУ від 19.12.2025 № 1674), академічні ліцеї формують профілі навчання за такими трьома кластерами, як:

- мовно-літературний;
- соціально-гуманітарний;
- STEM-кластер.

У межах усіх профілів мовно-літературного та соціально-гуманітарного кластерів зміст технологічної освітньої галузі реалізується через вивчення технологій як вибіркового міжгалузевого або позапрофільного предмета (курсу), спрямованого на розвиток побутової самозарадності, художнього проєктування, загальної культури споживання і дизайну.

Як окремий профільний предмет технології викладаються лише у профілях STEM-кластера (зокрема інженерному, інформаційно-технологічному чи науково-технологічному) з поглибленим вивченням технологічної галузі. Також паралельно передбачено вивчення інтегрованих курсів або прикладних модулів із залученням цифрового моделювання, робототехніки, біоніки та систем CAD/CAM, які мають забезпечити тісний зв'язок з математикою, фізикою й інформатикою.

Ознайомитися з проєктами модельних програм, за якими здійснюватиметься пілотування та поступове впровадження профільного середнього освіти, можна на офіційному вебсайті МОНУ за покликанням: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-prohramy-dlia-10-12-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoly-profilna-shkola-z-2027-roku> .

Викладання технологій у 10–11 класах у 2026–2027 н. р. реалізується відповідно до Типової освітньої програми ЗЗСО III ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018 №408 (наказ МОНУ від 28.11.2019 № 1493 (зі змінами, внесеними наказом МОНУ від 31.03.2020 № 464)). Навчальний предмет «Технології» віднесено до вибірково-обов'язкових, на вивчення яких навчальним планом передбачено 105 годин. Можливі варіанти, за якими предмет вивчається і в 10, і в 11 кл. (70+35 чи 35+70 відповідно). Освітній процес відбувається за програмою, затвердженою наказом МОНУ від 23.10.2017 № 1407, що розміщена на офіційному вебсайті МОНУ.

У сучасних умовах під час занять із технологій особливої актуальності набуває ознайомлення учнів з видами діяльності, що не потребують складного чи спеціального обладнання. У цьому контексті використання засобів декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує широкі можливості для створення оригінальних виробів, надання послуг і реалізації проєктів, спрямованих на задоволення власних потреб та покращення довкілля. Звернення до етностилю як основи художнього проєктування дає змогу переосмислити народні традиції і використовувати їх як джерело ідей для розроблення нових сучасних виробів. Реалізувати цей підхід можна за допомогою поєднання автентичних технологій із застосуванням нових осучаснених технік.

Електронні версії підручників слугують не лише джерелом інформації, а й дієвим інструментом для формування всебічно розвиненої особистості, здатної до практичної діяльності, творчої думки й успішної адаптації в сучасному соціумі. З підручниками можна ознайомитися за покликанням: <https://pidruchnyk.com.ua/9klas/trudove9/>

Учителю технологічної освітньої галузі важливо відчувати тенденції інноваційних змін у системі освіти, розуміти сутність та особливості педагогічних

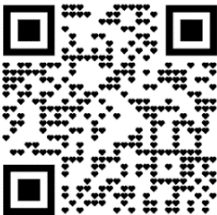
технологій. Саме тому на базі МОППО функціонує освітнє середовище – творча майстерня «Гармонія», що дає можливість педагогам області вивчати різні техніки декоративно-прикладного мистецтва, сучасні тенденції дизайну, обмінюватися досвідом. Матеріали заходів –

за покликанням:
https://drive.google.com/drive/folders/1i3vZTvr9viYq3O_Bs9VO8fF9tJ2u_gNC?usp=drive_link

Рекомендуємо корисні матеріали й інтернет-ресурси для учасників освітнього процесу:

	Сайт учителя технологій / трудового навчання Дмитра Миколайовича Луп'яка, де розміщено досвід роботи педагога-практика: https://dmytro.lupiak.com/
Для практичної реалізації інтегрованого підходу рекомендуємо використовувати збірник «Інтегровані проекти як засіб формування ключових компетентностей учнів на уроках технологій (5–6 класи)». Упоряд. С. С. Дікарева. – Миколаїв: центр редакційно-видавничої діяльності МОІ-ППО, 2024. – 172 с. У збірнику представлено матеріали для навчальних занять із технологій, орієнтованих на формування ключових компетентностей в учнів. Запропоновано технологічні карти інтегрованих проектів, робочі аркуші для навчальних занять, творчі завдання: https://repository.moippo.mk.ua/upload/30-10-24_44073060.pdf	
	Дікарева С. Творча майстерня «Гармонія» як простір для розвитку професійної компетентності вчителів технологій та трудового навчання. Вересень. 2026. № 1 (108). С. 71–82. У статті окреслено можливості використання матеріалів майстерні «Гармонія» в освітньому процесі з технологій (5–9 класи): https://repository.moippo.mk.ua/publication/683

Дікарева С. Міжгалузева інтеграція у конструюванні освітнього процесу з технологій. Вересень. 2025. № 1 (104). С. 25–35. У статті розкрито можливості здійснення міжгалузевої інтеграції на уроках технологій у 5–6 класах: https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/417	
	Сайт всеукраїнської школи онлайн. Представлено відеоуроки, тести та завдання для учнів і вчителів: https://lms.e-school.net.ua/
Сайт МОНУ, де можна ознайомитися з програмами, методичними рекомендаціями та навчальними матеріалами з технологій: https://mon.gov.ua/	
	Вебсайт stem inventions, на якому представлено безкоштовну базу практичних проєктів, креслень та інструкцій для занять із конструювання та моделювання: https://www.stem-inventions.com/

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ «STEM. РОБОТОТЕХНІКА»

В умовах реформи НУШ важливого значення набуває реалізація STEM-підходу, що передбачає створення умов для формування в учнів якостей, необхідних у XXI столітті, зокрема інженерного мислення, технологічної грамотності, навичок критичного аналізу та роботи в команді

В Україні впровадження STEM розпочалося у 2015 році. Активними учасниками зазначеного процесу були фахівці кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та інформаційних технологій МОППО, які брали участь у заходах усеукраїнського рівня, активно популяризували цей освітній тренд серед педагогів області.

Реформа НУШ сприяла новому поштовху. Відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти передбачено викладання міжгалузевих інтегрованих курсів (МІК) «STEM» (1,5 год на тиждень) і «Робототехніка» (1 год на тиждень). Міжгалузеві інтегровані курси викладаються за рахунок годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами освітньої програми.

Викладання МІК STEM здійснюється за такими програмами:

5–6 класи:

- «STEM. 5–6 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» (О. Бутурліна, О. Артем'єва).

5–9 класи:

- STEM. 5–9 класи (міжгалузевий інтегрований курс): модельна навчальна програма (Ф. Левченко, А. Озарчук, В. Рогоза, О. Скулатов, В. Сіпій, М. Тишковець).

7–9 класи:

- STEM. 7–9 класи (міжгалузевий інтегрований курс): модельна навчальна програма (О. Бутурліна, О. Артем'єва, С. Крижановський, Т. Мізіченко, Н. Мостепан, Г. Новікова, О. Хорищенко);

- STEM. 7–9 класи (Т. Засєкіна, О. Коршунова, І. Василяшко).

У пояснювальній записці до програми для 5–9 класів зазначено, що модульний принцип її побудови дає можливість реалізувати одну з форм упровадження технології STEM в освітній процес: як окремий самостійний курс або додаткові модулі до предметів / інтегрованих курсів.

Друга форма є досить цікавою, оскільки забезпечує інтеграцію STEM в освітній процес окремих предметів / інтегрованих курсів.

Програми МІК «Робототехніка»:

- модельна навчальна програма «Робототехніка. 5–6 класи» для ЗЗСО (І. Сокол, О. Ченцов);

- модельна навчальна програма «Робототехніка. 7–9 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» для ЗЗСО (І. Сокол, О. Ченцов).

Ознайомитися з програмами можна на сайті МОНУ за покликанням: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

МП 5-9 НУШ

З метою вдосконалення якості викладання міжгалузевого інтегрованого курсу «STEM», популяризації перспективного досвіду вчителів-практиків у квітні 2026 року

кафедрою теорії й методики природничо-математичної освіти та інформаційних технологій МОІППО проведено обласний семінар «Міжгалузевий інтегрований курс «STEM»: успішні практики реалізації змісту в контексті вимог НУШ».

Під час заходу учасники:

Відеозапис семінару

- обговорили інтегративну роль курсу «STEM» у реалізації засадничих принципів НУШ;
- ознайомилися з досвідом викладання STEM на адаптаційному та предметному циклах навчання;
- вивчили можливості використання платформи «Arduino» в освітньому процесі інтегрованого курсу;
- розглянули, як ефективно застосовувати сучасні цифрові інструменти для конструювання навчальних занять, інтерактивних вправ, симуляцій тощо.

Відеозапис – на ютуб-каналі «Цікавинки діяльності природничиків»: https://youtu.be/8L_tHuiyofw?si=HyV_dMAYI2GNuJpS.

У 2026 році в межах проєкту «Освіта для життя» для технологічної освітньої галузі розроблено модельну програму «STEM: дослідження та проєктування», 5–6 класи (О. Коршунова, О. Абрамова, Оксана де Конінг, І. Дьоміна).

Ознайомитися з програмою можна за покликанням: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2025/modelni-navchalni-prohramy-pilotni-haluzi-2025-26-nr-5-6-klas/mnp-stem-1-1.pdf>

МНП STEM:дослідження

На допомогу вчителям, які працюватимуть за вказаною програмою, підготовлено конспекти уроків, презентації до занять і робочі аркуші / зошити для учнів.

Матеріали – на сайті «Освіта для життя»:

<https://educationforlife.mon.gov.ua/pilotuvannia-ta-dorozhnia-karta/>

Із метою реалізації STEM у практику діяльності закладу освіти рекомендуємо долучатися до заходів всеукраїнського та обласного рівнів:

- всеукраїнського освітнього фестивалю «STEM-весна»;
- STEM-тижня;
- обласного фестивалю «Моя STEM-ідея».

Всеукраїнський освітній фестиваль «STEM-весна» щорічно проходить із березня до травня щодо популяризації STEM-освіти, формування обізнаності суспільства з її важливості для науково-технічного прогресу й економічного розвитку держави.

У межах фестивалю в останній тиждень квітня проводиться всеукраїнський STEM-тиждень. У 2024 році народилася нова традиція кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та інформаційних технологій – «STEM-тиждень МОІППО».

20–24 квітня 2026 року під час заходу відбулися:

- практичні заняття для учнів: «STEM-шеф-кухар: формула ідеальної страви», «Bridge Challenge: макаронна інженерія»;
- майстерка «STEM-проєкти з підтримкою ІІІ: від ідеї до реалізації»;
- майстерка для вчителів технологій «Від ідеї до результату: як реалізувати STEM-проєкт з моделювання транспорту на уроках технологій»;

STEM-тиждень 2026

- заняття сертифікованих заходів «Підготовка учнів до ЗНО з математики» з теми «STEM-анатомія функції: розбираємо і трансформуємо» та «Старт у світ кодування: Python для початківців» з теми «Кодимо розумно: структури даних у Python».

Відеозаписи – за покликанням:

<https://www.youtube.com/watch?v=WmxOjbc8zeE&list=PLhbyMGc1lKP2FigIgoNnW1KSkY0mTPY8M>

Обласний фестиваль «Моя STEM-ідея» проводиться з метою виявлення і всебічної підтримки обдарованих дітей області, залучення учнів закладів загальної середньої освіти, вихованців закладів освіти обласного підпорядкування, закладів позашкільної та дошкільної освіти до експериментально-дослідницької роботи, поширення досвіду та здобутків у галузі STEM-освіти й реалізації Концепції «Нова українська школа».

Обласний фестиваль «Моя STEM-ідея – 2025» проходив у дистанційному форматі. Учасниками стали 258 здобувачів освіти, які подали 194 роботи. Роботи переможців і відеозапис церемонії нагородження – на ютуб-каналі:

<https://www.youtube.com/watch?v=jrTSjhOWwfM&list=PLhbyMGc1lKP3AAGB1FFyRIZs4fsuzr-qF>.

STEM фестиваль-2025

Запрошуємо взяти участь у обласному фестивалі «Моя STEM-ідея – 2026», що відбудеться 26 листопада 2026 року на базі МОППО в дистанційному форматі за номінаціями:

- «Робототехніка – hand made»: подаються роботи, які є власною розробкою (виконані за власно створеною інструкцією або схемою, а також можливе використання деталей конструкторів чи плат контролерів). Код має бути розроблений самостійно.

- «STEM-дослідження»: представляються результати власних досліджень явищ у живій і неживій природі з використанням обладнання, цифрових інструментів, власноруч виготовлених пристроїв та приладів тощо. У роботі потрібно зазначити проблему, для вирішення якої здійснюється дослідження, описати явища та процеси, що досліджуються, опрацювати результати і сформулювати висновки щодо вирішення проблеми.

- «STEM-конструювання»: надаються механічні чи електричні моделі, прилади, макети, «розумні пристрої», розроблені STEM-ігри, роботи на основі конструктора тощо. Учасники мають продемонструвати власні варіанти використання стандартних блоків, конструкторські ідеї та рішення.

- «STEM-ART»: представляються власноруч зроблені вироби, виготовлені засобами STEM за власними схемами, інструкціями, розробками.

Кожна робота має бути оформлена окремим листом і надіслана на електронну скриньку кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та ІТ МОППО (kaf.pmoit@moippo.mk.ua) до 30 жовтня 2026 року.

Для об'єктивного оцінювання роботи просимо відповідально поставитися до оформлення роботи, зокрема заповнити всі пункти її стислого опису:

1. Проблема, на вирішення якої спрямована розробка.
2. Використані матеріали й ресурси.
3. Стислий опис явищ чи процесів, на яких ґрунтується принцип дії розробки, інформаційної або/та математичної моделі, програмного забезпечення, програмного коду, цифрових ресурсів тощо (залежно від обраної номінації і змісту роботи).
4. Сфера використання та практична цінність створеного STEM-об'єкту.
5. Власний внесок здобувача / здобувачів у роботу над проектом.

Детальна інформація – у наказі ДОН ОВА від 26 лютого 2026 року № 58 (<https://drive.google.com/file/d/1sgKAWGiXa8Wlj5MwN8FSQUEwkE267v5y/view?usp=sharing>).

Для підтримки педагогів, які викладають міжгалузевий курс «STEM», активно впроваджують STEM-освіту або лише починають відкривати для себе цей інноваційний напрям, фахівці кафедри теорії й методики природничо-математичної освіти та ІТ МОППО створили вебсайт «На хвилі STEM» (***)

Цей ресурс розроблено як єдиний інформаційно-методичний простір, де освітяни зможуть знайти все необхідне для якісної та натхненної роботи.

На сайті розміщено:

- нормативну базу й офіційні документи, що регулюють розвиток напрямку;
- навчально-методичне забезпечення та актуальні методичні рекомендації для педагогів;
- матеріали щодо викладання міжгалузевого курсу «STEM»;
- скарбничку онлайн-ресурсів (корисні цифрові інструменти, симулятори й інтерактивні платформ);
- успішні практики STEM-навчання від кращих закладів освіти Миколаївщини;
- результати роботи творчої групи вчителів-новаторів;
- матеріали STEM-заходів («Моя STEM-ідея», «STEM-тиждень МОППО», «STEM-весна», STEM-олімпіада тощо).

наказ фестиваль-2026

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА
ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
У 2026–2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Нормативні орієнтири

У 2026–2027 н. р. забезпечення наступності в громадянській та історичній освітній галузі доцільно розглядати в контексті одночасної реалізації Державного стандарту базової середньої освіти й підготовки до переходу на профільну середню освіту.

Організація освітнього процесу здійснюватиметься відповідно до чинного законодавства України у сфері освіти, державних стандартів, типових освітніх, модельних і навчальних програм, а також інших нормативних документів МОНУ.

Для базової середньої освіти основним нормативним орієнтиром є Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 30.08.2022 № 972 (7–9 класи), а для профільної середньої освіти – Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 23.11.2011 № 1392 (10–11 класи) і Державний стандарт профільної середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 25.07.2024 № 851, застосування якого передбачено з 01.09.2027.

Під час оцінювання результатів навчання необхідно враховувати наказ МОНУ від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24.06.2026 за № 922/46316 (зі змінами, внесеними наказом МОНУ від 29.06.2026 № 1001).

Перехід до профільної середньої освіти

2026–2027 навчальний рік є важливим етапом підготовки до системного запровадження профільної середньої освіти з 01 вересня 2027 року. Державний стандарт профільної середньої освіти затверджено постановою КМУ від 25.07.2024 № 851, що передбачає 10–12 класи, два цикли: профільно-адаптаційний і профільний, два спрямування – академічне та професійне. Окремо визначено громадянську та історичну освітню галузь, вимоги до обов’язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти.

Водночас у 2026–2027 н. р. триває другий етап експериментального проєкту з упровадження освітніх програм для 10–12 класів. Його нормативною основою є постанова КМУ від 26.08.2025 № 1058 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження в закладах загальної середньої освіти освітніх програм, розроблених на основі типової освітньої програми для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням». Для закладів, учасників експерименту, передбачено тестове впровадження освітніх програм профільної середньої освіти у 10 класах та апробацію навчально-методичного забезпечення.

Отже, у методичній роботі з педагогами у 2026–2027 н. р. доцільно розмежовувати: 1) організацію освітнього процесу в закладах, які ще працюють за чинною моделлю 10–11 класів; 2) організацію освітнього процесу в закладах, які є учасниками експериментального проєкту 10–12 класів.

Підготовка до переходу на профільну середню освіту передбачає ознайомлення педагогічних працівників з Державним стандартом профільної середньої освіти, типовою освітньою програмою для 10–12 класів і модельними навчальними програмами.

Типову освітню програму для 10–12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням, затверджено наказом МОНУ від 26.05.2025 № 765.

Методичне забезпечення громадянської та історичної освітньої галузі

Для реалізації громадянської та історичної освітньої галузі у 5–9 класах використовуються модельні навчальні програми, рекомендовані МОНУ, та навчальні програми, розроблені на їх основі. Модельні навчальні програми є основою для розроблення навчальних програм, навчальної і навчально-методичної літератури. Заклади освіти реалізують академічну свободу й обирають викладання історії окремими курсами або через інтегрований формат. У ході викладання інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ. 7–9 класи» акцентується увага на порівняльному аналізі та україноцентричному підході.

Громадянська освіта у 6–9 класах реалізується як складова інтегрованих курсів «Досліджуємо історію і суспільство», «Історія України. Всесвітня історія» або через окремий курс. Навчання спрямовується на засвоєння прав людини, демократичних цінностей і навичок критичного сприйняття медіаінформації.

Практичний курс «Основи правознавства» у 9 класі реалізується як самостійний предмет. Головний акцент – на практично-орієнтованому та діяльнісному підході: розбір правових ситуацій (кейсів), ознайомлення з галузями права України (конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, кримінальне), моделювання процедур захисту прав неповнолітніх.

Оскільки всі модельні навчальні програми для 5–9 класів є авторськими, їхні підходи втілюються в авторських підручниках і додаткових навчально-методичних матеріалах. Вільний доступ до цих матеріалів відкрито на офіційному сайті МОНУ та сайтах видавництв.

Видавництво	Ресурси	Покликання
Видавництво «Астон»	Підручники, методична підтримка, матеріали до уроків і цифровий супровід, окремі ресурси для громадянської освіти	https://aston.te.ua/
Видавництво «Оріон»	Підручники та навчально-методичні посібники, зокрема для історичної і громадянської освіти	https://orioncentr.com.ua/
Видавництво «Грамота»	Підручники та навчально-методична література для закладів освіти	https://www.gramota.kiev.ua/
Видавництво «Літера ЛТД»	Навчальна література, підручники та посібники для закладів освіти	https://www.litera-ltd.com.ua/
Видавництво «Ранок»	Підручники, навчальні посібники, робочі зошити, методичні матеріали й цифрові ресурси, каталог навчальної літератури	https://www.ranok.com.ua/

Видавництво «Підручники і посібники»	Підручники, навчальні посібники, робочі зошити та матеріали для організації навчання	https://pp-books.com.ua/
--------------------------------------	--	---

Для 10–11 класів, що продовжують навчання за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти від 23.11.2011 № 1392, чинними є такі навчальні програми:

№ з/п	Назва програми	Ким \ коли затверджена	Активне покликання	QR-код
1.	Навчальна програма для ЗЗСО «Історія України. Всесвітня історія 6–11 класи»	Наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698	Навчальні програми для 6–11 класів розміщено на сайті МОНУ за покликаннями: http://surl.li/ackmwe	
2.	Навчальна програма для ЗЗСО «Історія: Україна і світ (інтегрований курс) 10–11 кл.»	Наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698	для 10–11 класів: http://surl.li/wyyqqi	
3.	Навчальна програма для ЗЗСО «Правознавство (профільний рівень). 10–11 кл.»	Накази МОНУ від 14.07.2016 № 826, від 23.10.2017 № 1407	http://surl.li/krbghw	
4.	Навчальна програма для ЗЗСО «Громадянська освіта. 10 кл.»	Наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698	Навчальні програми для 10–11 класів розміщено на сайті МОНУ за покликаннями: http://surl.li/wgbgzs	

Організація та оцінювання освітнього процесу

Розроблення навчальної програми і календарного планування здійснюється вчителем на основі обраної закладом освіти модельної навчальної програми й освітньої програми закладу. Під час планування педагогам необхідно орієнтуватися на досягнення обов'язкових результатів навчання, дотримуватися послідовності формування компетентностей і враховувати індивідуальні освітні потреби учнівства.

Освітній процес у громадянській та історичній освітній галузі має носити діяльнісний, практико-орієнтований і дослідницький характер. Пріоритет надається активним формам роботи:

- систематичному аналізу текстових та візуальних історичних джерел, історичних карт і статистичних даних;
- розвитку медіаграмотності через критичний аналіз медіатекстів, виявлення маніпуляцій та фейків;
- проведенню дискусій, дебатів, навчальних досліджень і реалізації соціально-громадянських проєктів;
- міжпредметній інтеграції та розв'язанню проблемних завдань суспільствознавчого змісту.

В умовах сучасних викликів особлива увага приділяється подоланню освітніх втрат і розривів. Для цього педагогам рекомендовано:

- проводити первинну й поточну діагностику для виявлення прогалин у знаннях і навичках;
- визначати ключові (пріоритетні) результати навчання;
- гнучко адаптувати навчальний матеріал під освітні потреби учнівства та використовувати ефективні цифрові й онлайн-інструменти;
- організовувати методичну взаємодію в закладі освіти для обміну практиками подолання освітніх втрат.

Оцінювання має бути об'єктивним, прозорим і спрямованим на перевірку не лише рівня засвоєння теоретичного матеріалу, а й здатності застосовувати набуті знання, уміння, цінності в практичних і життєвих ситуаціях.

Для оцінювання обов'язкових результатів навчання рекомендується використовувати компетентісно орієнтовані завдання різних рівнів складності:

- практичні й ситуаційні вправи (кейс-стаді, розв'язання правових і морально-етичних ситуацій);
- роботу з першоджерелами, картографічними матеріалами та діаграмами;
- написання есе, мінідосліджень, участь у навчальних проєктах і дебатах;
- виконання підсумкових робіт.

Доцільно використовувати формувальне оцінювання, самооцінювання і взаємооцінювання, надавати здобувачам освіти зрозумілий зворотний зв'язок, використовувати завдання, спрямовані на застосування, аналіз, аргументацію й оцінювання.

Цифрові ресурси

Для підготовки та проведення занять доречно застосовувати насамперед офіційні ресурси державних установ, перевірені освітні й наукові ресурси. Перелік ресурсів необхідно регулярно переглядати з урахуванням їх актуальності та доступності.

Ресурс / документ	Офіційне джерело
Всеукраїнська школа онлайн	https://lms.e-school.net.ua/
Український інститут національної пам'яті	https://uinp.gov.ua/
Інститут історії України НАН України	https://history.org.ua/uk
Платформа «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини»	https://ombudsman.gov.ua/uk/prava-ditini
Освітній портал «Права людини в Україні»	https://ehrh.org/
Путівник з прав людини	https://www.rights.in.ua/themes

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТА
«ПІДПРИЄМНИЦТВО І ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»
У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НУШ

Фінансова освіта в умовах Нової української школи (НУШ) трансформується з теоретичного курсу на інструмент національної життєстійкості. Згідно з Національною стратегією розвитку фінансової грамотності до 2030 року¹ ключовим вектором визначено стратегічну ціль № 1 «Якісна базова фінансова освіта». Предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» (ПіФГ) – наскрізний елемент підготовки молоді до активної участі в економічному житті країни.

Стратегічні орієнтири навчання ПіФГ. У 2026–2027 н. р. викладання ПіФГ стає обов’язковим для учнів 9 класів, доповнює впроваджений раніше курс для 8 класів. Головна стратегічна мета – забезпечення якісної базової фінансової освіти відповідно до Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року. Навчання спрямоване на формування фінансової автономії підлітків, розвиток критичного мислення та підготовку до прийняття відповідальних життєвих рішень. Пріоритетом залишається інтеграція практичних бізнес-навичок в освітній процес і стимулювання стартап-мислення. Реалізація стратегії має базуватися на:

- адаптації до викликів з метою формування фінансової стійкості учнів в умовах воєнного стану та відновлення країни;
- глобальних трендах інтеграції цифрових технологій, цифрових валют, кібербезпеки і принципів зеленої економіки;
- ціннісному базису, що виховує відповідальне споживання, доброчесність, академічну свободу й фінансову культуру;
- практичному векторі, заснованому на формуванні стійких фінансово-економічних поведінкових моделей.

Методичні пріоритети на 2026–2027 н. р.:

- завершення впровадження предмета як обов’язкового для 9 класів (після старту у 8 класах у 2025–2026 н. р.);
- виховання цифрової стійкості та платіжної гігієни з фокусом на протидії кібершахрайству;
- економічна відбудова та сталий розвиток з акцентом на ощадливому використанні ресурсів, етичному підприємстві як основі поствоєнного відновлення;
- профорієнтаційна стратегія через формування в учнів 9 класів свідомої позиції під час вибору між самозайнятістю та найманою працею.

Реалізація цих орієнтирів сприятиме трансформації учня з пасивного об’єкта економічного впливу у свідомий суб’єкт, здатний створювати додану вартість.

Вивчення предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8, 9 класах має базуватися на Рамці фінансових компетентностей дітей та молоді України². Головна вимога – перехід до діяльнісного підходу, де знання конвертуються в конкретні наскрізні

¹ «Про затвердження Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року» (постанова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1.05.2024 № 542. URL : https://business.diia.gov.ua/uploads/8/41540-nbu_strategy_fingramotnosti_2030.pdf.

² Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України. URL : <https://nus.org.ua/news/monoprylyudnylo-ramku-finansovyh-kompetentnostej-ditej-ta-molodi-ukrayiny/>

вміння. Основна увага має приділятися здатності учнів застосовувати знання на практиці: керувати грошима, розуміти цінність ресурсів і працювати з реальними кейсами.

Ключові компетентності та їх результативність:

- Управління людським капіталом завдяки розумінню балансу матеріальних та нематеріальних ресурсів. *Очікуваний результат:* учень усвідомлює власну освіту і здоров'я як інвестиційний актив.

- Фінансова стійкість завдяки вмінню формувати «резервний фонд» та керувати бюджетами. *Очікуваний результат:* здатність зберігати добробут в умовах економічної нестабільності, що є критичним для поствоєнної України.

- Підприємливість завдяки ідентифікації можливостей там, де інші бачать проблеми. *Очікуваний результат:* стимулювання самозайнятості й розвиток ветеранського та молодіжного бізнесу в громадах.

- Критичне мислення завдяки деконструкції маніпулятивної реклами і складних фінансових умов. *Очікуваний результат:* мінімізація ризиків фінансової залежності й імпульсивних витрат.

Отже, головний акцент зміщується на **компетентнісно-орієнтоване навчання**, що реалізується через:

- практико-орієнтовані завдання: навчальні кейси повинні моделювати реальні життєві чи професійні ситуації. Учні мають розуміти, яким чином фінансові знання та інструменти допомагають вирішувати повсякденні завдання, аналізувати ситуації, критично оцінювати інформацію і приймати фінансові рішення;

- метод проєктів на уроках: проєкти у ході вивчення предмета допомагають опанувати відповідні навички та знання через практичне дослідження, створення реального продукту й командну роботу, що, у свою чергу, розвиватиме фінансову свідомість, підприємливість і критичне мислення;

- розвиток умінь генерувати ідеї, оцінювати ризики та перетворювати задуми на життєздатні проєкти;

- формування фінансової культури через опанування навичок ефективного управління особистими фінансовими ресурсами, бюджетом та інвестиціями;

- формування критичного мислення для формування здатності розпізнавати фінансове шахрайство, фейки й маніпулятивну рекламу;

- набуття навичок кібергігієни для захисту персональних фінансових даних під час здійснення онлайн-розрахунків і користування банкінгом.

Організація освітнього процесу з вивчення предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» у 2026–2027 н. р. Предмет викладається як обов'язковий компонент соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі. Освітній процес організовується відповідно до модельної навчальної програми або затвердженої педагогічною радою закладу освіти навчальної програми, що розроблена на основі відповідної модельної програми чи створена вчителем самостійно з урахуванням вимог Держстандарту.

Для 8 класу рекомендоване навантаження становить близько 17 год (0,5 год на тиждень), для 9 класу – 17 або 18 годин (0,5 год на тиждень). Проте, залежно від затвердженого робочого навчального плану закладу освіти й обраної модельної програми, цей обсяг може бути скоригований педагогічною радою і становити 35 год за рахунок перерозподілу годин на рівні закладу освіти. МОНУ офіційно рекомендує інтегрувати програму «Компанія» від Junior Achievement Ukraine. МОНУ та ГО «Junior Achievement Ukraine» мають офіційний меморандум про стратегічне партнерство, а навчальні програми організації схвалені для використання в закладах освіти (мають гриф МОНУ). З урахуванням того, що програма розрахована на 35 год, закладам освіти необхідно використовувати години варіативної складової або реалізовувати програму через гурткову

роботу й позаурочні проєкти, що дозволить учням отримати повний практичний цикл створення мінікомпанії.

Програми та методичні підтримки для викладання предмета «Підприємництво і фінансова грамотність»:

МНП «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 кл. (авт.: Буяк Б. Б., Козловська О. В. та ін.): https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/27.08.2024/02/pidpryyemnytstvo-i-finansova-hramotnist-8-9-kl-buyak-ta-in-27082024.pdf	
МНП «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 кл. (авт.: Кузнєцова А. Я., Довгань А. І. та ін.): https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/30-12-2024/pidpryyemn-finans-hram-8-9-kl-kuznyetsova-ta-in-30-12-2024.pdf	
МНП «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 кл. (авт.: Панченко В. А. та ін.): https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/30-12-2024/pidpryyemn-finans-hramotn-8-9-kl-panchenko-30-12-2024.pdf	
МНП «Підприємництво і фінансова грамотність (авт.: Беспалко І. В., Войтицька Л. В. та ін.): https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Sotsial.ta.zdorovyazberezha.osv.haluz.2023/30.11.2023/Pidpryyemn.finans.hram.8-9.kl.Bespalko.ta.in.30.11.2023-2.pdf	
Програми та ресурси Junior Achievement (авт.: JA Ukraine / JA Europe): https://ja-ukraine.org/	
Підручники «Підприємництво і фінансова грамотність». 8–9 кл. (авт.: Ролік В. А., Войтицька Л. В., Тригуб О. В. (спільно з ВД «Освіта»): https://promo.bank.gov.ua/finlit/	

Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт. Теплов С. В. (спільно з вид-вом «Гене́за»)): https://www.geneza.ua/product/1213	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 9 кл. (авт.: Теплов С. В., Юхимович О. (спільно з вид-вом «Гене́за»)): Підручник для 9 класу	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт. Гільберг Т. Г. (спільно з вид-вом «Гене́за»)): https://www.geneza.ua/product/1215	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт. Гільберг Т. Г. (спільно з вид-вом «Гене́за»)): Підручник 9 клас	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт.: Стеценко І. Б., Андрусич О. О.): https://svitdovkola.org/books/pfg8	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 9 кл. (авт.: Стеценко І. Б., Андрусич О. О.): https://svitdovkola.org/books/pfg9	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт.: Пластун О. Л., Панченко С. Ю., Оверко В. П.). Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 9 кл.» (авт.: Пластун О. Л., Панченко С. Ю.): https://ranok-portal.com.ua/pidruchnyky-8-klas-nush/pidpryyemnyctvo-i-finansova-gramotnist-8-klas/	

Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт. Грущинська Н. М.): https://www.shkolyar.com.ua/product/2411/?srsltid=AfmBOorr9nTmQX4Jytpf-BqYoC4_G87PABbtA-m8OS9rWU1JQBaQvc9n#google_vignette	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт. Рудан В. Я.): https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/8-klas/pidpryiemnytstvo-i-finasova-hramotnist-avt-rudan-v-ya/?srsltid=AfmBOoqL1raDUC7EhQD2alj5A4D9gFU8kufRNhk8cszuTH1PW_FoxUYa	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 8 кл. (авт.: Гургула Т. В., Буяк Р. Р., Куждеба Б. Ю., Сливка Є. М., Сухінська В. О.): https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/8-klas/pidpryiemnytstvo-i-finasova-hramotnist-avt-hurhula-t-v-buiak-r-r-kuzhdeba-b-yu-slyvka-ye-m-sukhinska-v-o/?srsltid=AfmBOor5TBz_s9vyx-HWYlcoCDAYLFWqYH9DUudAlFwNxCQa91H7YVp1	
Підручник «Підприємництво і фінансова грамотність». 9 кл. (авт.: Гургула Т. В., Буяк Р. Р., Куждеба Б. Ю., Сливка Є. М., Сухінська В. О.): https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/9-klas/pifh-9/	

У 8 класі викладання предмета фокусується на формуванні базової фінансової культури, де учні опановують правила особистого бюджетування, заощаджень і безпечного користування першими банківськими картками. Особливий акцент робиться на розпізнаванні кібершахрайства та розвитку критичного мислення, що готує підлітків до усвідомленого управління грошима в реальному житті.

2026–2027 н. р. є роком запуску ПіФГ як обов’язкового предмета для 9 класу. Основний акцент зміщується на основи підприємництва та стартап-мислення. Учні 9 класу мають навчитися:

- досліджувати підприємницьке середовище й аналізувати ринок;
- розробляти бізнес-плани та визначати цільову аудиторію;
- моделювати ведення власної справи через навчальні мінікомпанії;
- розглядати етичні й екологічні аспекти бізнесу.

Для учнів 9 класу предмет стає ключовим інструментом профорієнтації перед завершенням базової середньої освіти

Академічна доброчесність – фундамент якісної освіти, що базується на чесності, довірі, повазі та відповідальності учасників освітнього процесу, передбачає самостійне

виконання завдань, обов'язкове покликання на джерела інформації і категоричну відмову від списування чи плагіату. Дотримання цих принципів формує в здобувачів освіти культуру чесної праці, готує до дорослого життя, де репутація і реальні знання мають вирішальне значення. У ході вивчення предмета «Підприємництво та фінансова грамотність» принципи академічної доброчесності трансформуються з суто освітніх правил у базові стандарти ділової етики й корпоративної культури майбутніх підприємців, а саме:

- захист інтелектуальної власності й авторського права під час розробки стартап-ідей чи бізнес-планів у 9 класі, коли учні вчать поважати чужу інтелектуальну працю;
- чесність у фінансових розрахунках, аналітиці, що передбачає реалістичність розрахунків і чесний облік доходів, витрат у ході моделювання діяльності навчальних міні-компаній;
- етичний маркетинг та доброчесна конкуренція під час вивчення ринкового середовища (правдива реклама, повага до конкурентів у ході моделювання ринкової поведінки мінікомпаній);
- командна робота та розподіл внеску, що ґрунтуватимуться на справедливому оцінюванні свого внеску, участі членів команди. Приписування собі чужих результатів або ситуація, коли працює один, а оцінку отримують усі (академічне утримання), є порушенням доброчесності.

Інклюзивний підхід у викладанні курсу «Підприємництво та фінансова грамотність» полягає в усуненні бар'єрів і створенні умов, де кожен учень, незалежно від фізичних, когнітивних чи соціально-економічних особливостей, може розвинути стартап-мислення та фінансову культуру. Оскільки предмет орієнтований на командну роботу й симуляції, інклюзія впроваджується через гнучкість процесів та адаптацію ролей:

- командна робота у 9 класі дає унікальну можливість інтегрувати учнів з ООП відповідно до їхніх сильних сторін;
- адаптація навчального контенту під конкретні нозології (категорії порушень здоров'я) учнів;
- створення безбар'єрного освітнього простору в класі як на фізичному рівні (за допомогою ротації меблів та облаштування зон роботи в класі), так і психологічному (упровадження правил нульової толерантності до булінгу, оцінювання індивідуального прогресу та якості виконання його командної ролі);
- оптимізація оцінювання та альтернативних завдань, що враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти.

Для реалізації практичного спрямування предмета, особливо у 9 класі, варто організовувати співпрацю з громадою, яка в курсі «ПіФГ» може втілитися через залучення місцевих підприємців, банкірів, представників самоврядування (менторів, експертів або журі) під час учнівських пітчінгів. Така синергія допоможе учням виконувати реальні соціально-екологічні проєкти під запити своєї громади, отримати перший практичний досвід соціального підприємництва й залучення інвестицій.

Упровадження компетентнісно-орієнтованих завдань в освітній процес має базуватися на:

- реальних контекстах (розрахунок відсотків за депозитами та кредитами на основі актуальних пропозицій банків);
- використанні кейсів (аналіз фінансових ситуацій і розробка покрокових інструкцій їх вирішення);
- моделюванні бюджету (план доходів і витрат з урахуванням певних обставин);

- бізнес-плануванні (розрахунок ефективного плану умовної шкільної компанії чи соціального стартапу).

Оживити освітній процес можна через реалізацію таких завдань, як:

- фінансові квести, марафони завдань, рольові ділові ігри (вправа «Подорож мрії», гра «Магазин: бажання проти потреб» тощо), що пропонує Центр фінансових знань «Талан»³);

- розробка та презентація власних стартапів або соціальних проєктів;

- аналіз реальних життєвих ситуацій, пов'язаних із сімейним бюджетом, заощаженнями та фінансовим шахрайством з життя учнів, знайомих, новин, соціальних мереж тощо («Детектив спаму», аналіз реальних шахрайських повідомлень⁴);

- використання інфографіки, таблиць доходів / витрат, діаграм для моделювання фінансових планів;

- застосування технік прийняття рішень («Рука ресурсів» – класифікація активів, метод «5 чому» – виявлення справжніх причин фінансових проблем тощо);

- проведення практикумів (розробка проєкту «Як таланти конвертувати у гроші?» на основі аналізу власного потенціалу як джерела майбутнього доходу).

Реалізація компетентнісного підходу вимагає від учителя постійного оновлення дидактичних матеріалів, пошуку актуальних навчальних кейсів.

Педагог має виступати в ролі ментора. Для оновлення знань створено систему безперервної підтримки:

Курс на платформі Prometheus «Фінансова грамотність для освітян», розроблений Національним банком України із залученням провідних експертів фінансового ринку України (https://prometheus.org.ua/prometheus-free/financial-education-for-teachers/)	
Курси підвищення кваліфікації «Підприємництво і фінансова грамотність», тематичні вебіари, методичні картки на платформі «ТАЛАН» (https://talan.bank.gov.ua/zahody#pidvyshchennia-kvalifikatsii)	
Вебіари та курси видавництва «Ранок» на платформі «Академія «Ранок» (https://academyranok.com.ua/vsi-kursy/dist_kursy/)	

³ Центр фінансових знань «Талан». URL : <https://talan.bank.gov.ua/pedagogam#serednya-shkola-vyd-igry>

⁴ #ШахрайГудбай. URL : <https://promo.bank.gov.ua/stopfraud/>

Курси й вебінари видавництва «Гене́за» (https://www.geneza.info/blank-5)	
Курси на платформі «EdEra»: - Курс про соціальне підприємництво (https://ed-era.com/?s=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE&id=904&post_type=courses). - Курс про фінансову безпеку (https://ed-era.com/finansova-bezpeka/)	
Курси на платформі «Вектор» (https://share.google/BZAJTrRR0O771dKIE)	

У 2026–2027 н. р. вчителям предмета «ПіФГ» пропонується активна взаємодія з декількома ключовими ресурсами:

Спеціалізований сайт НБУ «Підприємництво і фінансова грамотність у школі»: https://promo.bank.gov.ua/finlit/	Інформація про предмет «Підприємництво і фінансова грамотність»	
Музей грошей: https://museum.bank.gov.ua/museum/	Інтерактивні заходи	
Центр фінансових знань «ТАЛАН» (НБУ): https://talan.bank.gov.ua/	Відеолекції, Музей грошей, готові конспекти уроків та віртуальні екскурсії	

JA Ukraine: https://ja-ukraine.org/	Платформа для управління мінікомпаніями та міжнародна сертифікація	
Методична підтримка «Ранок» на платформі «IZZI»: https://ua.izzi.digital/DOS/1299281/1299285.html	Інтерактивний електронний додаток	
Методична підтримка до підручників 8, 9 класів видавництва «Генеза»: підручники видавництва "Генеза"	Методична підтримка й електронний додаток до підручників	

Окремо відзначимо додаткові напрями підтримки вчителів:

- Професійні спільноти: участь у роботі методичних об'єднань, вебінарах та інноваційних освітніх хабах.
- Взаємонавчання: організація відкритих онлайн-уроків, менторство й поширення авторських дидактичних матеріалів.
- Педагогічні стартапи: розробка власних гейміфікованих платформ, квестів, інтерактивних бізнес-тренажерів.
- Супервізія: отримання консультативної допомоги від методистів регіональних інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІППО)⁵.

Оцінювання навчальних досягнень. Оцінювання здійснюється відповідно до рекомендацій МОНУ щодо оцінювання навчальних досягнень учнів (наказ від 14.08.2026⁶ № 1427).

⁵ Замовити супервізію в МОІППО можна за посиланням: <https://moippo.mk.ua/anonsy/zamovlennia-supervizii-2025/>

⁶ Наказ МОНУ «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів ЗЗСО» від 14.08.2026 № 1427: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia-uchniv-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>

Варто звернути увагу на можливості соціального шкільного підприємництва. Учні можуть брати участь у грантових конкурсах. Участь за межами класу – обов’язкова умова для формування підприємливого мислення.

Ключові активності на 2026–2027 н. р.:

- Участь у Junior EXPO (ярмарки), Молодіжному бізнес-дні, заходах Global Money Week 2026 від НБУ та інших заходах⁷.

- Соціальне шкільне підприємництво (СШП) – створення проєктів, спрямованих на вирішення екологічних чи соціальних проблем громади.

- Грантова підтримка: педагоги, учні мають активно використовувати можливості Фонду Східна Європа, ChildFund Deutschland (Німеччина).

Інтеграція практичного підприємницького досвіду та фінансової обачності через діяльнісний підхід є головним інструментом підготовки учнів до реалій сучасного ринку праці. Таким чином навчання підприємництва та фінансової грамотності в Україні – інвестиція в упевнене майбутнє, де молоде покоління діє як відповідальні громадяни й фінансово незалежні особистості.

⁷ Заходи й освітні кампанії від НБУ: <https://talant.ban103.gov.ua/zahody#useful-resources>

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ «СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ГАЛУЗЬ НУШ: МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ 2026–2027 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ»

2025–2026 навчальний рік – завершальний у вивченні предмета «Основи здоров'я» у ЗЗСО. Його багаторічний досвід і напрацювання стали важливою основою для подальшого розвитку здоров'язбережувальної освіти та переходу до компетентнісного, діяльнісного й практико-орієнтованого навчання. Курс «Основи здоров'я» свого часу заклавав підґрунтя для впровадження в українській школі навчання на основі розвитку життєвих навичок (Life Skills Based Education). У межах цього підходу акцент поступово зміщувався від передачі учням інформації про здоров'я до формування здатності застосовувати отримані знання в реальних життєвих ситуаціях: приймати рішення, вирішувати проблеми, ефективно спілкуватися, керувати емоціями та стресом, протидіяти ризикам, будувати здорові взаємини й відповідально ставитися до власного здоров'я і безпеки.

Надбання «Основа здоров'я» – зміст, методичні підходи, досвід використання інтерактивних технологій, ситуаційного та практико-орієнтованого навчання – отримали подальший розвиток у модельних навчальних програмах соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, зокрема через інтегровані курси: «Здоров'я, безпека та добробут», «Вчимося жити разом», «Безпековий практикум».

Нині реалізація курсів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі регулюється такою нормативно-правовою базою: Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державні стандарти початкової (2018), базової (2020) та профільної (2024) середньої освіти, Концепція «Нова українська школа» (2016), де галузь СЗО вперше виокремлено як самостійну одиницю, Національна стратегія розвитку безпечного й здорового освітнього середовища (2020), що вимагає інтеграції здоров'язбережувального компонента в усі освітні програми, розпорядження Кабінету Міністрів України «Стратегія реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2024 роках» (2023), Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 (у редакції наказу МОНУ від 09.08.2024 № 1120).

Перелік чинних освітніх програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»

Модельні програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»

5–6 класи

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (у редакції 2022 року) (автори: Воронцова Т., Пономаренко В., Лаврентьєва І., Хомич О.)	http://surl.li/pjbenz	
---	---	---

	http://surl.li/zprvms	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.)
Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (у редакції 2022 р.) (автори: Хитра З., Романенко О.)	http://surl.li/nrvbat	
	http://surl.li/qbmlud	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Василенко С., Коваль Я., Колотій Л.)
Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (у редакції 2022 року) (автори: Гущина Н., Василяшко І.)	http://surl.li/nthanh	
	https://surl.li/ecrtch	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5–6 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Дудко С., Ярошенко Т., Калініченко І., Водолазська Т.)

7–9 класи

	http://surl.li/ahbnsq	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7–9 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Воронцова Т., Пономаренко В., Андрук Н., Лаврентьєва І., Хомич О.)
---	---	---

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7–9 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Василенко С., Колотій Л.)	http://surl.li/iayrwu	
	http://surl.li/kgcosr	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7–9 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Гущина Н., Василяшко І.)
Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7–9 класи (інтегрований курс)» для ЗЗСО (автори: Шиян О., Дяків В., Седоченко А., Страшко С.)	http://surl.li/nscbjp	

За рішенням адміністрації закладу освіти курс «Здоров'я, безпека та добробут» може бути доповнений курсом морального спрямування (на вибір): 5–6 класи – «Етика», «Духовність і мораль в житті людини та суспільства», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства»; 8–9 класи – «Підприємництво і фінансова грамотність» (режим доступу: <http://surl.li/pvhjtp>). Мета таких курсів полягає в тому, щоб розкрити унікальність людини, сприяти самопізнанню й саморозумінню учнів.

У типовому навчальному плані Типової освітньої програми для 5–9 класів ЗЗСО на вивчення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі передбачено годину на тиждень (відповідно до мінімального обсягу, визначеного базовим навчальним планом базової середньої освіти). Для забезпечення повноцінної реалізації цієї галузі та досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених Держстандартом, рекомендується в навчальному плані закладу освіти здійснювати перерозподіл годин навчального навантаження між освітніми компонентами та за можливості збільшувати кількість годин на вивчення інтегрованого курсу – у межах максимально допустимого обсягу для цієї освітньої галузі.

Кількість годин на тиждень	5–6 класи	7–9 класи
Рекомендована	1,5	1,5
Мінімальна	1	1
Максимальна	3	3

Табл.1. Навчальне навантаження на тиждень.
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь

Оптимально можливі два варіанти реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в освітній програмі закладу освіти:

1) у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1,5 год на тиждень);

2) у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1 год на тиждень) у поєднанні з одним з навчальних курсів: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» – 5–6 класи; «Безпековий практикум» – 5–9 класи.

Навчально-методичне забезпечення курсів можна переглянути і завантажити за покликанням: <https://znayshov.com/books>.

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» – наскрізний, викладається з 5 до 9 класу. Мінімальна кількість годин на тиждень: 5–7 класи – година; 8–9 класи – 0,5 години. Курс є базовим у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі, тому замінювати його повністю будь-яким курсом морального спрямування категорично збороняється! Під час складання навчальних програм на основі модельних необхідно внести корективи так, щоб базовий курс взаємоузгоджувався з курсом морального спрямування, не повторюючи його, забезпечуючи досягнення учнями визначених Державним стандартом обов'язкових результатів навчання.

Звертаємо увагу, що після адаптаційного циклу вчитель має право обрати для предметного циклу, починаючи з 7 класу, іншу модельну навчальну програму. У 8 класі освітній процес із курсу «Здоров'я, безпека та добробут» здійснюватиметься за такими підручниками: <https://surl.lu/dhyzok>; підручники для 9 класу, що пройшли апробацію: <https://surl.li/thiqxc>.

За підтримки електронних платформ видавництв усі підручники мають потужний електронний ресурс (навчальні програми, програмно-тематичне планування, діагностичні роботи, відео до занять, хвилинки безпеки, презентації до уроків тощо).

Забезпечення наступності між різними циклами базової середньої освіти в Новій українській школі

Забезпечення наступності в соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі передбачає послідовне розширення та поглиблення знань, умінь і життєвих навичок учнів упродовж базової середньої освіти. У 5–6 класах важливо сформувати базові уявлення та практичні навички щодо збереження здоров'я, безпечної поведінки, емоційного благополуччя, взаємодії з іншими та відповідального прийняття рішень. У 7–9 класах ці знання і навички мають систематизуватися, поглиблюватися та застосовуватися в більш складних життєвих ситуаціях.

Особливу увагу в 9 класі доцільно приділити узагальненню та практичному застосуванню здобутих протягом базової школи компетентностей. Учні мають демонструвати здатність самостійно оцінювати ризики для здоров'я і безпеки, прогнозувати наслідки власних рішень, відповідально діяти в нестандартних та небезпечних ситуаціях, дбати про фізичне й психічне здоров'я, будувати конструктивні взаємини та визначати особисті стратегії здорового і безпечного життя. Важливо, щоб наприкінці 9 класу сформовані життєві навички були не лише предметним результатом навчання, а й інструментом самостійної життєдіяльності учнів на наступному освітньому етапі.

Інтегрований курс «Вчимося жити разом» – курс морального спрямування

Характерною особливістю навчання за інтегрованим курсом «Вчимося жити разом» є спрямованість на розкриття особистісного потенціалу учнів і формування конструктивної взаємодії з людьми в соціальному середовищі. Реалізація цієї мети ґрунтується на таких основних підходах:

- партнерська взаємодія між педагогом і здобувачами освіти, за якої вчитель виконує роль фасилітатора та створює умови для активної участі учнів в освітньому процесі;

- інклюзивність, що забезпечує залучення учнів до навчання і створення рівних можливостей для його участі;
- застосування активних та інтерактивних методів навчання, що дають змогу враховувати індивідуальні особливості, стилі сприйняття і способи навчання дітей (робота в парах і групах, мозковий штурм, проєктна діяльність, тематичні дослідження, рольові ігри тощо);
- навчання через життєві ситуації, максимально наближені до реального досвіду учнів і спрямовані на формування практичних умінь, необхідних для збереження здоров'я, безпечної поведінки, соціальної взаємодії та особистісної самореалізації.

Методичне забезпечення курсу розміщено на порталі превентивної освіти в розділі «Курс ВЖР»: http://autta.org.ua/ua/resources/Kurs_vzhr/.

Міжгалузевий інтегрований курс «Безпековий практикум»

Міжгалузевий інтегрований курс «Безпековий практикум» є надзвичайно важливим елементом сучасної шкільної освіти, оскільки поєднує знання та навички з різних освітніх галузей задля формування в учнів життєво необхідних компетентностей у сфері безпеки. Відповідно до мети соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі мета курсу «Безпековий практикум» – формування безпечної, відповідальної поведінки й самозарадності здобувачів освіти через практикування і розвиток умінь, необхідних як у мирний, так і воєнний час, а також в умовах невизначеності.

Курс розроблено для реалізації у 5–9 класах за рахунок перерозподілу годин між освітніми галузями.

Освітня галузь	Курс	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас
Соціальна і здоров'язбережувальна	Безпековий практикум	Кількість годин				
Технологічна		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Природнича						

*Табл.2. Навчальне навантаження на тиждень.
Міжгалузевий інтегрований курс «Безпековий практикум»*

Модельні навчальні програми міжгалузевого інтегрованого курсу «Безпековий практикум»

Модельна навчальна програма «Безпековий практикум (міжгалузевий інтегрований курс). 5–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Воронцова Т., Пономаренко В., Лаврентьєва І., Хомич О., Андрук Н.)		
---	--	---

	https://is.gd/67hCfE	Комплект навчально-методичних матеріалів для 5–8 класів
Модельна навчальна програма «Безпековий практикум. Спільно до безпеки (міжгалузевий інтегрований курс). 5–9 класи» для ЗЗСО (авт.: Суходольська А., Кісільова С., Казанжи Т., Лоранж У., Шиян О.)	https://surl.li/pooykd	

Профільна середня освіта: 10–12 класи

Мета соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в профільній школі – подальший розвиток та практичне застосування життєвих компетентностей учнів, необхідних для відповідального самовизначення, збереження здоров'я, безпечної поведінки, добробуту й конструктивної взаємодії із соціальним середовищем. Особлива увага приділяється самостійності в прийнятті рішень, управлінню власним здоров'ям і добробутом, побудові життєвої та професійної траєкторії. Реалізація галузі відбудеться через обов'язкові компоненти, серед яких інтегрований курс СЗО та навчальний предмет «Захист України».

Інтегрований курс СЗО (наприклад, «Здоров'я, безпека та добробут», «Розвиток особистості та добробут» та інші, що пропонуватимуться авторами модельних навчальних програм) направлений на реалізацію мети СЗО в профільній середній освіті. Може включати питання соціально-емоційного навчання, кар'єрного орієнтування, медіаграмотності, фінансової грамотності, сексуальної освіти тощо. Це обов'язковий курс, що допомагає учням визначити свої сильні сторони та шляхи розвитку.

Предмет «Захист України» у профільній школі відіграє важливу роль у формуванні в учнів безпекової компетентності, відповідального ставлення до власного життя та життя інших, готовності діяти в умовах надзвичайних ситуацій і сучасних безпекових викликів.

Навчальне навантаження для цих обов'язкових освітніх компонентів СЗО, спільних для всіх профілів, передбачає по 105 годин у 10–11 класах (3 години на тиждень: година – інтегрований курс СЗО, 2 години – «Захист України»). У 12 класі СЗО реалізуватиметься переважно через вибіркові освітні компоненти (предмети вільного вибору або міжгалузеві курси) чи інтегруватиметься в профільні предмети. Зокрема на профільному рівні на «Захист України» виділяється мінімально 5 годин.

Корисні інформаційні ресурси для вивчення курсів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

1. Сайт «Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь / предмет «Основи здоров'я» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://health.moippo.mk.ua/>

2. Переможний вісник (сайт МОППО) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://surl.li/imegc>
3. Все про мінну безпеку [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://bezpeka.info/>
4. Сайт всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://howareu.com/>
5. Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.phc.org.ua/>
6. Сайт ГО «Stop sexting» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://stop-sexting.in.ua/adult/>
7. Сайт експерименту «Профорієнтація в НУШ» (посібники) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://surl.li/iazsf>.
8. Портал превентивної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://autta.org.ua/>
9. Сайт програми «Супергерої FAST» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://ua-uk.fastheroes.com/>
10. Майстерність відновлення : методичні рекомендації щодо подолання освітніх втрат (корисні матеріали з тем безпеки [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://surl.li/tdekjv0>. С. 65–71.
11. Платформа «Освіта для життя». Режим доступу : educationforlife.mon.gov.ua, («Концептуальні засади СЗО», Путівник з оцінювання в СЗО (5–9 класи)).

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ «РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ КОМАНДНІ ІГРИ Й РУХОВІ ВПРАВИ (СПІВПРАЦЯ, ЛІДЕРСТВО, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ) У КОНТЕКСТІ НУШ»

У 2026–2027 н. р. освітній процес у ЗЗСО спрямовано на реалізацію таких державних стандартів:

- [Державний стандарт базової середньої освіти](#) (постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами від 30.08.2022 № 972) (5–9 кл.));
- [Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти](#) (постанова КМУ від 23.11.2011 № 1392) (10–11 кл.);
- [Державний стандарт профільної середньої освіти](#) (постанова КМУ від 24.07.2024 № 851 (експериментальний проєкт впроваджено на виконання постанови КМУ від 26.08.2025 № 1058, термін дії: з 01.09.2025 до 31.08.2027, перелік закладів-учасників визначено наказом МОНУ від 11.03.2026 № 437) – для закладів – учасників експерименту (10–12 кл.).

У держстандартах зазначено, що основним компонентом, який визначає наповнення освітньої галузі «Фізична культура», є рухова активність, що реалізується через поліпшення фізичного розвитку, фізичної підготовленості, працездатності, психологічного добробуту. Один з основних результатів галузі – формування ціннісного ставлення до збереження, потреби в систематичних заняттях фізичними вправами, поліпшення здоров'я.

Оздоровлювальна спрямованість фізичної культури має традиційно першорядне значення в умовах перманентного негативного впливу соціальних та економічних чинників на здоров'я молодого покоління.

Мета освітньої галузі «Фізична культура» та її реалізація за циклами навчання

Базова середня освіта	
Гармонійний фізичний розвиток особистості, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою та спортом	
5–6 класи (адаптаційний цикл)	7–9 класи (базове предметне навчання)
- формування поглиблених знань; - набуття базових рухових навичок; - усвідомлення мотивації до рухової активності; - удосконалення ключових компетентностей з пріоритетом на соціальну: ефективна співпраця з іншими, дотримання правил чесної гри, контроль власних емоцій; - забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму	- набуття рухового досвіду; - формування особистісно значущої мотивації до рухової активності; - удосконалення ключових компетентностей з пріоритетом на підприємливість; - забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму

Профільна середня освіта	
Гармонійний фізичний розвиток особистості здобувачів освіти, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою та спортом	
10 клас (профільно-адаптаційний цикл)	11–12 класи (профільний цикл)
- формування знань з урахуванням особливостей профільної освіти; - розвиток профільних рухових умінь; - підвищення мотивації до фізичної активності з урахуванням обраного профілю освіти; - удосконалення ключових компетентностей з пріоритетом на інноваційність; - забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму	- творче використання сформованих знань і рухових умінь; - ціннісне ставлення до здорового способу життя задля фізичного, психічного та соціального самовдосконалення; - удосконалення громадянської компетентності та навчання впродовж життя; - забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму

Типовою освітньою програмою передбачено 3 обов’язкові години на тиждень для 5–9 та 10–11 класів. ЗЗСО можуть збільшити кількість уроків до 5 годин на тиждень.

Нормативно-правове забезпечення

Державні стандарти:

- [Державний стандарт базової середньої освіти](#) (постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами від 30.08.2022 № 972)) (5–9 кл.);

- [Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти](#) (постанова КМУ від 23.11.2011 № 1392) (10–11 кл.);

- [Державний стандарт профільної середньої освіти](#) (постанова КМУ від 24.07.2024 № 851, експериментальний проєкт впроваджено на виконання постанови КМУ від 26.08.2025 № 1058, термін дії: з 01.09.2025 до 31.08.2027; перелік закладів-учасників визначено наказом МОНУ від 11.03.2026 № 437) – для закладів – учасників експерименту (10–12 кл.).

Реалізація державних стандартів здійснюватиметься за такими модельними та навчальними програмами:

- [Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5–9 кл. \(Баженков Є. В. та ін.\)» \(вимоги до модельних навчальних і навчальних програм визначено в додатку 6 до нової редакції Типової освітньої програми для 5–9 класів\).](#)

- [Фізична культура. 10–11 класи. Рівень стандарту.](#) Навчальна програма для ЗЗСО. Затверджено та надано гриф «Рекомендовано МОНУ» ([наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698](#)).

- *Фізична культура. 10–11 класи. Профільний рівень.* Навчальна програма для ЗЗСО. Затверджено та надано гриф «Рекомендовано МОНУ» ([наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698](#)).

На вибір здобувачів освіти пропонується впродовж навчального року:

- для 5–6 класів – 12–16 варіативних модулів;
- для 7–9 класів – 8–12 варіативних модулів;
- для 10–11 класів – 2–4 варіативні модулі.

Для добору варіативних модулів урахується наявність матеріально-технічної бази, регіональні традиції, кадрове забезпечення, гендерність, рівень безпеки та стан здоров'я здобувачів освіти, а також сезонність, коли заняття проходять на відкритих майданчиках чи у спортивних залах.

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» звертаємо увагу на:

- неподільність циклу: обрана модельна навчальна програма є обов'язковою на весь цикл навчання (наприклад, адаптаційний цикл 5–6 кл.). Змінювати програму всередині циклу (під час переходу з 5 до 6 кл.) заборонено. Зміна можлива лише в ході набору нового циклу;
- варіативність: різні класи паралелі можуть навчатися за різними модельними програмами.

Під час уроку фізичної культури у спортивній залі повинні перебувати учні одного класу. Планування уроків з фізичної культури для двох і більше класів одночасно є порушенням [ЗЗСО](#)» (наказ МОЗУ від 22.05.202 № 2202) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>).

Відповідно до [Інструкції про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури учні розподіляються на основну, підготовчу та спеціальну медичні групи](#) (наказ МОЗУ та МОНУ від 20.07.2009 № 518/674) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0773-09#Text>).

Відвідування уроків фізичної культури – обов'язкове для всіх учнів, незалежно від рівня фізичного розвитку й медичної групи. Тимчасово звільнені від фізичних навантажень учні повинні бути обов'язково присутніми на уроках фізичної культури.

Оцінювання результатів навчання у 2026–2027 н. р.

Базова школа (5–9 класи). Оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів здійснюється з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та спрямоване на визначення рівня досягнення учнями результатів навчання, відстеження їхнього навчального поступу й надання зворотного зв'язку.

Система оцінювання базується на наказі МОНУ від 04.05.2026 № 722 [«Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів»](#) (zareestrovano у Мін'юсті 24.06.2026 № 922/46316 (зі змінами до наказів МОНУ від 29.06.2026 № 1001, від 14.08.2026 № 1427 «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів ЗЗСО»).

Оцінювання спрямоване на відстеження поступу й надання зворотного зв'язку. Учитель має академічну свободу вибору методів та інструментів, а спосіб фіксування результатів обирає самостійно. Оцінювання за групами результатів та їх внесення до класного журналу НЕ є обов'язковим. У процесі навчання застосовується формувальне й поточне оцінювання.

Сутнісні характеристики формувального та поточного оцінювання

Ознака	Формувальне	Поточне
Мета	зворотний зв'язок, виявлення навчальних потреб, корегування навчання	установлення та фіксування рівня досягнення результатів на певному етапі
Шкала	вербальна, рівнева або бальна (за вибором учителя)	12-бальна*
Фіксування	не обов'язкове в журналі (можливе в зручний спосіб)	обов'язкове в журналі
Вплив на підсумкову оцінку	оцінки не враховуються	враховуються

Старша школа (10–11 класи). Система оцінювання базується на наказі МОНМС від 13.04.2011 № 329 [«Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів \(вихованців\) у системі загальної середньої освіти»](#), для учасників експерименту (10–12 класи) – відповідно до окремих методичних рекомендацій МОНУ.

Рекомендовано використовувати компетентісно орієнтовані завдання й інші інструменти оцінювання, що дають змогу визначити рівень досягнення результатів навчання, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти та відповідною модельною навчальною програмою предмета / інтегрованого курсу.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі «Фізична культура» за Державним стандартом базової середньої освіти (2020) чітко визначає орієнтири для формування всіх компетентностей у процесі занять фізичною культурою і спортом.

Соціальна компетентність є однією з ключових характеристик гармонійно розвинутої особистості. Умови командної рухової діяльності створюють природне середовище для моделювання життєвих ситуацій, де учні вчаться комунікувати, розподіляти ролі, брати на себе відповідальність, долати конфлікти та виявляти толерантність.

Розглянемо соціальну компетентність, що передбачає формування ключових життєвих умінь здобувача освіти, а саме:

- *співпрацю та комунікацію*: здатність ефективно співпрацювати з іншими під час занять, вільно спілкуватися в різних ігрових і навчальних ситуаціях, конструктивно залягоджувати конфлікти, неухильно дотримуватися правил чесної гри (Fair Play);
- *формування організаторських навичок*: уміння самостійно або в групі організувати гру, навчальне заняття чи інші види командної рухової діяльності (розподіл ролей, суддівство, розмітка майданчика);
- *емоційна зрілість у змаганні*: здатність гідно вигравати й програвати, здійснювати вольові зусилля, контролювати власні емоції під час запеклої боротьби;
- *доброчесність*: виявлення чесності, поваги до суперника, суддів і правил у процесі фізичного виховання;
- *культура безпеки*: постійне дотримання правил безпечної поведінки під час виконання вправ, оцінювання середовища на наявність небезпек;
- *управління ризиками*: уміння уникати факторів, що загрожують фізичному та психічному здоров'ю під час рухової активності.

Необхідним у соціальній компетентності є формування ціннісно-мотиваційних орієнтирів (ставлення):

- *толерантність і небайдужість*: прийняття відмінностей інших осіб (рівень підготовки, стать, особливі освітні потреби), готовність прийти на допомогу й підтримати однокласників;

- *ціннісне ставлення до здоров'я*: глибоке усвідомлення значення системної рухової активності як основи особистого здоров'я, фізичного розвитку та високої працездатності.

Таблиця 1

Методичні підходи до розвитку ключових соціальних навичок

Навичка	Освітній механізм на уроці	Практичні прийоми вчителя
Співпраця	Об'єднання в гетерогенні малі групи, спільне виконання рухових завдань, де результат залежить від кожного	зміна складу команд на кожному уроці, упровадження завдань із взаємостраховки, використання командних квестів і командних естафет
Лідерство	Надання кожному учню можливості випробувати себе в ролі капітана, організатора, судді чи тренера	ротація лідерів (кожен учень побував у ролі капітана), делегування проведення розминки, навчання рівний-рівному
Відповідальність	Усвідомлення наслідків власних дій для безпеки й результату команди	спільне формулювання правил уроку, самостійне збереження та підготовка інвентарю, дотримання принципів спортивної доброчесності

Практичний інструментарій учителя фізичної культури для проведення командних ігор, рухових вправ та рефлексія

Для розвитку соціальної компетентності рекомендується застосовувати спеціально змодельовані рухові ситуації.

Вправа на формування співпраці та взаємодовіри: «Сліпий навігатор» (у парах): учень виконує рухову дистанцію із заплющеними очима (або пов'язкою), а інший керує його рухами лише голосом, забезпечуючи безпеку.

Мета: розвиток довіри, чіткості комунікації, відповідальності за партнера.

Психолого-рухова вправа «Стежка довіри»: один зі здобувачів освіти заплющує очі (або використовує маску / пов'язку), а партнер бере його за руку (або під лікоть / за передпліччя) і проводить заздалегідь визначеним або змодельованим маршрутом з перешкодами (кегли, лави, гімнастичні мати). «Поводир» не просто веде за руку, а обов'язково коментує кожен крок та потенційну небезпеку («зараз буде крок угору», «попередю лава, зменшуємо темп», «обережно, звуження простору»).

Педагогічна та психологічна *мета*:

- для того, хто веде: формування високого рівня персональної відповідальності за фізичну цілісність, комфорт і психологічний стан іншої людини, розвиток уважності й навичок попередження небезпек;

- для того, кого ведуть: подолання бар'єра тривожності та страху, розвиток емоційної саморегуляції, прийняття підтримки і формування глибинної довіри до однокласника.

Зверніть увагу! Під час виконання вправи «Стежка довіри» рух здійснюється виключно в повільному темпі (кроком), а вчитель контролює дистанцію між парами, щоб уникнути зіткнень.

Вправа «Гусениця з м'ячами»: група з 5–6 осіб рухається шеренгою, утримує між тулубами м'ячі без допомоги рук.

Мета: синхронізація дій, відчуття ритму команди, спільне розв'язання проблеми.

Вправи для розвитку лідерства та відповідальності «Тактичний план»: перед грою (волейбол, баскетбол, флорбол, фризбі) команді дається 2 хвилини на розробку власної стратегії захисту чи нападу під керівництвом обраного лідера.

Мета: навчання прийняття рішень, розподілу обов'язків з урахуванням сильних сторін кожного гравця.

Вправа «Суддівство за принципом Fair Play»: учні самостійно фіксують порушення правил під час навчальної гри без втручання вчителя (педагог виступає арбітром лише в спірних ситуаціях).

Мета: формування спортивної доброчесності, чесності, здатності до саморегуляції.

Зверніть увагу! Розвиток соціальної компетентності не відбувається автоматично під час гри. Ключовий етап – обговорення (рефлексія) після закінчення рухової діяльності.

Оцінювання соціальних навичок має виключно заохочувальний і підтримувальний характер. Недопустимо знижувати оцінку з фізичної культури за техніку виконання вправ, якщо дитина демонструє високий рівень співпраці та старанності.

Орієнтовні критерії та індикатори спостереження для вчителя:

- Рівень «Початковий»: ігнорує правила гри, конфліктує, відмовляється співпрацювати з певними однокласниками, звинувачує інших у поразці.
- Рівень «Середній»: дотримується правил під контролем учителя, співпрацює у звичних групах, емоційно реагує на поразку, але здатний заспокоїтися.
- Рівень «Достатній»: ефективно працює в будь-якій команді, допомагає іншим, приймає поразку без агресії, дотримується правил безпеки та *Fair Play*.
- Рівень «Високий»: ініціює допомогу, бере на себе роль лідера, підтримує слабших, самостійно залагоджує конфлікти, демонструє зразок доброчесності й толерантності.

Інструменти оцінювання:

- чек-листи спостереження вчителя з фіксацією поведінкових проявів під час командних ігор;

- картки само- та взаємооцінювання, у яких передбачено короткі опитування після командних проєктів (наприклад, «чи почув думку партнера?», «чи дотримався правил безпеки?» тощо).

Підсумкові методичні поради для педагога:

- Моделюйте ситуації успіху для кожного учня, підбирайте адаптивні навантаження для дітей з різним рівнем фізичної підготовленості й особливими освітніми потребами (ООП).
- Будьте рольовою моделлю: демонструйте повагу, толерантність, емоційний контроль і чесність у спілкуванні з учнями.
- Заохочуйте за взаємодопомогу, а не лише за результат: акцентуйте увагу на моментах підтримки, вибаченнях за фол, потиску рук після гри.
- Створюйте безбар'єрне й безпечне середовище: дбайте про психологічний комфорт здобувачів освіти. Соціальна компетентність розвивається лише там, де немає страху перед помилкою чи глузуванням.

Методичні джерела та ресурси для вчителя

Ресурси для оцінювання в НУШ (5–9 кл.): матеріали методичного посібника [«Освітня галузь «Фізична культура»: як оцінювати в НУШ»](https://ips.ligazakon.net/document/re46316?an=1) (<https://ips.ligazakon.net/document/re46316?an=1>)

[Інтерактивний поступ на платформі «Освіта для життя»](#) – інструмент для відстеження індивідуального розвитку здобувачів освіти

[Збірник календарно-тематичних планувань з фізичної культури на 2026–2027 н. р.](#) – безкоштовний збірник календарно-тематичних планувань з фізичної культури

[Початок 2026–2027 навчального року: методичні рекомендації та календарне планування](#) – нормативні документи, методичні рекомендації, накази, листи МОНУ, роз'яснення, календарно-тематичні планування, рекомендації щодо оцінювання, медичних довідок, організації освітнього процесу й інші актуальні матеріали для підготовки до нового навчального року

[Фізична культура і гендерна рівність: долаємо стереотипи](#)

В умовах повномасштабної війни, суспільних трансформацій, євроінтеграційного поступу України виховна діяльність закладу освіти набуває особливого значення як невід’ємна складова освітнього процесу. Сучасна українська школа має забезпечувати здобуття учнями якісної освіти та становлення особистості, здатної усвідомлювати власну громадянську відповідальність, **створювати безпечні умови для організації освітнього процесу, формувати культуру безпеки.**

Виховна діяльність розглядається не як система окремих заходів, а **цілісний процес формування особистості**, що охоплює всі аспекти життя закладу освіти. Освітнє середовище, стиль взаємодії між учасниками освітнього процесу, культура спілкування, традиції шкільної спільноти, партнерство з родиною і громадою визначають якість виховного впливу значно більше, ніж окремі виховні години чи тематичні заходи.

Водночас до пріоритетів державної освітньої політики належить **формування української національної та громадянської ідентичності**, розвиток активної громадянської позиції, готовності до відповідальної участі в житті демократичного суспільства, утвердження української мови як державної, поваги до історичної пам’яті, культури, традицій українського народу.

Також важливими складовими сучасної виховної діяльності є **розвиток життєстійкості** (резильєнтності), підтримка ментального здоров’я, формування культури безпеки, цифрової грамотності, волонтерської культури, навичок конструктивної комунікації та співпраці.

Необхідно створити такий виховний простір, у якому кожна дитина почуватиметься захищеною, почутою, прийнятою та матиме можливість реалізувати власний потенціал. Саме тому одним із ключових принципів сучасної виховної діяльності стає **травма-інформований підхід** у вихованні, що передбачає розуміння педагогами впливу травматичного досвіду на розвиток дитини, створення безпечного освітнього середовища, побудову взаємин, заснованих на довірі, повазі, підтримці.

Суттєвими напрямками діяльності закладів освіти залишаються **принципи безперервності, якості, доступності, інклюзивності**. Особливу увагу рекомендовано приділити формуванню безпечного та безбар’єрного освітнього середовища, засобам підтримки дітей з особливими освітніми потребами, гнучкому поєднанню форм навчання, використанню цифрових освітніх ресурсів і забезпеченню кібербезпеки.

Перший урок доцільно провести на тему **«Мова гідності»**, у ході якого наголосити на повазі до людської гідності, рівності, взаємоповазі та недискримінаційній комунікації.

Пропонуємо детально ознайомитися з листом Міністерства освіти і науки України [«Про організований початок 2026–2027 навчального року в закладах загальної середньої освіти»](#), що містить конкретні рекомендації з утвердження української національної і громадянської ідентичності, організації освітнього процесу, кібербезпеки, харчування, санітарно-епідеміологічних вимог.

Слід зазначити, що Міністерство у справах ветеранів України, усвідомлюючи особливу відповідальність держави за збереження національної пам’яті, вшанування подвигу Захисників і Захисниць України, рекомендує сприяти організації та проведенню в закладах освіти щорічного обов’язкового Загальнонаціонального уроку пам’яті (лист Міністерства у справах ветеранів України від 26.07.2026 № 21182/1.1/3.6-26 https://znayshov.com/FR/57470/List_21182.pdf)

Важливим орієнтиром для педагогів є Концепція «Нова українська школа», відповідно до якої **виховання ґрунтується на загальнолюдських і демократичних цінностях**, педагогіці партнерства, повазі до людської гідності, розвитку активної життєвої позиції, відповідальності, ініціативності, готовності до навчання впродовж життя.

Формування безпечного освітнього середовища та культури безпеки

Одним із ключових пріоритетів функціонування сучасного закладу освіти є створення безпечного освітнього середовища, яке забезпечує не лише фізичну захищеність учасників освітнього процесу, а й психологічний комфорт, емоційне благополуччя, соціальну підтримку, можливість для гармонійного розвитку кожної дитини на виконання заходів, передбачених [Концепцією безпеки закладів освіти](#).

В умовах воєнного стану поняття безпеки набуло значно ширшого змісту. Сьогодні культура безпеки – це виконання вимог цивільного захисту, формування відповідального ставлення до власного життя і здоров'я, уміння діяти в надзвичайних ситуаціях, дотримуватися правил інформаційної та цифрової безпеки, розпізнавати ризики, приймати обґрунтовані рішення, надавати допомогу іншим.

Виховна діяльність має бути спрямована на формування у здобувачів освіти компетентностей безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях. Особливої уваги потребують питання мінної безпеки, алгоритмів дій під час сигналу «Повітряна тривога», евакуації, правил поводження з вибухонебезпечними предметами, пожежної безпеки, домедичної допомоги, безпечної поведінки на дорогах, біля водойм та в побуті.

Не менш важливим складником культури безпеки є психологічна безпека. Саме атмосфера взаємної довіри, підтримки, поваги до людської гідності, недискримінації та рівних можливостей створює умови для успішного навчання і розвитку особистості. Педагогічний колектив має системно працювати над профілактикою булінгу, кібербулінгу, насильства, дискримінації та будь-яких проявів нетерпимості. (Указ Президента України від 25.05.2020 № 195/2020 [«Про національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі»](#)).

Особливого значення набуває розвиток цифрової безпеки. У сучасному інформаційному просторі діти щоденно стикаються з великою кількістю інформації, тому важливо формувати навички критичного оцінювання джерел, безпечного користування соціальними мережами, захисту персональних даних, відповідальної комунікації в цифровому середовищі, протидії інформаційним маніпуляціям.

Організація виховної діяльності має передбачати проведення практичних тренувань, інтерактивних занять, тематичних тижнів безпеки, рольових ігор, моделювання надзвичайних ситуацій, зустрічей із представниками ДСНС, Національної поліції, медичними працівниками, психологами та фахівцями із цивільного захисту. Пропонуємо для опрацювання навчально-методичний посібник [«Про.Безпеку: безпечна освітня екосистема громади»](#), який містить інформацію

щодо забезпечення таких основних аспектів безпечного освітнього середовища, як фізична безпека, інформаційна та психологічна безпека, Портал превентивної освіти (<http://autta.org.ua/>), поради від ДСНС [«Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру»](#).

Сучасна школа має стати простором, де безпека є спільною цінністю всіх учасників освітнього процесу. Це передбачає активне залучення учнів до розроблення правил шкільного життя, участь у роботі комісій з безпеки, проведення інформаційних

кампаній, учнівських ініціатив і проєктів, спрямованих на популяризацію культури безпечної поведінки.

Необхідно усвідомити, що безпечне освітнє середовище – не лише захищена будівля, а насамперед культура взаємної відповідальності, довіри, поваги й готовності діяти в інтересах безпеки кожної людини. У цьому контексті рекомендуємо:

- інтегрувати питання безпеки в усі напрями виховної діяльності;
- регулярно проводити практичні тренування та моделювання надзвичайних ситуацій;
- використовувати інтерактивні методи навчання, квести, кейси, тренінги;
- формувати в учнів навички оцінювання ризиків і прийняття безпечних рішень;
- залучати батьків до створення єдиного безпечного простору «заклад освіти – родина».

Формування української національної та громадянської ідентичності

Формування української національної та громадянської ідентичності є одним із ключових пріоритетів державної політики у сфері освіти та одним із визначальних напрямів виховної діяльності закладів освіти у 2026–2027 навчальному році. Основні завдання та очікувані результати визначено [Стратегією утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року](#).

В умовах збройної агресії російської федерації проти України, боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність держави особливого значення набуває виховання молодого покоління на засадах патріотизму, громадянської відповідальності, демократичних цінностей, поваги до національної культурної спадщини.

Відповідно до Закону України **«Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»**, Концепції «Нова українська школа» виховна діяльність має бути спрямована на формування особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, поважає державні символи, знає історію та культуру українського народу, здатна критично мислити, брати участь у суспільному житті та відповідально діяти в інтересах держави й громади.

Водночас сучасне розуміння української національної та громадянської ідентичності виходить далеко за межі традиційного патріотичного виховання. Воно охоплює розвиток почуття належності до української політичної нації, поваги до культурного різноманіття, готовності захищати демократичні цінності, підтримувати суспільну єдність, дотримуватися принципів верховенства права та прав людини.

Важливо, щоб формування громадянської позиції відбувалося не лише через тематичні виховні заходи, а й повсякденне життя шкільної спільноти. Саме культура взаємин, демократичний стиль управління, залучення учнів до прийняття рішень, реалізація волонтерських і соціальних проєктів, удосконалення екологічної компетентності, учнівське самоврядування, співпраця з громадою, дебати, молодіжні форуми, соціальні дослідження створюють умови для набуття реального досвіду громадянської участі.

Значну увагу доцільно приділяти формуванню історичної пам'яті, осмисленню подій сучасної російсько-української війни, вшануванню пам'яті захисників і захисниць України, підтримці ветеранів, розвитку культури вдячності, збереженню пам'яті про героїв рідного краю.

Вагомий ресурс виховної діяльності – регіональний компонент. Для закладів освіти Миколаївської області доцільно ширше використовувати матеріали з історії рідного краю, знайомити учнів з видатними особистостями, історією громад, культурною спадщиною, сучасними прикладами громадянської мужності та волонтерського руху. У цьому контексті актуальним є цикл інтегрованого курсу «Культура добросусідства»: «[Я, моя сім'я і мої сусіди](#) – Миколаївщина», «[Місце, де ми живемо](#) – Миколаївщина», «[Учимося, відпочиваємо та працюємо разом](#) – Миколаївщина». Указані матеріали допоможуть організувати виховну роботу в початковій та базовій школах щодо формування локальної ідентичності як складової української національної ідентичності.

Наголошуємо, що національна ідентичність формується не через окремі урочисті заходи, а щоденний досвід життя у демократичній шкільній спільноті, де поважають гідність кожної людини, підтримують взаємодопомогу, відповідальність, свободу та любов до України.

Ураховуючи зазначене вище, рекомендуємо:

- інтегрувати питання української національної та громадянської ідентичності в усі напрями виховної діяльності;
- застосовувати діяльнісний підхід замість переважно інформаційних форм роботи;
- організовувати зустрічі з військовослужбовцями, ветеранами, волонтерами, представниками місцевих громад;
- використовувати [навчально-методичний посібник «Назустріч пам'яті»](#) до фільму про Голокост в Україні «Назви своє ім'я», [посібник «Історія одного міста: як викладати окремі питання щодо збройної агресії РФ на Сході України»](#), [інформаційно-методичні матеріали до Дня Героїв Небесної Сотні](#), [«Розвиваємо громадянську компетентність школярів: неординарні ідеї та корисні лайфхаки»](#), [матеріали Українського інституту національної пам'яті](#), [Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді](#);
- підтримувати учнівські ініціативи та проєкти громадянської дії;
- активно впроваджувати історію і культурну спадщину рідного краю;
- залучати учнів до волонтерської діяльності, спрямованої на підтримку військових, внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку.

Ціннісне виховання в Новій українській школі

Фундаментальним є ціннісно орієнтований характер виховного процесу. Саме цінності визначають ставлення людини до себе, інших людей, держави, природи, суспільства, власного майбутнього й спрямовують на становлення особистості, здатної робити відповідальний моральний вибір, діяти згідно з загальнолюдськими та демократичними цінностями.

Державний стандарт загальної середньої освіти визначає виховання наскрізним складником освітнього процесу. Формування ціннісних орієнтацій має здійснюватися через зміст навчальних предметів, позакласну діяльність, особистий приклад педагогів, взаємини у шкільній спільноті, організацію освітнього середовища.

Особливого значення в сучасних умовах набувають такі базові цінності: людська гідність, свобода, відповідальність, справедливість, взаємоповага, демократія, рівність, верховенство права, доброчесність, довіра, взаємодопомога, солідарність, толерантність, повага до різноманіття та культурної спадщини. Європейський вибір нашої країни створює міцний каркас до євроінтеграції в освітньому вимірі. Із цією метою пропонуємо ознайомитися з посібником «[Візуалізація країн Європейського союзу від А до Я](#)»

у межах обласного проєкту «Поважаю європейські цінності – будую сучасну Україну», сайтом про діяльність мережі ЄС в Україні «[EuroQuiz](#)».

Формування цінностей здійснюється насамперед через особистий досвід дитини. Саме тому виховна робота повинна будуватися на активній участі учнів у спільній діяльності, учнівському самоврядуванні, соціальних ініціативах та громадських проєктах, волонтерстві, вирішенні реальних життєвих ситуацій, обговоренні моральних дилем.

У сучасних умовах значно зростає роль педагогіки партнерства як основи виховної системи закладу освіти. Взаємодія педагогів, учнів, батьків, громади має ґрунтуватися на взаємній довірі, відкритості, діалозі, спільній відповідальності та повазі до думки кожного учасника освітнього процесу.

Не менш важливо формувати в учнів культуру академічної доброчесності, відповідального використання інформації, критичного мислення, вміння аналізувати інформаційні джерела, протидіяти маніпуляціям і дезінформації. Ці компетентності є невід’ємною складовою сучасної громадянської освіти й основою відповідальної поведінки в цифровому суспільстві.

Важливо пам’ятати, що цінності не можна сформувати лише словами, а тільки через досвід взаємодії, особистий приклад педагога, атмосферу довіри, спільну діяльність і реальну участь учнів у житті шкільної спільноти. Під час планування виховної роботи обґрунтовано керуватися програмою «[Нова українська школа у поступі до цінностей](#)», розробленою Інститутом проблем виховання НАПН України на засадах гуманізму, дитиноцентризму, проєктування цілісного виховного простору. Тож доцільно звернути увагу на такі аспекти:

- планувати виховну діяльність навколо ключових цінностей, а не лише пам’ятних дат, для цього необхідно опрацювати програму виховних годин «[Я. Ми. Країна](#)», спрямовану на розвиток громадянської та миротворчої освіти в Україні, формування соціальної компетентності здобувачів освіти, що сприяє реалізації Концепції Державної цільової національно-культурної програми «[Єдність у розмаїтті](#)» (схвалено постановою КМУ від 12.05.2023 й упроваджуватиметься до 2034 року);
- активно використовувати методику обговорення моральних дилем, кейсів, дискусій, дебатів;
- розвивати культуру діалогу й ненасильницького спілкування;
- створювати ситуації успіху для кожної дитини;
- підтримувати учнівські ініціативи та соціальні проєкти;
- забезпечувати участь дітей у прийнятті рішень щодо організації життя класу й закладу освіти.

Травма-інформований підхід у виховній діяльності та підтримка ментального здоров’я

Війна суттєво вплинула на психоемоційний стан учасників освітнього процесу. Значна частина дітей пережила втрату близьких, вимушене переміщення, тривале перебування в умовах небезпеки, руйнування звичного способу життя, тривалий стрес або інші травматичні події. За таких умов виховна діяльність має будуватися з урахуванням принципів травма-інформованого підходу – одним із провідних напрямів розвитку сучасної освіти.

Травма-інформований підхід ґрунтується на розумінні того, що поведінка дитини нерідко є реакцією на пережитий досвід, а не проявом небажання навчатися чи порушення дисципліни. Завдання педагога полягає у створенні умов, які допоможуть дитині відновити відчуття безпеки, довіри, передбачуваності та контролю над власним життям.

Організація виховної діяльності має забезпечувати психологічно безпечне освітнє середовище, у якому кожен учень відчуває підтримку, прийняття та повагу до власної гідності. Особливого значення набуває розвиток соціально-емоційних компетентностей: уміння усвідомлювати власні емоції, конструктивно їх виражати, розв'язувати конфлікти мирним шляхом, співпереживати, просити про допомогу та підтримувати інших.

Педагогам важливо пам'ятати, що ефективне виховання можливе лише за умови емоційної безпеки дитини. Саме тому під час організації виховних заходів доцільно уникати практик, які можуть спричинити повторну травматизацію: примусу до публічних розповідей про особистий травматичний досвід, демонстрації шокуючих матеріалів, надмірного психологічного тиску.

Одним із пріоритетів сучасної школи є розвиток життєстійкості (резильєнтності) – здатності людини адаптуватися до складних життєвих обставин, зберігати внутрішню рівновагу, знаходити ресурси для подолання труднощів і відновлюватися після кризових подій. Формування життєстійкості передбачає розвиток позитивного мислення, навичок саморегуляції, відповідального прийняття рішень, співпраці, взаємопідтримки та віри у власні можливості. Особливого значення набуває Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», матеріали якої можна використовувати для виховних заходів, роботи з батьками, професійної підтримки педагогів, організації заходів з розвитку емоційної компетентності та психологічної стійкості.

Важливою складовою травма-інформованого підходу є підтримка самих педагогів. Високий рівень професійного навантаження, тривалий стрес, емоційне виснаження негативно впливають на якість взаємодії з учнями. Тому адміністрації закладів освіти доцільно створювати умови для професійної підтримки педагогічних працівників, розвитку культури взаємодопомоги, професійних спільнот, супервізії та практик емоційного відновлення. Звертаємо увагу, що травма-інформований підхід – не окрема технологія виховання, а культура педагогічної взаємодії, що ґрунтується на безпеці, довірі, партнерстві, підтримці, повазі до людської гідності.

Тож рекомендуємо педагогам:

- будувати взаємодію з учнями на принципах довіри, прийняття, передбачуваності;
- використовувати практики соціально-емоційного навчання під час виховних заходів;
- упроваджувати щоденні короткі вправи з емоційної саморегуляції учнівських колективів;
- активно співпрацювати з практичним психологом і соціальним педагогом;
- дбати про власне ментальне здоров'я, професійну ресурсність, профілактику емоційного вигорання.

Цифрове громадянство та відповідальне використання штучного інтелекту

Цифрова трансформація суспільства суттєво змінює зміст виховної діяльності. Значна частина соціальної взаємодії дітей і молоді відбувається в цифровому просторі, тому одним із пріоритетних завдань виховної роботи стає формування цифрового громадянства, медіаграмотності та культури відповідального використання цифрових технологій.

Цифрове громадянство охоплює систему знань, умінь, цінностей, моделей поведінки, які забезпечують безпечну, етичну, відповідальну й активну участь людини в цифровому суспільстві. Важливими є дотримання норм цифрової етики, повага до прав інших користувачів, захист персональних даних, відповідальне створення і поширення інформації, протидія кібербулінгу та інформаційним маніпуляціям.

Особливого значення набуває розвиток медіаграмотності як необхідної компетентності громадянина демократичного суспільства. Учні мають навчитися критично оцінювати інформацію, перевіряти достовірність джерел, розпізнавати фейки, маніпулятивні повідомлення, елементи пропаганди й дезінформації, особливо в умовах інформаційної війни.

Новим викликом та можливістю для освіти є стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту, за допомогою яких педагоги можуть створювати інтерактивні завдання, сценарії виховних заходів, соціальні історії, тематичні вікторини, квести, інформаційні матеріали, аналізувати результати опитувань, розробляти навчальні кейси, візуальні матеріали. Генеративні моделі вже стали звичними інструментами навчання. Проте одне із завдань виховної роботи – формування відповідального ставлення до використання таких технологій, розвиток академічної доброчесності, критичного мислення та усвідомлення етичних аспектів.

Особливої уваги потребує формування культури цифрової безпеки. Доцільно проводити виховні заходи щодо захисту персональних даних, безпечної поведінки в соціальних мережах, запобігання кібербулінгу, цифрового добробуту, відповідального використання гаджетів, цифрового балансу. Рекомендації із захисту від шкідливого контенту в закладах освіти та перелік корисних ресурсів для вчителів, батьків, учнів з питань кібергігієни доступні за покликанням: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Bezbyarnist/2026/01/27/nakaz103.pdf>

Акцентуємо, що цифрова компетентність сучасної людини визначається не кількістю використаних технологій, а здатністю відповідально, безпечно, етично й критично застосовувати їх для навчання, співпраці та розвитку.

З огляду на сучасні виклики рекомендуємо:

- інтегрувати питання цифрового громадянства в тематику виховних заходів;
- формувати навички критичного аналізу інформації;
- ознайомлювати учнів з принципами академічної доброчесності під час використання ШІ;
- застосовувати генеративний штучний інтелект як інструмент творчої діяльності, а не засіб механічного виконання завдань;
- організовувати дискусії щодо етичних аспектів застосування штучного інтелекту;
- популяризувати культуру цифрового добробуту й інформаційної безпеки.

Партнерство – «заклад освіти / родина / громада»

Одним із ключових принципів Нової української школи є педагогіка партнерства, що передбачає взаємну довіру, відкритість, відповідальність, співпрацю всіх учасників освітнього процесу. У сучасних умовах ефективна виховна діяльність неможлива без системної взаємодії закладу освіти, родини та територіальної громади.

Сім'я – перше і найважливіше середовище соціалізації дитини, тоді як заклад освіти забезпечує педагогічний супровід її особистісного розвитку. Водночас саме громада створює простір для набуття практичного досвіду громадянської участі, соціальної взаємодії. З метою зміцнення довіри між закладом освіти й громадою пропонуємо використовувати методичні рекомендації та **програму «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно»** (<https://surl.li/tontup>).

Особливого значення набуває розвиток партнерських відносин з батьками, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, молодіжними центрами, закладами культури, бібліотеками, музеями, закладами позашкільної освіти, волонтерськими об'єднаннями, установами сектору безпеки й оборони, закладами охорони здоров'я та іншими інституціями громади.

Важливо переходити від епізодичного залучення батьків до системної співпраці, що ґрунтується на спільному плануванні виховної діяльності, реалізації соціальних проєктів, підтримці учнівських ініціатив, розвитку безпечного освітнього середовища та формуванні єдиних ціннісних підходів до виховання дітей. Потребує також особливої уваги розвиток громадоорієнтованої моделі діяльності закладу освіти – відкритого простору взаємодії, навчання, волонтерства, громадянської активності та розвитку місцевої спільноти. Адміністрації закладу освіти доцільно розвивати довгострокове партнерство з родинами, органами місцевого самоврядування, громадськими інституціями й соціальними партнерами, передбачаючи їхню участь у плануванні, реалізації, оцінюванні результатів виховної діяльності.

Педагогам рекомендується:

- розвивати партнерську взаємодію з батьками на засадах довіри та взаємоповаги;
- залучати громаду до реалізації виховних і соціальних проєктів;
- підтримувати спільні ініціативи дітей, батьків, педагогів;
- використовувати ресурси місцевої громади для розвитку громадянських компетентностей;
- організовувати громадоорієнтовані освітні проєкти;
- сприяти формуванню єдиного виховного простору «заклад освіти – родина – громада».

Учнівське самоврядування як простір розвитку громадянської компетентності

Ефективним механізмом реалізації принципів демократії в закладі освіти та інструментом формування громадянської компетентності є учнівське самоврядування. Саме через участь у прийнятті рішень, організації життя шкільної спільноти, реалізації власних ініціатив учні набувають практичного досвіду відповідального громадянства.

У сучасному закладі освіти учнівське самоврядування варто розглядати не як систему виконання доручень педагогів, а партнерську модель співуправління, що забезпечує реальну участь дітей в ухваленні рішень щодо розвитку закладу освіти. Такий підхід відповідає принципам Нової української школи, педагогіки партнерства, демократичного врядування.

Особливе значення має розвиток лідерства, культури діалогу, уміння досягати компромісу, працювати в команді, планувати діяльність, брати відповідальність за прийняті рішення та оцінювати їх результати. Саме ці компетентності визначають готовність молодшої людини до активної участі в житті демократичного суспільства.

Діяльність органів учнівського самоврядування доцільно спрямовувати на реалізацію соціальних, екологічних, культурних, волонтерських, безпекових і просвітницьких проєктів, розвиток шкільних медіа, проведення громадських консультацій, опитувань та інших форм участі учнів у житті закладу освіти. Для цього необхідно ознайомитися матеріалами Української академії лідерства за покликанням: https://ual.ua/?utm_source=chatgpt.com

Потрібно створювати умови, за яких дитина набуватиме власного досвіду відповідальності, взаємодопомоги, соціальної взаємодії та участі у спільному розв'язанні суспільно важливих проблем. Діяльнісний підхід є значно ефективнішим у формуванні стійких громадянських цінностей, ніж традиційні інформаційні форми роботи.

У світовій освітній практиці стає поширеним сервісне навчання (Service Learning), в якому інтегрується навчальна діяльність з виконанням суспільно корисних проєктів. Його сутність полягає в тому, що здобувачі освіти не лише здобувають нові знання, а й застосовують їх для вирішення реальних проблем місцевої громади, водночас аналізують власний досвід, результати діяльності та її суспільну значущість, розвитку волонтерського руху, який охоплює широкий спектр ініціатив: підтримку військовослужбовців і ветеранів, допомогу внутрішньо переміщеним особам, участь у благодійних, екологічних, культурних, соціальних проєктах, молодіжних громадських ініціативах.

Важливо, щоб волонтерство не здійснювалося окремими акціями, а було складовою культури закладу освіти, спрямованою на розвиток соціальної відповідальності, емпатії, взаємодопомоги, активного громадянства.

Слід підкреслити, що учнівське самоврядування стає школою демократії лише тоді, коли учні мають реальне право ініціювати зміни, брати участь у прийнятті рішень і нести відповідальність за їх реалізацію. Адміністрації закладу освіти доцільно забезпечувати реальну участь органів учнівського самоврядування в обговоренні питань розвитку закладу освіти, підтримувати учнівські ініціативи, розвивати демократичну культуру управління та впроваджувати механізми учнівської участі.

Ураховуючи зазначене, рекомендуємо:

- підтримувати діяльність органів учнівського самоврядування на засадах партнерства;
- створювати умови для розвитку учнівського лідерства;
- залучати учнів до планування виховної діяльності;
- використовувати технології партисипативного управління;
- розвивати проєктну діяльність органів самоврядування;
- популяризувати демократичні процедури прийняття рішень;
- використовувати технологію сервісного навчання під час реалізації виховних проєктів;
- залучати учнів до добровільної участі у волонтерських та соціальних ініціативах;
- організовувати рефлексію після завершення соціальних проєктів;
- підтримувати учнівські благодійні, екологічні та громадські ініціативи;
- розвивати партнерство з місцевими громадськими організаціями.

Особливості організації виховної роботи в умовах профільної освіти

Перехід до трирічної профільної середньої освіти відбудеться у 2027 році. У 2026–2027 навчальному році в межах пілотного проєкту розпочинають функціонувати академічні ліцеї, у яких апробуються нові моделі організації освітнього процесу. Це зумовлює потребу в поступовому переосмисленні підходів до виховної роботи з урахуванням індивідуальних освітніх траєкторій, різних профілів навчання, міжкласної взаємодії та активної участі учнів у спільній діяльності.

У пілотних академічних ліцеях доцільно поєднувати класну та профільну організацію виховної діяльності, пов'язуючи її зі змістом обраного профілю, професійним самовизначенням і розвитком ключових компетентностей учнів. Дієві форми роботи: профільні проєкти, дослідницька та волонтерська діяльність, професійні проби, зустрічі з представниками професійних спільнот, закладів вищої освіти, громадських організацій, а також міждисциплінарні проєкти, що об'єднують учнів різних профілів.

Потребує розвитку й учнівське самоврядування, що може функціонувати на різних рівнях – від загальноліцейських органів до профільних учнівських спільнот, проєктних і волонтерських команд. Роль педагога зміщується від організатора заходів до наставника, тьютора та фасилітатора учнівських ініціатив, який підтримує самостійність, відповідальність і професійне самовизначення здобувачів освіти.

Ефективність виховної роботи в умовах профільної освіти варто визначати не кількістю проведених заходів, а результатами розвитку громадянської активності, відповідальності, лідерських якостей, професійного самовизначення та участі учнів у соціально значущій діяльності. Тож виховне середовище академічного ліцею доцільно розглядати як простір для реалізації індивідуальної освітньої та життєвої траєкторії кожного здобувача освіти. Інформація про запровадження профільної освіти у старшій школі – за покликанням:

https://nus.org.ua/2025/08/26/profilna-osvita-u-starshij-shkoli-yak-zaprovadzhuyetsya-reforma/#google_vignette

Отже, виховна діяльність у 2026–2027 навчальному році має здійснюватися як цілісна, системна й ціннісно орієнтована складова освітнього процесу, що забезпечує гармонійний розвиток особистості, формування ключових компетентностей, української національної і громадянської ідентичності, життєстійкості, соціальної відповідальності, готовності до активної участі в житті демократичного суспільства.

Успішна реалізація визначених пріоритетів потребує професійної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, постійного професійного розвитку педагогічних працівників, управлінського лідерства керівників закладів освіти, відкритого партнерства з батьками, громадою та інституціями громадянського суспільства.

Рекомендовані покликання:

1. Інститут суспільних ініціатив [«7 основних викликів, з якими стикаються в управлінні шкільного самоврядування»](#).
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 22.08.2025 № 1/17500-25 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання».
3. Методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації».
4. Порядок організації інклюзивного навчання (чинний з 01.08.2026).
5. Підготовка закладів освіти до 2026–2027 навчального року: головні акценти від МОНУ.
6. Бібліотека методичних матеріалів Михалко О. І. [Календар знаменних і пам'ятних дат на 2026–2027 навчальний рік у форматі А4](#).

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВ МИКОЛАЇВЩИНИ»

У контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» особливого значення набуває створення умов для розвитку здібностей, талантів та обдарувань учнів. Робота зі здібними здобувачами освіти спрямована на формування ключових компетентностей, розвиток критичного і творчого мислення, уміння навчатися впродовж життя, ініціативності, підприємливості. Інтелектуальні змагання, конкурси, турніри й олімпіади є дієвим інструментом підтримки вмотивованих учнів, оскільки сприяють розвитку пізнавального інтересу, дослідницьких умінь, навичок самостійного пошуку інформації і застосування знань у нестандартних ситуаціях. Участь у таких заходах допомагає усвідомити власні сильні сторони, підвищує впевненість у собі та стимулює до подальшого особистісного й академічного зростання. Системна підтримка здібних учнів відповідає цінностям НУШ, де кожна дитина має можливість розкрити потенціал, досягти успіху, отримати досвід самореалізації в освітньому середовищі. Саме тому інтелектуальні змагання – важлива складова формування конкурентоспроможної, творчої та відповідальної особистості.

У 2025–2026 н. р. процедуру проведення всеукраїнських учнівських олімпіад організовано відповідно до нового Положення про учнівський олімпіадний та турнірний рух, дотримання якого зумовило чимало нововведень. Зокрема започатковано реєстрацію учасників на I етап всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, яку організовує МОППО та координує НЦ «МАН України». Потрібно зазначити певні недоліки в роботі оргкомітетів I етапу щодо підготовки учасників до I–II етапів: недоведення до відома інформації про терміни реєстрації на I етап, методичних рекомендацій II етапу (правильність приєднання до гугл-класу), налаштування робочого місця та забезпечення пристроями.

Актуальними залишаються виклики, спричинені воєнним станом, щодо організації та проведення заходів за участю учнівської молоді:

- технічні перешкоди в долученні здобувачів освіти до інтелектуальних змагань онлайн (повітряні тривоги, нестабільний інтернет-зв'язок, аварійні відключення електропостачання тощо);
- фізична та психічна перевантаженість учнів, яким довелося тимчасово залишити Україну й навчатися одночасно у двох закладах освіти (іноземному та українському).

Необхідно зазначити, що методичні служби та заклади освіти, в яких навчаються учасники інтелектуальних змагань, не завжди надають методичну й технічну підтримку (поодинокі випадки, коли учень не обізнаний з правилами роботи, був відсутній на пробному підключенні, долучається до змагання з невірним підключенням пристрою зв'язку / недостатньою кількістю пристроїв, що унеможлиблює демонстрацію робочого місця та об'єктивність виконання завдань).

Основними стратегічними напрямами роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у 2026–2027 н. р. за напрямом «Науково-методичний та організаційний супроводи роботи з обдарованими дітьми» визначено такі:

- модернізація проведення олімпіад і турнірів за новим Положенням про учнівський олімпіадний та турнірний рух;
- науково-методичний та організаційний супроводи проведення масових заходів з обдарованою учнівською молоддю (олімпіади, тренувальні збори, конкурси тощо) у дистанційному форматі, координація участі учасників III етапу всеукраїнських учнівських олімпіад від Миколаївщини;
- висвітлення через засоби масової інформації заходів за участю талановитої учнівської молоді (сайт МОППО);
- аналіз динаміки результатів участі учнів Миколаївщини в усеукраїнських етапах інтелектуальних змагань.

Сучасні освітні трансформації, зумовлені реалізацією реформи Нової української школи, актуалізують необхідність системної підтримки обдарованих і здібних учнів, створення умов для розвитку їхніх талантів, творчого й інтелектуального потенціалу. Особливого значення набуває організація інтелектуальних змагань, які є ефективним інструментом виявлення, розвитку й підтримки учнівської обдарованості, формування ключових компетентностей, дослідницьких умінь, критичного мислення та мотивації до навчання. В умовах воєнного стану забезпечення безперервності цієї роботи є важливою складовою збереження інтелектуального потенціалу регіону, підтримки талановитої молоді, реалізації принципів рівного доступу до якісної освіти.

Основне досягнення цього напряму методичної роботи – стабільно високі результати учнів Миколаївщини в інтелектуальних змаганнях різних рівнів, що свідчить про ефективну систему роботи з обдарованою учнівською молоддю, професійну майстерність педагогів і результативність науково-методичного супроводу.

Інтелектуальні змагання є важливим інструментом реалізації компетентнісного підходу Нової української школи, оскільки створюють умови для розвитку академічної обдарованості, критичного й творчого мислення, дослідницьких умінь, здатності застосовувати знання в нестандартних ситуаціях та працювати в умовах інтелектуального виклику. Участь у конкурсах, олімпіадах і турнірах підвищує навчальну мотивацію, формує відповідальність, наполегливість, уміння досягати поставленої мети та сприяє професійному самовизначенню. Саме тому підтримка талановитої молоді, створення умов для її розвитку та заохочення до участі в інтелектуальних змаганнях є важливою складовою якісної освіти й інвестицією у формування інтелектуального потенціалу регіону та держави.

Участь учнів ЗЗСО Миколаївської області

у всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів

У нинішніх реаліях належна організація роботи в цьому напрямі набуває особливої актуальності та важливості. У грудні 2025 – січні 2026 року проходив II етап всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, що проведено в дистанційному форматі з використанням сервісу «Google Classroom» на належному організаційному та науково-методичному рівнях (541 учень ЗЗСО області).

Результати свідчать про наявність певної роботи зі здібними дітьми, відповідальне ставлення до підготовки учнів. З урахуванням умов воєнного стану організаційні комітети деяких територіальних локацій прийняли рішення не брати участь в олімпіадах, що значно вплинуло на загальну кількість учасників.

Обласними координаторами підготовлено аналітичний звіт про проведення II етапу, який містить узагальнений аналіз результатів участі учнів, рівня їх підготовки, відображає тенденції, проблемні аспекти підготовки учасників і безпосередньо наданих НЦ «МАНУ» олімпіадних завдань.

Переможцями II етапу з української мови і літератури, англійської, німецької мов, математики, хімії, правознавства, фізики, інформаційних технологій, інформатики, астрономії, географії, історії та біології стали 270 учнів ЗЗСО Миколаївщини.

У березні – травні 2026 року в різних регіонах України відбувся III етап олімпіад з української мови і літератури, математики, хімії, правознавства, фізики, інформаційних технологій, інформатики, астрономії, географії, історії та біології (56 учнів ЗЗСО області, 17 переможців).

Улітку 2026 року на загальнодержавному рівні заплановано проведення тренувальних зборів для участі в міжнародних учнівських олімпіадах, до яких запрошено Белікова Олега, учня 11 класу Миколаївського ліцею імені професора М. Александрова Миколаївської міської ради (підготовка до участі у 19-тій Міжнародній олімпіаді з астрономії та астрофізики (ІОАА)).

Стипендіати

Стипендію Кабінету Міністрів України призначено Цуркіній Поліні, учениці 10 класу Миколаївського ліцею імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради, переможниці III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови і літератури.

Участь в обласних, всеукраїнських і міжнародних інтелектуальних змаганнях

В умовах війни, змішаного чи дистанційного формату навчання учні Миколаївщини не втрачають мотивації та продовжують брати участь у масових заходах різних рівнів, а також демонструють стійкість, завзятість і прагнення до самореалізації:

- тренувальні збори переможців II етапу всеукраїнських учнівських олімпіад (59 учасників);
- участь переможців у III етапі всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів (56 учнів / 17 переможців, 16 керівників);
- заочний обласний конкурс з інфомедійної творчості «Пролісок» (108 учасників, 55 переможців);
- III (обласний) етап XXVI Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика (163 учні закладів загальної середньої освіти, 17 учнів закладів професійної освіти, 14 студентів закладів фахової передвищої освіти, 3 студенти закладів вищої освіти Миколаївської області, переможців – 95 осіб);
- IV етап XVI Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка (34 здобувачі освіти закладів загальної середньої, професійної освіти, студенти закладів передвищої фахової, вищої освіти, 18 переможців);
- III (обласний) етап XXV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості з номінацій «Література» та «Історія України і державотворення» (номінація «Література» – 30 робіт, номінація «Історія України і державотворення» – 8 робіт, 5 робіт подано на IV етап);
- III етап XXVI Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика (163 учасники, 32 переможці);
- IV етап XXVI Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика (32 учасники, 1 переможець (III місце));
- Міжнародний математичний конкурс «Кенгуру» (1 218 учасників);
- Всеукраїнський фізичний конкурс «Левеня» (620 учасників);
- Всеукраїнський природничий конкурс «Левенятко» (проводиться вперше) (198 учасників);
- STEM-тиждень МОІППО – практичні заняття для учнів: «STEM-шеф-кухар: формула ідеальної страви», «Bridge Challenge: макаронна інженерія».

З метою інформаційно-методичного супроводу, оприлюднення підсумків змагань та іміджування системи роботи з обдарованою учнівською молоддю Миколаївщини оперативно висвітлюється інформація щодо інтелектуальних змагань на сайті МОІППО в рубриках: «Анонси», «Новини», «Олімпіади, турніри, конкурси», «Олімпіади».

Рекомендації щодо участі у всеукраїнських учнівських олімпіадах з базових навчальних дисциплін у 2026–2027 навчальному році

Реєстрація учнів на I етап всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2026–2027 навчальному році розпочинатиметься за 21 день до початку кожної олімпіади і триватиме 10 днів. Кожен учасник має власноруч заповнити форму реєстрації у визначений термін.

Роз'яснення і методичні рекомендації щодо Положення про учнівський олімпіадний та турнірний рух – у додатку листа МОНУ «Щодо положення про учнівський олімпіадний та турнірний рух». Режим доступу:

https://docs.google.com/document/d/1EYBE5HQ_rQJfG7Fg0dX5RxdfU89phosi/edit?tab=t.0

Зразки звітів, заявок, протоколів розміщено в Положенні про учнівський олімпіадний та турнірний рух (додатки: 2–4). Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0187-25%23Text#n415>

Література:

1. Положення про учнівський олімпіадний та турнірний рух (затверджено наказом МОНУ від 30 грудня 2024 року № 1820, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 06 лютого 2025 року № 187/43593). Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0187-25%23Text#n19>
2. Роз'яснення та методичні рекомендації щодо Положення про учнівський олімпіадний та турнірний рух. Режим доступу : https://docs.google.com/document/d/1EYBE5HQ_rQJfG7Fg0dX5RxdfU89phosi/edit?tab=t.0

Інтернет-ресурси:

1. Сайт МАНУ: <https://man.gov.ua/all-ukrainian-olympiads>.
2. Рубрика «Олімпіади, турніри, конкурси» на сайті МОППО: <https://moippo.mk.ua/olimpiady-konkursy-turniry/>.
3. Сайт «Олімпіади»: <https://olimp.moippo.mk.ua/>.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСКРІЗНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

Однією з ключових умов реалізації конституційного права дитини з особливими освітніми потребами (ООП) на якісну, безбар'єрну й адаптивну освіту є забезпечення безперервного психолого-педагогічного та корекційно-розвиткового супроводу на всіх рівнях освіти. У цьому контексті особливого значення набуває **наскрізний супровід**, що забезпечує послідовність, наступність і скоординованість дій усіх учасників освітнього процесу під час переходу дитини між різними рівнями освіти.

Наскрізний супровід дитини з ООП – це цілісна, пролонгована, послідовна та міждисциплінарно узгоджена система взаємодії суб'єктів освітньої діяльності (педагогів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, батьків або законних представників, медичних працівників і спеціалістів соціальної сфери), спрямована на динамічне забезпечення розвитку, навчання, соціалізації та безкризового переходу дитини між різними рівнями освіти з урахуванням її індивідуальної траєкторії розвитку, потенційних можливостей та визначених категорій освітніх труднощів.

Забезпечення наскрізного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у 2026–2027 навчальному році здійснюється відповідно до нормативно-правових актів України й міжнародних документів, що визначають засади реалізації права на освіту, розвитку інклюзивного навчання, забезпечення рівного доступу до освітніх послуг і створення безбар'єрного освітнього середовища.

А саме:

№ з/п	Назва та короткий опис НПА	QR-код	Покликання
1.	Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII – визначає концептуальні засади державної політики у сфері інклюзивної освіти, закріплює право кожної дитини на інклюзивне навчання, індивідуальну освітню траєкторію та надання розумного пристосування		https://surl.li/onhfea
2.	Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX (уведений в дію 01.01.2025) – фундаментальний нормативний акт, що комплексно реформував систему раннього та дошкільного супроводу дітей з ООП, закріпив нові підходи до організації інклюзивних груп і корегуляції		https://surl.li/whjruw
3.	Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX – деталізує правові, організаційні та фінансові засади функціонування інклюзивних класів у закладах загальної середньої освіти		https://surl.li/muvdaz

4.	Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1392 «Про затвердження Порядку раннього виявлення у дітей порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання такої послуги» – визначає механізм раннього виявлення медичними працівниками в дітей віком від народження до чотирьох років порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання комплексної послуги мультидисциплінарної команди		https://surl.li/uzfoms
5.	Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» – регламентує процеси створення інклюзивних груп, розробки ІПР та залучення асистентів вихователя в ЗДО		https://surl.li/hrwyrd
6.	Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» – ключовий документ, що визначає рівні підтримки в ЗЗСО, вимоги до організації освітнього простору й алгоритми роботи з дітьми з ООП		https://surl.li/rsdcju
7.	Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» – визначає правовий статус, повноваження та порядок комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини фахівцями ІРЦ		https://surl.li/kfwigb
8.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» (з урахуванням системних змін, внесених наказом МОНУ № 1004) – регламентує алгоритм створення, структуру, завдання та функціональні обов'язки учасників команди супроводу в закладі освіти		https://surl.li/qtvjol

9.	Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України від 16.12.2009 № 1767-VI) – міжнародний стандарт, що покладає на державу та заклади освіти обов’язок забезпечувати інклюзивну освіту на всіх рівнях без дискримінації та на основі рівних можливостей		https://surl.li/ctgxtf
----	--	--	---

Організація наскрізного супроводу дитини – це динамічний процес, що охоплює весь освітній шлях дитини від раннього дитинства до повноліття, реалізується через систему взаємопов’язаних етапів, де кожна попередня ланка закладає підґрунтя для успішності наступної.

ВЗАЄМОПОВ’ЯЗАНІ ЕТАПИ

Своєчасна ідентифікація особливих потреб дитини в перші роки життя є критично важливою. Раннє втручання дозволяє задіяти компенсаторні можливості організму, попередити інвалідизацію та підготувати родину до усвідомленого супроводу дитини.

Суб’єкти взаємодії: батьки або законні представники, сімейні лікарі, педіатри, фахівці центрів раннього втручання, спеціалісти інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ).

Ключові завдання етапу:

- скринінгове спостереження за розвитком дитини раннього віку;
- виявлення відхилень від вікових нормативів розвитку (онтогенезу) та маркерів ризику виникнення освітніх труднощів;
- визначення наявності освітніх труднощів;
- надання комплексної психологічної допомоги й рекомендацій батькам щодо подальшої підтримки.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» одним із ключових завдань дошкільної освіти є формування базових життєвих навичок, комунікативної компетентності та готовності дитини до подальшого навчання. Важливу роль у реалізації цього завдання для дітей з особливими освітніми потребами відіграє команда психолого-педагогічного супроводу, що забезпечує організацію необхідної психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової підтримки.

Дошкільна освіта.

Суб’єкти взаємодії: вихователі, асистент вихователя, практичний психолог, учитель-логопед, учитель-дефектолог, інструктор ЛФК, батьки або законні представники.

Асистент вихователя є одним з ключових учасників системи психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП у закладі дошкільної освіти. Перебуваючи поруч з дитиною під час різних видів діяльності, він має можливість систематично спостерігати за її

розвитком, поведінкою, взаємодією з однолітками та дорослими, а також виявляти актуальні освітні потреби. Саме тому якість педагогічних спостережень, своєчасний обмін інформацією з учасниками команди супроводу й узгодженість дій асистента вихователя значною мірою впливають на ефективність підтримки дитини.

Ключові завдання етапу:

- **модифікація та адаптація простору:** створення безбар'єрного середовища, зниження сенсорного навантаження (зони усамітнення, шумопоглинальні навушники, адаптовані меблі тощо);
- **корекційно-розвитковий вектор:** подолання мовленнєвих труднощів, розвиток дрібної та великої моторики, сенсорна інтеграція;
- **соціалізація:** навчання дитини взаємодіяти в групі, виражати власні потреби за допомогою мовлення або засобів альтернативної та додаткової комунікації (АДК: картки PECS, жести, цифрові комунікатори);
- **моніторинг:** відстеження динаміки формування навичок самообслуговування, емоційно-вольової регуляції та ігрової діяльності.

Інструменти підтримки дитини в інклюзивній групі ЗДО

Інструмент	Практичне застосування
Візуальний розклад	Використовується для структурування режиму дня та підготовки дитини до зміни видів діяльності. Розклад розміщується на доступному для дитини рівні й послідовно опрацьовується перед кожним переходом до наступної діяльності.
Система «Спочатку – потім»	Дає можливість візуалізувати послідовність дій: спочатку виконується визначене завдання, потім дитина переходить до бажаної діяльності. Сприяє підвищенню передбачуваності освітнього процесу та зниженню тривожності.
Зона емоційного відновлення (заспокоєння). Ресурсні локації	Спеціально організований простір із сенсорними або релаксативними матеріалами, який допомагає дитині відновити емоційну рівновагу та саморегуляцію без ізоляції від освітнього середовища.
Візуальний таймер	Допомагає дитині орієнтуватися в часі та розуміти тривалість діяльності. Використовується для позначення початку, перебігу й завершення завдань або режимних моментів.
Система позитивного підкріплення (жетонна система)	Передбачає надання дитині умовних заохочувальних символів за виконання домовлених дій або демонстрацію бажаної поведінки з подальшим отриманням узгодженого заохочення.
Засоби альтернативної та додаткової комунікації (АДК)	Використовуються для підтримки або заміщення усного мовлення в дітей з комунікативними труднощами. Можуть включати піктограми, комунікативні книги, систему PECS, жести, візуальні символи та інші засоби АДК.

Початкова освіта.

Перехід від дошкільної до початкової освіти є одним з найскладніших етапів наскрізного супроводу дитини з ООП. У цей період відбувається поступова зміна провідного виду діяльності – від ігрової до навчальної, змінюються умови освітнього середовища, вимоги до дитини, коло дорослих, які її супроводжують, а також система взаємодії з однолітками.

Суб'єкти взаємодії: команда супроводу ЗДО (який дитина закінчує) та команда супроводу ЗЗСО (куди дитина вступає), батьки або законні представники, фахівці ІРЦ.

Ключові завдання етапу:

- проведення спільних консультативних зустрічей між педагогічними працівниками закладу дошкільної освіти та закладу загальної середньої освіти з метою забезпечення наступності освітньої підтримки дитини;
- ознайомлення майбутнього вчителя та асистента вчителя з індивідуальними особливостями розвитку дитини, її сильними сторонами, освітніми труднощами й потребами, ефективними стратегіями підтримки, особливостями сприймання інформації і взаємодії;
- організація адаптаційних заходів для дитини: попереднє знайомство із закладом освіти, класною кімнатою, маршрутом пересування, майбутніми педагогами й однокласниками;
- підготовка освітнього середовища до початку навчання, зокрема добір необхідних адаптацій, навчальних і дидактичних матеріалів, засобів візуальної підтримки та інших ресурсів відповідно до визначених освітніх потреб дитини.

Перехід до **базової середньої освіти** є важливим адаптаційним етапом для дитини з ООП. У 5-му класі змінюються умови навчання: запроваджується кабінетна система, збільшується кількість учителів-предметників з різними стилями викладання та вимогами, зростає навчальне навантаження й темп роботи. Для частини учнів додатковими чинниками адаптації стають вікові психофізіологічні зміни, характерні для підліткового періоду.

Суб'єкти взаємодії: класний керівник, асистент учителя, учителі-предметники, практичний психолог, соціальний педагог, батьки або законні представники.

Ключові завдання етапу:

- забезпечення узгодженості дій та єдиного підходу до організації освітньої підтримки дитини з ООП, зокрема інформування вчителів-предметників про необхідні адаптації та модифікації освітнього процесу;
- забезпечення наступності психолого-педагогічного супроводу через перегляд та актуалізацію цілей індивідуальної програми розвитку з урахуванням нових освітніх потреб і змісту навчання;
- моніторинг процесу адаптації дитини до нових умов навчання, її емоційного благополуччя, рівня включеності в освітній процес та взаємодії з однолітками і педагогами;
- формування навичок самостійності та самоорганізації, необхідних для успішного навчання в базовій школі, зокрема планування власної діяльності, користування розкладом, щоденником, навчальними матеріалами й орієнтування в освітньому середовищі.

Профільна середня освіта (10–12 класи) та підготовка до самостійного життя.

На етапі профільної середньої освіти зміщуються акценти психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Поряд з досягненням освітніх результатів особливого значення набувають формування життєвої компетентності та життєвого цілепокладання, розвиток самостійності, професійне самовизначення, підготовка до подальшого навчання, працевлаштування та активної участі в суспільному житті.

Суб'єкти взаємодії: педагоги закладів професійної освіти, практичний психолог, фахівці центрів зайнятості, представники закладів професійної чи вищої освіти, батьки або законні представники.

Ключові завдання етапу:

- формування життєвих компетентностей, необхідних для самостійного життя, зокрема фінансової грамотності, цифрової безпеки, навичок самообслуговування та побутової самостійності;
- здійснення профорієнтаційного супроводу, що передбачає виявлення інтересів, здібностей і професійних нахилів здобувача освіти, ознайомлення зі світом професій та можливими освітніми маршрутами після завершення навчання;
- розвиток навичок самостійного прийняття рішень, відповідального вибору й конструктивного звернення по підтримку відповідно до власних освітніх потреб і життєвих обставин;
- формування психологічної готовності до переходу в доросле життя, подальшого навчання або професійної діяльності, розвиток відповідальності, самостійності та соціальної активності;
- планування індивідуальної освітньої і професійної траєкторії з урахуванням можливостей, інтересів, особливих освітніх потреб та перспектив подальшого навчання або працевлаштування.

Ефективність наскрізного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на кожному етапі її навчання значною мірою залежить від правильного добору способів організації освітнього середовища та освітньої підтримки. Однією з поширених практичних труднощів у діяльності команд психолого-педагогічного супроводу є розмежування і доцільне застосування адаптацій та модифікацій освітнього процесу.

Відповідно до Порядків організації інклюзивного навчання, затверджених постановами Кабінету Міністрів України № 530 та № 957, рішення щодо необхідності застосування адаптацій або модифікацій ухвалюється командою психолого-педагогічного супроводу з урахуванням висновку ІРЦ, визначеного рівня підтримки, індивідуальних освітніх потреб дитини та результатів моніторингу її розвитку.

Формалізм та невідповідність обраних підходів актуальним потребам здобувача освіти може призводити як до недостатньої реалізації його потенціалу, так і до надмірного навчального навантаження та труднощів адаптації. З метою формування єдиних підходів до організації інклюзивного навчання нижче подано узагальнену характеристику адаптацій і модифікацій освітнього процесу.

Критерії порівняння	Адаптація	Модифікація
Особливості застосування	Використовується у випадках, коли дитина може опанувати зміст освітньої програми за умови зміни способів подання матеріалу, організації діяльності, середовища або оцінювання	Використовується у випадках, коли для досягнення реалістичних і доступних результатів навчання виникає потреба в зміні обсягу, складності або змісту освітньої програми
Освітня програма	Здобувач освіти опановує загальноосвітню програму закладу освіти в повному обсязі	Здобувач освіти опановує модифіковану програму (спрощену за змістом або ІНП), розроблену на основі програм спеціальних закладів освіти

Додаткова підтримка	Матеріали: збільшений шрифт, аудіоматеріали, контрастні лінії, візуальні таймери. Середовище: регулювання рівнів освітлення (природне, приглушене), спеціально організоване (фіксоване / ортопедичне) робоче місце, шумопоглинальні навушники, затемнювальні окуляри для мінімізації світлових тригерів, зони сенсорного розвантаження. Час: надання додаткового часу (на 30–50 %) для виконання завдань, тестів чи режимних процесів, гнучкий графік коротких перерв	Зміст: зменшення обсягу навчального матеріалу, добір ключових понять. Завдання: спрощення структури завдань (менша кількість кроків), заміна складних теоретичних завдань на практичні. Оцінювання: використання практико-орієнтованих завдань та альтернативних форм демонстрації результатів (повітряні ситуації, наочні матеріали)
-----------------------------------	---	---

Важливо: вид освітньої підтримки (адаптації або модифікації) визначається командою психолого-педагогічного супроводу (КППС) з урахуванням висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та індивідуальних освітніх потреб дитини. Відповідні рішення фіксуються в індивідуальній програмі розвитку (ІПР). Асистент учителя / вихователя **бере участь у реалізації** визначених заходів підтримки, однак **не ухвалює рішення щодо їх типу самостійно**. Розроблена ІПР обов'язково завантажується на Портал ІРЦ Україна. Інклюзія

Підтримка здобувача освіти під час дистанційного / змішаного формату навчання. Дистанційний і змішаний форми навчання є складовими сучасного освітнього процесу та потребують збереження безперервності психолого-педагогічного й корекційно-розвиткового супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Незалежно від форми здобуття освіти, обсяг підтримки дитини визначається відповідно до її особливих освітніх потреб, висновку ІРЦ та індивідуальної програми розвитку.

Організація освітнього процесу в дистанційному або змішаному форматі передбачає узгоджену взаємодію педагогічних працівників, асистента вихователя / учителя), фахівців ІРЦ і батьків з метою створення доступного освітнього середовища, підтримки участі дитини в освітній діяльності та забезпечення досягнення визначених освітніх цілей.

Основні завдання команди психолого-педагогічного супроводу. У дистанційному форматі навчання діяльність команди психолого-педагогічного супроводу спрямовується на:

- забезпечення доступності освітніх матеріалів відповідно до індивідуальних потреб дитини;
- визначення необхідних адаптацій та модифікацій освітнього процесу;
- підтримку регулярної участі дитини в освітній діяльності;

- здійснення моніторингу освітніх досягнень, рівня залученості й емоційного благополуччя дитини;
- координацію взаємодії між педагогами, батьками та іншими учасниками команди супроводу;
- своєчасне коригування способів і форм підтримки відповідно до результатів спостережень та моніторингу.

Роль асистента вихователя та асистента вчителя. У дистанційному форматі навчання діяльність асистента спрямовується на:

- сприяння участі дитини в освітній діяльності;
- допомогу в організації виконання навчальних завдань відповідно до рекомендацій педагогів і команди супроводу;
- здійснення педагогічного спостереження за участю дитини в освітньому процесі;
- інформування педагогів і батьків про труднощі, що виникають під час навчання;
- участь у моніторингу динаміки розвитку та виконання ІПР;
- підтримку комунікації між усіма учасниками освітнього процесу.

Взаємодія з батьками. В умовах дистанційного навчання батьки є важливими партнерами закладу освіти в забезпеченні освітньої підтримки дитини. Взаємодія з родиною має бути системною, прогнозованою та спрямованою на узгодження спільних дій щодо створення умов для навчання, розвитку й соціалізації дитини.

Водночас участь батьків має доповнювати, а не підміняти професійну діяльність педагогічних працівників або членів команди супроводу. Основні завдання педагогів – надання батькам зрозумілих рекомендацій щодо підтримки дитини й організації освітньої діяльності в домашніх умовах.

Рекомендації щодо використання практичних інструментів для всіх категорій фахівців

Ефективність наскрізного супроводу дитини з особливими освітніми потребами значною мірою залежить від використання учасниками команди супроводу спільних підходів до спостереження, планування, моніторингу та взаємодії. Незалежно від посади чи місця роботи фахівця, важливим є застосування єдиного інструментарію, який забезпечує узгодженість дій і наступність психолого-педагогічної підтримки на всіх рівнях освіти. Одним із таких інструментів може бути «Картка переходу» – це короткий узагальнювальний документ (обсягом 1–2 сторінки), що забезпечує наступність психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП під час переходу між закладами освіти або рівнями здобуття освіти. Вона заповнюється спільно членами команди психолого-педагогічного супроводу й асистентом вихователя / учителя на основі результатів спостережень, моніторингу та реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР), містить узагальнену інформацію, необхідну для забезпечення безперервності освітньої підтримки.

КАРТКА ПЕРЕХОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (для забезпечення наступності та безперервності психолого-педагогічного супроводу)

Прізвище, ім'я дитини _____

Дата народження _____

Заклад освіти, який передає інформацію _____

Заклад освіти, який приймає інформацію _____

Дата передачі інформації _____

Відомості про особливі освітні потреби _____

Категорія (категорії) особливих освітніх потреб відповідно до висновку ІРЦ _____

Рівень підтримки, визначений відповідно до висновку ІРЦ _____

Сильні сторони та ресурси дитини _____

Актуальні освітні потреби _____

Особливості комунікації та взаємодії _____

Ефективні адаптації, модифікації та засоби підтримки _____

Стратегії та підходи, що демонстрували позитивний результат _____

Фактори, які можуть ускладнювати участь дитини в освітньому процесі _____

Улюблені види діяльності, інтереси та мотиваційні чинники _____

Відомості про динаміку розвитку й досягнуті результати _____

Рекомендації щодо подальшого психолого-педагогічного супроводу _____

Картку підготовлено за результатами роботи команди психолого-педагогічного супроводу.

Підпис керівника закладу _____

Підпис координатора команди супроводу _____

М.П.

**Рекомендований перелік цифрових і методичних джерел
для забезпечення наскрізного супроводу**

Раннє втручання		
Матеріали для фахівців та батьків щодо первинного скринінгу розвитку	Міжнародний фонд ЮНІСЕФ в Україні – Секція «Ранній розвиток дитини»	
Для детального ознайомлення з алгоритмами комплексної оцінки	Портал інклюзивної освіти – Офіційні роз'яснення щодо роботи ІРЦ	
Дошкільна освіта		
Методичні рекомендації МОНУ щодо організації інклюзії в ЗДО	Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України – Секція «Інклюзивна освіта»	
Практичні кейси й інструменти АДК для дошкільнят	ГО «Спільнота без бар'єрів» – Бібліотека практичних матеріалів	
Початкова / базова / профільна освіта		
Довідник безбар'єрності – гід з коректного спілкування та взаємодії	Електронний ресурс «Довідник безбар'єрності»	

Матеріали НУШ щодо ін- клюзивної освіти	https://nus.org.ua	
Платформа «Всеосвіта» – національна освітня плат- форма (ресурси для асис- тентів учителів / виховате- лів)	https://vseosvita.ua	
Проект «Дія. Безбар'єр- ність»	Державний портал «Дія. Без- бар'єрність»	
Програми психосоціаль- ної підтримки в освіті («Ти як?»)	https://howareu.com	
Інструктивно-методичні матеріали для закладів освіти	https://ircenter.gov.ua/static- pages/manuals and textbooks	

Навчальне видання

ОСВІТА МИКОЛАЇВЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу
у 2026–2027 навчальному році*

Технічна верстка – К. М. Улиско
Дизайн обкладинки – Н. М. Дерманська
Літературна редакція – А. Ю. Антонова, С. Г. Білошапка

Підписано до друку 31.08.2026
Формат 60х84 1/16 Ум. друк. арк. 18
Тираж 100 прим.

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 4-а,
тел./факс 37 85 89, e-mail: moippo@moippo.mk.ua
<http://www.moippo.mk.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7459 від 28.09.2021 р.